

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

На правах рукопису

ШВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 81'367.332.2'37 [811.111+811.133.1+811.161.2]

ТИПОЛОГІЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ
В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:

Денисова Світлана Павлівна,

доктор філологічних наук, професор

Київ – 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.	6
ВСТУП.	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.	16
1.1 Еволюція поняття “номінативне речення” у лінгвістиці.	16
1.2 Принципи класифікації номінативних речень.	29
1.3 Аспекти вивчення номінативних речень у сучасній лінгвістиці.	40
1.3.1 Вивчення номінативних речень з позицій когнітивної лінгвістики.	41
1.3.2 Дослідження номінативних речень у структурно- семантичному аспекті.	45
1.3.3 Вивчення номінативних речень у прагматичному аспекті.	49
Висновки до розділу 1.	52
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ І МЕТОДИКИ ЇХНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.	54
2.1 Принципи встановлення типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.	54
2.2 Методики аналізу номінативних речень.	59
2.3 Комплексна методика дослідження номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.	65
Висновки до розділу 2.	71
РОЗДІЛ 3 ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ КОНЦЕПТІВ, РЕПРЕЗЕНТОВАНИХ НОМІНАТИВНИМИ РЕЧЕННЯМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.	73

3.1.	Синтаксичний концепт – ментальна схема репрезентації номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.	73
3.1.1.	Синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ’ЄКТА.	78
3.1.2	Синтаксичний концепт БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ’ЄКТА.	79
3.1.3	Синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ’ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ.	80
3.1.4	Синтаксичний концепт БУТТЯ СТАНУ ОБ’ЄКТА І СТАНУ ПРИРОДИ.	81
3.1.5	Синтаксичний концепт ВОЛОДІННЯ ОБ’ЄКТОМ.	82
3.1.6	Синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ’ЄКТА.	84
3.2	Мовленнева реалізація синтаксичних концептів номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах.	87
	Висновки до розділу 3.	95
	РОЗДІЛ 4 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.	98
4.1	Структурні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.	98
4.1.1	Непоширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	99
4.1.2	Поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	104
4.1.2.1	Двокомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	105
4.1.2.2	Трикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	112
4.1.2.3	Чотирикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	119

4.1.2.4	П'ятикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	125
4.1.2.5	Шестикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	130
4.1.2.6	Семи- і більше компонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	134
4.1.3	Нерозчленовані номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	136
4.1.4	Розчленовані номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	137
4.2	Семантичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.	140
4.2.1	Буттєві номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	141
4.2.2	Вказівні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	144
4.2.3	Оцінні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	146
4.2.4	Номінативні речення з просторовими детермінантами в англійській, французькій та українській мовах.	148
4.2.5	Номінативні речення з часовими детермінантами в англійській, французькій та українській мовах.	150
4.2.6	Посесивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	152
	Висновки до розділу 4.	155
	РОЗДІЛ 5 ПРАГМАТИЧНІ ТИПИ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.	158
5.1	Репрезентативні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	160

5.2	Експресивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	164
5.3	Директивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	171
5.4	Квеситивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах.	178
	Висновки до розділу 5.	181
	ВИСНОВКИ.	183
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.	187
	СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.	207
	СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.	208
	ДОДАТОК А.	211
	ДОДАТОК Б.	212
	ДОДАТОК В.	215
	ДОДАТОК Г.	219

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

англ. – англійський

укр. – український

фр. – французький

Adj – прикметник

Adv – прислівник

Conj – сполучник

DET_{loc} – просторовий детермінант

DET_{temp} – часовий детермінант

Interj – вигук

N – іменник

N_{gen} – іменник у родовому відмінку

Num – числівник

Part – частка

PART_{dem} – вказівна частка

Prep – прийменник

Pron – займенник

PRON_{atr} – означальний займенник

PRON_{dem} – вказівний займенник

ВСТУП

Дисертація присвячена зіставно-типологічному вивченню номінативних речень англійської, французької та української мов у когнітивному, структурно-семантичному та прагматичному аспектах.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики спостерігається тенденція до інтерпретації мовних одиниць загалом та речення як основної одиниці синтаксису зокрема з позицій *структурно-семантичного* (О.Ю. Іванова [45; 46], К.Г. Крушельницька [68], А.Е. Goldberg [168], P. Guiraud [171], L. Hjelmslev [174], F. de Saussure [197]), *структурно-функціонального* (Ю.Д. Апресян [4], Л.С. Бархударов [13], О.В. Бондарко [20], М.З. Закієв [39], Г.В. Колшанський [58; 59], І.П. Распопов [107], Є.А. Реферовська [108], J.F. Bailyn [152], Ch. Bally [153], F. Brunot [157], A. Martinet [189], V. Mathesius [191], J.-P. Maurel [192], L. Tesnière [200], J. Veyrenc [201]), *семантико-функціонального* (Н.Д. Арутюнова [7], В.А. Белошаркова [120], І.Р. Вихованець [24], М.В. Всеволодова [28], В.Г. Гак [29], К.Г. Городенська [24], Н.В. Гуйванюк [33], Г.О. Золотова [43], В.Ю. Копров [63], О.В. Падучева [95], A. Mustajoki [87], F.R. Palmer [195]) та *когнітивного* (П. Адамец [1], Ю.М. Караулов [51], Б.Ю. Норман [92], Ю.Г. Панкрац [97], N. Chomsky [160; 161], K. Goddard [167], R. Jackendoff [176; 178], G. Lakoff [181], R.W. Langacker [182], A. Wierzbicka [202; 203]) синтаксису.

Особливий статус серед різних типів речень мають номінативні речення, що були виокремлені як об'єкт наукової уваги на початку ХХ століття французьким лінгвістом А. Мейє [193] на матеріалі індоєвропейських мов. Його учні (J. Bloch [193], R. Gauthiot [193], J. Marouzeau [188], É. Benveniste [155]) встановили наявність цього типу речень і в інших мовних родинах: нігеро-конголезькій (мови банту) та уральській (фіно-угорські мови). У русистиці термін “номінативне речення” ввів у науковий обіг О.М. Пешковський [98]. В українській лінгвістиці перші згадки про номінативні речення зроблені М.Ф. Сулимою [122] в його праці

“Українська фраза. Коротенькі начерки (1928 р.)”, який, не виділяючи їх в окремий тип, відзначив здатність іменника у називному відмінку утворювати слово-назву.

Згодом упродовж тривалого часу науковці розглядали номінативні речення серед односкладних (О.С. Мельничук [81], В.М. Брицин [21], В.Д. Горяний [30], З.І. Іваненко [48] та ін.) і досліджували їх у різних аспектах як на матеріалі однієї мови: у *структурно-семантичному* – в англійській (J.M. Feist [166]), французькій (М.В. Куровська [75], О.І. Одинець [93], F. Lefeuvre [185]), карачаєво-балкарській (М.Б. Кетенчієв [54]), кумицькій (Р.М. Османова [94]), новоєгипетській (S. Israelit-Groll [175]), російській (С. Le Feuvre [183], R. L’Hermitte [180]); *структурно-функціональному* – в українській (І.М. Сушинська [126], З.З. Коржак [64]), башкирській (Р.Я. Хуснетдінова [135]), турецькій (С. Schroeder [198]), французькій (М.В. Куровська [75], О.І. Одинець [93], F. Lefeuvre [185]); *текстотвірному* – у німецькій (С.А. Нікіфорова [89]), російській (О.Ю. Мокроусова [84]); *стилістичному* – в башкирській (Р.Я. Хуснетдінова [135]), так і у зіставленні: у *лексико-синтаксичному* – в англійській та російській мовах (С.А. Рісінзон [109]), карачаєво-балкарській, англійській та російській мовах (З.А.-Д. Біджієв [14]); *структурному* – у санскриті, середньо-індоарійських, російській та слов’янських мовах (А.А. Breunis [156]), болгарській та македонській мовах (М. Dimitrova-Vulchanova, О. Mišeska Tomić [165]), скандинавських мовах (М. Julien [179]), англійській та мові хінді (В.К. Sinha [199]); *комунікативно-прагматичному* – в єгипетській та коптській мовах (J.B. Callender [159]), *перекладознавчому* – в англійській та українській мовах (З.Г. Коцюба [66]) ракурсах.

Актуальність дисертаційної роботи визначається її зорієнтованістю на вивчення номінативного речення не лише з позицій традиційного структурно-семантичного синтаксису, а й з урахуванням досягнень когнітології, прагматики та функціональної лінгвістики, що відображає її поліпарадигмальний характер. Поєднання когнітивного, структурно-

семантичного і прагматичного підходів до встановлення типології номінативних речень англійської, французької та української мов дасть змогу глибше пізнати синтаксичну будову цих мов загалом, специфіку відображення дійсності у свідомості носіїв зіставляваних мов за допомогою номінативних речень та особливості їх функціонування у процесі комунікації зокрема.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямом “Дослідження проблем гуманітарних наук”. Дисертаційна робота є складовою наукової теми кафедри загального мовознавства і германістики факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова “Зіставно-типологічне вивчення мов у синхронії і діяхронії” (тему дисертації затверджено вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова, протокол № 6 від 30 січня 2014 року, перезатверджено – протокол № 13 від 27 квітня 2016 року).

Метою роботи є встановлення типології номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах на когнітивному, структурно-семантичному та прагматичному рівнях.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

– сформулювати теоретичні засади дослідження для встановлення типології номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах;

– уточнити дефініцію поняття “номінативне речення” в аспекті нових наукових парадигм;

– визначити методологічні принципи аналізу номінативних речень у лінгвістиці та розробити комплексну методику їхньої ідентифікації за відповідними типами в англійській, французькій та українській мовах;

– виявити типи синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, у зіставляваних мовах;

– скласифікувати номінативні речення англійської, французької та української мов за структурно-семантичними типами;

– схарактеризувати прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Об’єктом аналізу є номінативні речення англійської, французької та української мов.

Предметом дослідження є типи синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичні та прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Фактичний матеріал дисертації становлять 4500 номінативних речень (1500 в англійській мові, 1500 – у французькій, 1500 – в українській), відібраних з *англомовних* (R. Bradbury “Dandelion wine”; F.S. Fitzgerald “The Great Gatsby”; J. Joyce “Ulysses”), *франкомовних* (H. Bazin “Cri de la chouette”, “La mort du petit cheval”, “Vipère au poing”; G. Bernanos “Journal d’un curé de campagne”; A. Camus “La peste”; F. Mauriac “Thérèse Desqueyroux”, “La fin de la nuit”, “Le nœud de vipère”; F. Sagan “Les faux fuyants”, “Un certain sourire”, “Un peu de soleil dans l’eau froide”; E. Triolet “Roses à crédit”) та *україномовних* (І. Вільде “Сестри Річинські” (книга 1^а та 2^а); О.Т. Гончар “Партизанська іскра”, “Людина і зброя”, “Циклон”, “Тронка”, “Бригантіна”, “Берег любові”, “Собор”, “Твоя зоря”) художніх творів ХХ століття.

Методи дослідження. Серед методів і прийомів дослідження – *зіставно-типологічний метод* – для обрання tertium comparationis, зіставної інтерпретації мовного матеріалу та виявлення спільних і відмінних ознак номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах на когнітивному, структурному, семантичному та прагматичному рівнях, а також особливостей їхнього функціонування в мовленні; *семантико-когнітивний метод* – для пояснення семантичної структури ментальних схем номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, уточнення денотативних і сигніфікативних значень слів, що їх реалізують;

концептуальний аналіз – для моделювання синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями у кожній із мов; *структурний метод з його методиками: дистрибутивного аналізу* – для виявлення лексичної сполучуваності головного члена номінативних речень з іншими компонентами, що полягає у його здатності утворювати різні види структурних моделей; *безпосередніх складників* – для визначення структури номінативних речень шляхом покрокової операції згортання речення та його подання у вигляді структурної моделі; *структурно-семантичний метод* – для виявлення семантики номінативних речень англійської, французької та української мов на основі аналізу значень їх структурних елементів; *опозиційний аналіз* – для визначення диференційних ознак номінативних речень англійської, французької та української мов та їх інтерпретації; *лінгвопрагматичний метод* – для ідентифікації прагматичних типів номінативних речень відповідно до комунікативної інтенції мовця; *функціональний аналіз* – для розкриття функцій номінативних речень у мовленні; *кількісний аналіз* – для забезпечення достовірності здобутих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у роботі *вперше виявлено 6 універсальних типів синтаксичних концептів: БУТТЯ ОБ'ЄКТА, БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА, БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ, БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ, ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ, НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА*, що є ментальними схемами репрезентації номінативних речень і відображають специфіку концептуалізації дійсності представниками англомовної, франкомовної та україномовної культур: англійська та французька мови – тяжіють до використання номінативних речень на позначення БУТТЯ ОБ'ЄКТА (43,60% англ., 25,67% фр.); українська – БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ (26,0%), БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ ТА ЧАСІ (24,40%); *новим* є обрання синтаксичного концепту в ролі *tertium comparationis* при зіставному аналізі номінативних речень на когнітивному рівні; розширених структурних моделей та засобів

морфологічного вираження їх головного члена – на структурно-семантичному рівні; функцій номінативних речень у мовленнєвих актах – на прагматичному рівні; *скласифіковано* 4500 номінативних речень англійської, французької та української мов за 4 універсальними структурними типами: непоширені, поширені, нерозчленовані, розчленовані та 7 їх різновидами, продуктивність яких є різною у зіставляваних мовах (в англ. та фр. мовах переважають двокомпонентні речення (29,46% англ., 26,40% фр.), в укр. – трикомпонентні (19,47%)); *установлено* ступінь лексичної сполучуваності головного члена речення з іншими компонентами (найвищу лексичну сполучуваність демонструє іменник – 321 модель в англ. мові, 470 – у фр., 814 – в укр.); *ідентифіковано* 6 спільних семантичних типів номінативних речень – буттєві, вказівні, оцінні, з просторовими та часовими детермінантами, посесивні; *сконструйовано* 14 семантичних схем, які реалізуються номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах; *виявлено* 4 універсальні прагматичні типи номінативних речень, що мають різний відсоток уживання в мовленні: репрезентативи – 65%, експресиви – 17,51%, директиви – 8,84%, квеситиви – 8,65% від загальної вибірки.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з можливістю їхнього використання у викладанні таких навчальних дисциплін, як “Загальне мовознавство” (розділ “Граматична система мови”), “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” (розділ “Зіставний синтаксис”), “Практична граматики англійської (французької) мови” (розділ “Синтаксис простого речення у зіставно-типологічному аспекті”), “Теоретична граматики англійської (французької) мови” (розділ “Структурно-семантичні та прагматичні типи простого речення”), “Порівняльна типологія англійської (французької) та української мов”, “Сучасна українська літературна мова” (розділ “Синтаксис”). Результати дослідження та опрацьований фактичний матеріал можуть бути використані при укладанні навчальних і методичних посібників для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертації апробовані на *шести* міжнародних конференціях: “Modern problems of education and science” (Будапешт, 2014), “Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації” (Острог, 2014), “Психолінгвістика в сучасному світі – 2014” (Переяслав-Хмельницький, 2014), “Сучасна філологія: теорія і практика” (Київ, 2015), “Текст у сучасному лінгвістичному вимірі” (Переяслав-Хмельницький, 2015), “Мова у світлі класичної спадщини та сучасних парадигм” (Львів, 2016), а також на *двох* звітно-наукових конференціях викладачів, аспірантів і докторантів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: “Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету” (Київ, 2014), “Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету. Підсумки науково-дослідної діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова за 2015 рік” (Київ, 2016).

Публікації. Теоретичні й практичні результати дисертації викладено у *дев'яти* публікаціях: у *чотирьох* статтях, надрукованих у фахових виданнях України, у *двох* статтях – у періодичних виданнях інших держав, у тезах доповідей *трьох* наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаної літератури (203 найменування, з яких 52 – іноземними мовами), списку лексикографічних джерел (9 найменувань), списку джерел ілюстративного матеріалу (22 найменування) та чотирьох додатків. Повний обсяг дисертації – 221 сторінка, основний зміст викладено на 186 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено його завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, описано методи дослідження, схарактеризовано фактичний матеріал, указано форми апробації і структуру роботи.

Перший розділ “Теоретичні засади вивчення номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах” присвячено дослідженню еволюції поняття “номінативне речення”, аналізу поглядів науковців на їх структуру, семантику та інтонаційне оформлення, розкриттю принципів класифікації номінативних речень та обґрунтуванню необхідності аналізу номінативних речень з позицій когнітивно-функціонального, структурно-семантичного та прагматичного підходів.

У другому розділі **“Методологічні принципи аналізу номінативних речень і методики їхнього дослідження”** визначено принципи і критерії відбору номінативних речень для аналізу у трьох мовах, розроблено комплексну методику їх ідентифікації за типами синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичними і прагматичними типами в англійській, французькій та українській мовах й аргументовано необхідність її розробки як найбільш ефективної.

У третьому розділі **“Типи синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах”** реконструйовано пропозиційний зміст, втілений у номінативному реченні, який моделюється за ментальними схемами, що є формами збереження інформації у свідомості людини.

У четвертому розділі **“Структурно-семантичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах”** встановлено, що номінативне речення є синтаксичною конструкцією, яка використовується в актах мовленнєвої комунікації і реалізує певну структурну модель. Номінативні речення скласифіковано за структурою та кількістю структурних елементів. Сконструйовано також їх семантичні схеми у досліджуваних мовах.

П’ятий розділ **“Прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах”** містить аналіз номінативних речень англійської, французької та української мов у

прагматичному аспекті, що відображає комунікативну діяльність людини в різних актах мовлення.

У **загальних висновках** підведено підсумки роботи, викладено результати дослідження та окреслено перспективи подальших розвідок.

Наприкінці подано списки використаної літератури, лексикографічних джерел та джерел ілюстративного матеріалу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

1.1 Еволюція поняття “номінативне речення” у лінгвістиці

У процесі своєї еволюції *номінативне речення* пройшло шлях від односкладного речення з головним членом, вираженим іменником у формі називного відмінка [193, с. 1–20; 101; 122] до такого його розуміння: речення, головним членом якого може бути іменник у формі називного відмінка, особовий займенник, кількісно-іменна словосполучка, субстантивована частина мови, числівник, що констатують буття предмета чи явища відносно моменту мовлення [207, с. 118; 208, с. 137; 31, с. 85–86; 118].

Основою терміна “номінативне речення” є прикметник “номінативний”, від латинського “*nominativus*” – на позначення називного відмінка латинської мови.

Огляд україномовних словників лінгвістичних термінів дозволив встановити, що номінативне речення визначається як:

1) односкладне речення, головний член якого виражений іменником у формі називного відмінка, з загальною семантикою існування, наявності предмета або предметно представленого явища, дії, стану. [209, с. 416];

2) одночленне речення, головний член якого виражається іменником (зрідка особовим займенником, числівником) у називному відмінку, субстантивованими словами або кількісно-іменним сполученням зі стрижневим словом у формі називного відмінка та стверджує наявність, існування предмета чи явища у плані теперішнього часу чи безвідносно до часу [205, с. 156].

Як бачимо, автори обох україномовних лексикографічних джерел наголошують на односкладності цього типу речень. Щодо можливості вираження головного члена номінативного речення, автори словника

лінгвістичних термінів Д.І. Ганич та І.С. Олійник, порівняно з авторами енциклопедії “Українська мова”, відзначають можливість його вираження не лише іменником у формі називного відмінка, а й субстантивованими словами або кількісно-іменним сполученням зі стрижневим словом у формі називного відмінка.

Уточнення значення терміна “номінативне речення” в англomовному словнику граматичних термінів “A dictionary of grammatical terms in linguistics” Р.Л. Траска засвідчило віднесення цього типу речень до бездієслівних та вживаних у мовах, де відсутнє дієслово-зв’язка [212, р. 183–184].

Автори “The Cambridge dictionary of linguistics” К. Браун та Дж. Міллер називають номінативним речення без дієслова, яке найчастіше зустрічається у розмовному мовленні [210, р. 309].

Отже, автори англomовних словників подають схожі визначення номінативного речення, звертаючи увагу на відсутність у ньому дієслова та відносячи до розмовного мовлення.

Франкомовний словник “Le Petit Robert” обмежується віднесенням до номінативних речень, в яких немає дієслова або наявне дієслово “бути” [211, р. 1157].

Російськомовні словники лінгвістичних термінів дають різні тлумачення номінативного речення. Зокрема “Словарь лингвистических терминов” за редакцією О.С. Ахманової визначає його як “односкладне речення, в якому присудок виражається називним відмінком іменника або кількісно-іменним сполученням” [204, с. 270].

У “Словаре лингвистических терминов” Ж. Марузо номінативним називається “односкладне речення, головний член якого, що позначає існування предмета чи явища у теперішньому часі або поза часовими рамками, виражений іменником, особовим займенником, субстантивованою частиною мови у формі називного відмінка, а також кількісно-іменною сполукою, основне слово якої стоїть у називному відмінку” [207, с. 118].

“Словарь-справочник лингвистических терминов” Д.Е. Розенталя та М.О. Теленкової називає номінативним “однокладне речення, головний член якого позначає наявність, існування предмета чи явища у теперішньому або поза часовим виміром, виражений іменником, особовим займенником, субстантивованою частиною мови у формі називного відмінка, а також кількісно-іменною сполукою, основне слово якої стоїть у називному відмінку” [208, с. 137].

Отже, російськомовні лінгвістичні словники Ж. Марузо, Д.Е. Розенталя та М.О. Теленкової відзначають однокладність номінативних речень, головний член яких (виражений іменником, особовим займенником, субстантивованою частиною мови у формі називного відмінка) здатний позначати наявність, існування предмета чи явища у теперішньому або поза часовим виміром, тоді як О.С. Ахманова зосереджує свою увагу лише на його однокладності та можливості вираження присудка називним відмінком іменника або кількісно-іменним сполученням.

Проведений огляд лексикографічних джерел показав, що англомовні та франкомовні словники відносять до номінативних речення без дієслова, а україномовні та російськомовні – однокладні речення з головним членом, вираженим іменником у формі називного відмінка, субстантивованими словами або кількісно-іменною сполукою, стрижневе слово яких вжите у формі називного відмінка, та відзначають їх здатність до позначення буття об’єкта відносно моменту мовлення.

Термін “номінативне речення” був уведений у науковий обіг французьким мовознавцем Антуаном Мейє (1904 р.), який встановив наявність таких речень в індоєвропейських мовах (санскриті, старо-перській, грецькій, латинській та старослов’янській мовах) [158, с. 25–26]. У 1906 році А. Мейє опублікував статтю “Номінативне речення в індоєвропейських мовах”, в якій номінативне речення визначалося таким, що не допускає наявності дієслова та стверджує існування факту відносно моменту мовлення [193, с. 1–20]. У лінгвістичних колах утвердилася думка, що номінативному

реченню було надано лінгвістичного статусу саме після публікації цієї статті і, що саме Мейє є основоположником теорії номінативного речення, зазначає Л. Єльмслев [173, с. 165].

У психологічному аспекті номінативні речення вивчав О.О. Потебня, на думку якого, слово, вжите у них незалежно від свого сполучення з іншими словами у живому мовленні, є вираженням судження, двочленною величиною, що складається з образу і його представлення [106].

Представник логіко-граматичного синтаксису О.М. Пешковський об'єднує під назвою “номінативні речення” всі ті, в яких іменник у називному відмінку може виступати присудком, і в яких, за самою їх природою, не може бути ні підмета, ні дієслівного присудка. Головною їх рисою він вважає обов'язкову відсутність будь-яких специфічних придієслівних членів [98, с. 377].

Видатний російський лінгвіст О.О. Шахматов серед номінативних іменних односкладних речень виділяє: односкладні безприсудково-підметові речення (іменні номінативні, кількісно-іменні, іменні генітивні, займенниково-генітивні, прийменниково-іменні) та односкладні присудково-безпідметові речення [136, с. 51].

В українській лінгвістиці перша спроба досліджень номінативних речень зроблена М.Ф. Сулимою у тридцятих роках ХХ століття, який не виділяв їх в окремий тип речень, а відзначав здатність іменника у називному відмінку утворювати слово-назву, обминаючи дієслова, називаючи речі, явища тощо [122].

Українські науковці розглядали їх як односкладні речення (В.М. Брицин [21], В.Д. Горяний [30], А.П. Загнітко [38], З.І. Іваненко [48] та ін.). Спеціальні розвідки, присвячені виокремленню структурно-функціональних різновидів номінативних речень у сучасній українській мові, належать І.М. Сушинській [126], виявленню специфіки їх використання у художньому мовленні – І.І. Ходикіній [133], експресивності номінативних речень – З.З. Коржак [64], З.Г. Коцюбі [66] та Г.М. Кузенко [71].

У русистиці номінативні речення були виділені в окремий розряд речень порівняно недавно, у кінці XIX століття. Проблемі номінативного речення присвячені окремі розділи монографій Н.Д. Арутюнової [8], В.В. Бабайцевої [10], О.В. Бондарко [20], С.Д. Кацнельсона [53], П.О. Леканта [79]; спеціальні праці О.О. Добридневої [36], О.Ю. Іванової [45; 46], М.Ф. Лужковської [80], Т.Л. Новікової [90], І.О. Попової [105], Л.М. Санжарова [112].

Опрацювання теоретичних праць науковців з проблем структури, семантики і функціонування номінативних речень у мовленні дозволило виокремити такі напрями їх вивчення: *системно-функціональний, структурно-семантичний, структурно-функціональний та когнітивно-функціональний*.

Представники *системно-функціонального напрямку* вивчають номінативні речення у системі мови та виявляють їх функції в ній (É. Benveniste [155], M. Grevisse, A. Goosse [169], L. Hjelmslev [173], О.С. Мельничук [81], М.Т. Чемерисов [25]), розглядаючи номінативні речення як повні односкладні, що виражають наявність явищ або предметів відносно моменту мовлення.

Французькі лінгвісти М. Гревіс та А. Гусс вважають номінативним просте речення, в якому відсутнє дієслово в особовій формі чи складне речення, в якому наявне дієслово в особовій формі лише в підрядних підметових або додаткових реченнях. Вони не відносять до номінативних речення, присудок яких виражений інфінітивом. Деякі номінативні речення науковці називають *оказіональними еліпсами*, оскільки співрозмовник не повторює окремих елементів попередніх речень. М. Гревіс та А. Гусс вважають такий тип речень більш притаманним розмовному стилю мовлення, хоча й відзначають можливість їх використання у писемному стилі. На їх думку, номінативні речення можуть бути поширеними [169, с. 122–123].

Номінативне речення містить іменний предикат і в ньому відсутнє дієслово або дієслово-зв'язка, зазначає автор праці “Problèmes de linguistique générale” (1966) Е. Бенвеніст, та зауважує, що номінативне речення існуватиме лише у тому випадку, коли пропущена дієслівна форма могла б бути вжита у третій особі теперішнього часу дійсного способу. Наявність цього типу речень Е. Бенвеніст не обмежує лише однією сім'єю або певними сім'ями мов, відзначаючи, що вони можуть існувати в інших мовах [155, с. 151].

Таким чином, представники французької лінгвістичної школи розширили розуміння номінативного речення А. Мейє, зазначивши, що ці речення можуть бути поширеними і зустрічатися в інших сім'ях та групах мов. Вони вважають, що номінативні речення властиві, більшою мірою, розмовному стилю мовлення.

Автори академічної “Граматика російської мови” відносять до номінативних речення, що утверджують наявність, існування предмета чи явища, названого головним членом речення, вираженого іменником у формі називного відмінка або кількісно-іменною сполукою слів, числівником або особовим займенником у формі називного відмінка [31, с. 85–86].

Отже, російські лінгвісти певною мірою дотримуються дефініції номінативного речення А. Мейє, визначаючи їх як такі, що не містять присудка, та поділяють на односкладні безприсудково-підметові і присудково-безпідметові речення.

Український лінгвіст О.С. Мельничук розглядає номінативні речення як односкладні, назва предмета чи явища в яких співвіднесена з певним моментом мовлення. Науковець виділяє два типи таких речень: екзистенційні та називні, і вважає їх більш притаманними діалогічному і внутрішньому мовленню [81, с. 162].

“Номінативні речення не бувають заперечними, вони не вживаються зі значенням минулого або майбутнього часу. Предикативність у номінативних

реченнях виражається розповідною або окличною інтонацією”, – наголошує М.Т. Чемерисов [25, с. 222].

Як очевидно, українські лінгвісти акцентують увагу на односкладній структурі номінативних речень, їх часовій віднесеності і специфічній інтонації.

Отже, думки мовознавців *системно-функціонального напрямку*, відрізняються у плані використання номінативних речень у мовленні (французькі дослідники відносять їх до розмовного стилю, а українські – до діалогічного і внутрішнього мовлення), у той же час усі представники цього напрямку відзначають їх односкладність. Окрім того, українські лінгвісти наголошують на специфічній інтонації цього типу речень.

Представники *структурно-семантичного напрямку* (Р. Guiraud [171], W. Lehmann [187], С. Quiles, F. López-Menchero [196], В.В. Бабайцева [10], Н.С. Валгіна [118], П.С. Дудик [124]) вивчають номінативні речення з опорою на їх структуру і семантику та вважають основою номінативного речення іменник у називному відмінку або кількісно-іменну сполуку слів зі значенням утвердження буття предмета або явища.

Науковці американської лінгвістичної школи не розглядають номінативних речень на матеріалі англійської мови, а зосереджують свою увагу на арабських та індоєвропейських мовах. Зокрема, американський лінгвіст У. Леманн, досліджуючи номінативні речення в індоєвропейських мовах, відносить до номінативних речення, в яких головний член виражений іменником та поширений прикметником, прислівником або часткою. На його думку, номінативні речення є одним із найпростіших типів речень у цих мовах, утворених від іменника або модифікованого дієприкметника у непрямому відмінку, що виступає еквівалентом присудка [187, р. 115–116].

Отже, У. Леманн розвинув теорію номінативного речення А. Мейє, підтвердивши факт наявності номінативних речень в арабських та індоєвропейських мовах.

Посилаючись на дані розвідок У. Леманна, іспанські дослідники К. Квілес та Ф. Лопес-Менчеро утверджують наявність номінативних речень майже у кожному діалекті індоєвропейських мов, в яких їх використання обмежене прислів'ями і приказками, у латинській мові і діалектах німецької – епічною прозою та поезією старо-ірландської і грецької мов. Стосовно балто-слов'янських діалектів, власне номінативні речення є звичайним типом номінативних речень, поширеним у сучасних діалектах (російська), порівняно зі старішими (старослов'янська), що вони вважають результатом фіно-угорського впливу [196, р. 300–302].

Представник французької лінгвістичної школи П. Гіро вважає номінативні речення “словами-реченнями” з еліптичною структурою, здатними виражати думки, почуття або бажання мовця, дія яких відноситься до моменту мовлення. Автор відзначає специфічну інтонацію слів-речень, яка може бути стверджувальною, питальною і наказовою. Він обмежує використання подібних конструкцій розмовним стилем мовлення [171, с. 95–98].

Підсумовуючи, зазначимо, що представники американської, іспанської та французької лінгвістичних шкіл внесли свій вклад у розвиток теорії номінативного речення, збагативши її даними про наявність номінативних речень в інших сім'ях і групах мов та можливістю їх використання у розмовному стилі мовлення.

Засновниця структурно-семантичного напрямку у російській лінгвістиці В.В. Бабайцева відзначає, що серед науковців не існує єдиної думки стосовно значення і структури номінативних речень, хоча їх дослідженню приділяється значна увага. До основних граматичних ознак номінативних речень вона відносить: односкладну структуру і морфологічну природу головного члена; особливу констатуючу інтонацію, яка залежно від семантики і функціонального призначення речення може бути розповідно-констатуючою й оклично-констатуючою; їх синтаксичне членування на непоширені і поширені [10, с. 316–319].

Номінативними є речення, головний член яких виражений іменником або субстантивованою частиною мови у називному відмінку, зазначає Н.С. Валгіна, зауважуючи, що субстантивований член також може бути виражений словосполученням, але головний член номінативного речення повинен вживатися у формі називного відмінка. На її думку, номінативні речення лексично обмежені використанням іменників, що утворюють наявність, існування явища чи предмета [118, с. 256].

Огляд праць представників російської лінгвістичної школи свідчить про позитивні зрушення у плані збагачення теорії номінативного речення шляхом виокремлення їх граматичних ознак та особливої констатуючої інтонації.

П.С. Дудик відзначає, що “форма головного члена номінативних речень (називний відмінок) найлегше і прямо втілює в собі функцію номінації (називання), реалізується у відповідній номінативній, номінативно-вказівній, номінативно-оцінній чи номінативно-окличній інтонації, що й дозволяє передавати думку про буття, наявність предмета, явища, поняття, яке називається. Здебільшого такий предмет (явище, поняття) називається розгорнуто, у вигляді чіткої словесної фіксації властивих йому ознак” [124, с. 257]. При цьому він слушно зауважує, що номінативні речення є виключно іменними структурами, в складі яких можуть бути означення або додатки, що залежать від головного члена у називному відмінку. Проте, на думку науковця, в номінативному реченні не може бути обставин, бо їх поява свідчила б про наявність у складі речення значення дієслова-присудка. Певне слово в номінативному реченні може виступати у морфологічній формі, що є типовою для обставини. Проте його функція відносно головного члена є атрибутивною, функцією неузгодженого означення, яке можна замінити узгодженим [124, с. 258].

Отже, українські дослідники у своїх визначеннях розширюють теорію номінативного речення, відзначаючи, що вони належать виключно до іменних структур, які вживаються лише у стверджувальній формі і не можуть

мати обставин у своєму складі, а також володіють номінативною, номінативно-вказівною, номінативно-оцінною або номінативно-окличною інтонацією, за допомогою якої передається думка про буття, наявність предмета, явища, поняття, яке називається.

Вищезазначене свідчить про те, що представники *структурно-семантичного напрямку* досліджують структурну та семантичну будову номінативних речень, відносячи їх до односкладних, основою яких є іменник у називному відмінку, кількісно-іменна словосполучка або займенник, зазначаючи, що використання іменників обмежене тими, які стверджують наявність, буття предмета чи явища. Усі вони, окрім У. Леманна, К. Квілеса та Ф. Лопеса-Менчера, відзначають особливу констатувальну інтонацію, властиву номінативним реченням.

Науковці, що представляють *структурно-функціональний напрям* (О.В. Бондарко [20], А.П. Загнітко [38], З.З. Коржак [64], З.Г. Коцюба [66], П.О. Лекант [79]), на відміну від представників інших двох напрямів, зосередили свою увагу не лише на структурі номінативних речень, а й на їх функціонуванні у мовленні.

Зокрема, російський мовознавець П.О. Лекант поділяє номінативні речення на “два структурних види – нерозчленовані і розчленовані” [79, с. 159], наголошуючи при цьому, що нерозчленовані номінативні речення представлені лише головним членом, словом, синтаксично неподільним словосполученням або поширені прислівними другорядними членами, здатними утворювати з головним членом єдине словосполучення. У розчленованих номінативних реченнях, окрім головного члена, структурним елементом є детермінуючий другорядний член. Поширюючі (прислівні) другорядні члени, об’єднані з головним членом або з детермінантом, він визначає як факультативний елемент структури [79, с. 160].

Вважаючи конститутивною ознакою номінативних речень буттєвість, О.В. Бондарко називає її імпліцитною, тобто не вираженою спеціальним лексичним показником, а лише такою, що мається на увазі й існує у момент

мовлення, оскільки у реченні відсутні специфічні засоби вказівки на її часову віднесеність [20, с. 65].

Отже, російські науковці встановили, що номінативні речення можуть бути розчленованими і нерозчленованими, стверджувальними і відносяться лише до моменту мовлення.

Основною граматичною ознакою номінативних речень український лінгвіст А.П. Загнітко вважає їх односкладність та морфологічну природу головного члена, який може виражатися іменником у називному відмінку, кількісно-іменною словосполучкою комплетивного плану або займенником. Науковець розрізняє поширені та непоширені номінативні речення, відзначаючи їх констатувальну інтонацію [38, с. 207–208].

Номінативні речення є одним із типів односкладного речення з єдиним вербально експлікованим ядровим центром, який є ні підметом, ні присудком, а поєднує в собі їхні якості, вважає З.Г. Коцюба. Дослідниця зазначає, що головний член номінативних речень містить двочленну думку, один елемент якої – поняття предмета, другий – абстраговане поняття буття цього предмета. Основним модальним значенням номінативних речень вона вважає ствердження існування реального факту. Часову віднесеність номінативних речень З.Г. Коцюба визначає як абсолютну або відносну, додаючи, що у процесі комунікації номінативні речення реалізують функції завершеного монорематичного висловлювання [66, с. 5–6].

Визначальною ознакою темпоральної характеристики номінативних одиниць є функціонування у них особливої часової форми – антропоцентричного теперішнього, вважає З.З. Коржак, зауважуючи, що часова віднесеність номінативного речення, завжди збігається з моментом спілкування, є константним значенням, не має парадигматичних протиставлень з іншими часовими планами і не потребує формальних показників. Від теперішнього присудкового теперішній антропоцентричний відрізняється тим, що до позначення вияву ознаки у часі він не має безпосереднього відношення, а локалізує у часі нерозчленовану предметну

ситуацію, з вказівкою на її відображення у свідомості мовця, зазначає дослідниця [64, с. 7].

Як бачимо, українські лінгвісти відзначають односкладність номінативних речень, морфологічну природу їх головного члена, що об'єднує у собі функції підмета і присудка, та часову віднесеність до моменту мовлення.

Представники *структурно-функціонального напрямку* зосередили свою увагу на функціонуванні номінативних речень у мовленні, розглядаючи також їх структуру. Вони збагатили теорію синтаксису простого речення твердженням, що номінативні речення бувають розчленованими та нерозчленованими, дія в них може відноситися лише до моменту мовлення – антропоцентричного теперішнього, а головний член є засобом вираження двочленності речення.

Сучасний етап розвитку лінгвістики відзначається дослідженням функціонування мови як різновиду когнітивної, тобто пізнавальної, діяльності, а когнітивні механізми та структури людської свідомості вивчаються через мовні явища, що уможливило появу *когнітивно-функціонального напрямку* у вивченні синтаксису. Він спрямований на вивчення загальнолінгвістичних (релевантних для будь-якої мови, якою здійснюється процес комунікації) і національно-детермінованих компонентів (актуальних для мовлення певної національної спільноти, оскільки виражають її національну специфіку).

Поштовхом до виникнення когнітивно-функціонального напрямку стали наукові праці Н. Хомського, в яких він висловив думку про вроджений характер здатності людини спілкуватися певною мовою та ввів поняття “генеративної граматики”, згідно з якою за допомогою скінченного набору граматичних правил і понять мовець здатний створити необмежену кількість речень, зокрема речення, ніким досі не висловлені. Таку здатність він вважав уродженою частиною генетичної програми людини, яка, не усвідомлюючи

цих структурних принципів, може створювати мовленнєві конструкції різних типів [162; 134].

У руслі цього напрямку французька дослідниця Ф. Лефьовр визначає номінативне речення як синтаксичну структуру, що може висловити судження, вигук, запитання, вимогу, утворену шляхом поєднання бездієслівного предиката й імпліцитного підмета, розглядаючи його на матеріалі французької мови. Вона відзначає, що номінативне речення, завдяки контекстуальному оточенню, може мати ознаки категорії особи, часу, виду і способу. За даними проведеного дослідження, Ф. Лефьовр встановила, що номінативні структури властиві, перш за все, писемному стилю мовлення і спричинені бажанням економії мовних засобів вираження думки, відзначивши можливість поширення простих номінативних речень за допомогою детермінантів. На відміну від інших дослідників, Ф. Лефьовр доводить, що вони можуть бути заперечними [184, с. 47–48].

Опрацювання теоретичного доробку представників різних напрямів вивчення номінативного речення дозволяє констатувати, що теорію номінативного речення започаткував французький дослідник А. Мейє, а його співвітчизники розвинули її, вказавши на можливість поширення структури номінативних речень, їх наявність в інших сім'ях та групах мов у розмовному та писемному стилях мовлення. Представники російської лінгвістичної школи вивчали номінативні речення як односкладні, відзначаючи можливість поширення їх структури детермінантами, окрім обставин, а лексичне наповнення обмеженим тими іменниками, що стверджують наявність, буття предмета чи явища. Українські лінгвісти зосередили свою увагу як на структурі, так і на функціях номінативного речення, зокрема встановили, що їх інтонація є констатуючою та виділили різні типи цих речень.

Беручи за основу розглянуті вище дефініції номінативного речення, у дисертації кваліфікуємо його як як просте односкладне речення, головний член якого може бути виражений іменником у формі називного відмінка,

особовим займенником, кількісно-іменним словосполученням, субстантивованою частиною мови, числівником, що має буттєву семантику.

1.2 Принципи класифікації номінативних речень

Факт існування у різних мовах номінативних речень на сьогодні є беззаперечним. Проте існує ряд питань, які сучасні лінгвісти вважають дискусійними. Це, перш за все, проблема різновидів та структури номінативних речень.

В основу класифікації номінативних речень представниками різних наукових шкіл та напрямів покладено принципи об'єднання за: *метою висловлювання* (Є.М. Галкіна-Федорук [119], П.С. Дудик [124], F. Lefeuve [184]); *функціями у мовленні* (П.С. Дудик [124], О.Г. Руднєв [110]); *структурою* (Н.С. Валгіна [23], Н.О. Кобріна, О.О. Корнєєва, М.І. Оссовська, К.О. Гузєєва [56], П.О. Лекант [79], К.Ф. Шульжук [150]).

У спільну групу різновиди номінативних речень об'єднують за єдиною формою головного члена і домінуючим значенням буття, існування; розрізняють їх за наявністю функціонально-зумовлених відтінків у семантиці, своєрідністю інтонації, специфічними конструктивними елементами (частками), синтаксичною функцією головного члена тощо [10, с. 319].

Проведений аналіз даних лінгвістичних досліджень засвідчує, що серед лінгвістів немає єдиної думки стосовно виділення функціонально-семантичних типів номінативних речень. На сучасному етапі розвитку лінгвістики відсутня класифікація номінативних речень в англійській мові, у французькій мові обмежуються виділенням екзистенційних номінативних речень.

Класифікація номінативних речень представниками української та російської лінгвістичних шкіл проводиться залежно від виконуваних функцій, мети і структури. Майже загальноприйнятою серед українських та російських науковців є семантико-функціональна класифікація номінативних речень на

такі різновиди: буттєві, вказівні, оцінні, власне-називні (номінативні називні речення), спонукальні (спонукально-бажальні) та “називний уявлення”.

Буттєві (екзистенційні) номінативні речення відносяться до власне номінативних, найбільш типових і поширених у всіх стилях мовлення, вони виконують описову функцію і вживаються тоді, коли у писемній чи усній формі потрібно зафіксувати існування, наявність якогось явища, предмета, субстанції, факту, події, певного часу, дати, названої прямим відмінком. Буттєві номінативні речення часто вживаються у творах художньої літератури, у різностильових описах, особливо у ремарках, кіносценаріях, в яких стисло змальовується обстановка, дійові особи, даються окремі зауваження до певної ситуації, вчинків осіб тощо [124; 38; 37; 25; 98; 123; 10; 23; 81; 150; 154].

На відміну від решти дослідників, Н.С. Валгіна поділяє буттєві номінативні речення на підвиди:

а) *власне-буттєві* – виражають наявність названого явища, як такого, що триває у часовому вимірі;

б) *предметно-буттєві* – називають предмети, розташовані у просторі, і передають ідею їх буття [23, с. 175–180].

Беручи до уваги результати дослідження авторів “Курсу сучасної української літературної мови” за редакцією Л.А. Булаховського та В.В. Бабайцевої [10], можна відзначити, що при потребі номінативні речення можуть легко передавати динаміку “вражень, що набігають і негайно зникають”, а отже можуть вживатися з метою швидкої фіксації сприйнятої інформації, яку неможливо, за браком часу, передати двоскладними реченнями [76, с. 69]. У таких випадках вони передають швидку зміну подій, явищ, предметів.

Вказівні номінативні речення є односкладними структурами, своєрідною граматичною ознакою яких виступає вказівна частка: *ось, ось і, от, он, осьде, онде* тощо [124; 38; 37; 25; 98; 123; 10; 23; 150; 154].

У вказівних номінативних реченнях переважає значення буттєвості, існування, проте воно ускладнюється значенням вказівності морфологічно вираженого часткою.

Залежно від того, чи вживається лише сама частка, чи ускладнюється вона сполучником із підсилювально-приєднальною функцією, номінативні речення зі значенням вказівності поділяють на дві підгрупи:

а) *вказівні номінативні речення* – вказують на предмет або явище при його наявності;

б) *вказівні номінативні речення* – вказують на раніше згадуваний або ж на очікуваний предмет або явище при його появі з метою виділення з-поміж інших предметів або явищ. У морфолого-синтаксичному відношенні такі структури мають у своєму складі синтаксично-службові сполучення *ось і, от і, он і, і ось, і от, і он* [124].

У реченнях із часткою *ось* вказівне значення може бути ослабленим і тоді на перший план висувається значення оцінки (іронічної, несхвальної тощо), наприклад речення з часткою *ось* можуть позначати внутрішню неспроможність названого явища чи особи, зазначає Н.С. Валгіна [23, с. 175].

Речення з ускладненими частками *ось тобі* і *ось вам* також мають оцінний відтінок, який заперечує наявність очікуваних властивостей предмета [23, с. 175].

Оцінні номінативні речення поєднують у своєму змісті констатацію існування предметів та їх емоційну оцінку. За характером інтонації і зумовлених нею семантично-експресивних відтінків оцінні номінативні речення поділяються на дві підгрупи:

а) *оцінно-стверджувальні* речення, що служать для кваліфікації, оцінки предметів, наявність яких констатується;

б) *оцінно-окличні* речення, в яких ствердження наявності предмета супроводжується його піднесеною емоційною оцінкою, що втілюється в окличній інтонації та у займенниковому компоненті *який (-а, -е, -і), такий (-а, -е, -і), що за* і подібних [124; 38; 37; 25; 123; 150; 154].

На відміну від інших науковців, Н.С. Валгіна поділяє оцінні номінативні речення на такі дві групи:

- а) речення з іменниками, що виражають оцінку;
- б) речення, у яких відсутні оцінні іменники [23, с. 176].

Окрім оцінних, Н.С. Валгіна виділяє оцінно-буттєві номінативні речення, в яких значення буттєвості супроводжується оцінкою. Структурною особливістю таких речень є наявність емоційно-експресивних часток: *ну, то-то, тоже мне, а еще, да и, и же, что за, какой, ай да, прямо* та інших [23, с. 175].

Оцінні номінативні речення В.В. Бабайцева [10] називає оцінно-буттєвими і не поділяє на підгрупи.

В окремий тип номінативних речень П.С. Дудик виділяє оцінно-окличні речення [37, с. 247–248].

До *власне-називних (номінативних називних) речень* належать такі номінативні речення, що виступають у вигляді написів, назв установ, організацій, пароплавів, книг, журналів, газет, картин, музичних творів, написів на вивісках тощо [124; 38; 37; 25; 98; 123; 10; 81; 150; 154].

У своїй монографії “Теоретична граматики української мови: Синтаксис” А.П. Загнітко вказує, що назви книг, часописів, картин тощо, утворені зі слова або словосполучення з номінативним значенням, виражають судження існування і вживаються з метою позначення, виділення предмета або явища, вказівки на нього, розкриваючи його значення та призначення назвою. Таким чином, це не просто слова, а речення, які набувають комунікативного навантаження у процесі спілкування і характеризуються констатувальною інтонацією [38, с. 209–210]. Подібний тип номінативних речень В.В. Бабайцева [9, с. 137] вважає більш властивим писемному стилю мовлення.

Спонукальні (спонукально-бажальні) номінативні речення є реченнями, за допомогою яких утверджується необхідність або бажаність появи предмета, названого іменником у прямому відмінку. Такі спонукальні

номінативні речення є лексично обмеженими і зазвичай усталеними у мовленні виробничими та військовими командами, наказами, категоричними вимогами та рекомендаціями до роботи або виконання [124; 38; 37; 10; 23].

Подібні структури можуть бути кваліфіковані як еліптичні двоскладні чи односкладні речення, оскільки вони завжди містять підтекст, що може реалізуватися у двоскладних та односкладних конструкціях, вважають К.Ф. Шульжук та С.О. Караман [150; 123].

Сюди ж інколи відносять “скам’янілі” форми виразу вітання у називному відмінку. Такий підхід, на думку А.П. Загнітка, є певною мірою некоректним, оскільки подібні словосполучення є нечленованими одиницями і належать до еквівалентів речення [38, с. 209–210].

“Називний уявлення” від інших різновидів номінативних речень відрізняється тільки констатацією уявлення про предмет, а в типових різновидах номінативних речень стверджується буття, наявність предмета або його необхідність тощо. У “називному уявлення” виражається уявлення про предмет, що потім може розгорнутися й уточнитися. Термін “номінативний уявлення” або “називний уявлення” найточніше відтворює функціональне призначення таких конструкцій [124; 38; 37; 98; 123; 150].

Автор терміна “називний уявлення” О.М. Пешковський зазначає, що він не є реченням, оскільки у ньому відсутнє висловлення і не виражається ні судження, ні поняття, а лише згадується раніше пізнане явище [98]. Протилежної думки дотримується В.В. Бабайцева, зазначаючи, що, подібно до інших різновидів номінативних речень, “називний уявлення” є реченням, оскільки це інтонаційно самостійна комунікативна одиниця, через яку мовець повідомляє про наявність у власній свідомості певного уявлення і викликає аналогічну асоціацію у свідомості співрозмовника [10, с. 403].

Зміст “називного уявлення” не можна звести лише до позначення теми подальшого висловлювання, оскільки він є значно багатшим від понятійного значення іменника, а наявність у ньому чуттєвого й емоційного підтексту є важливою. Відмова від психологізму при поясненні цих синтаксичних

конструкцій позбавляє їх специфічних рис, що відрізняють їх від інших типів простого речення [10, с. 404]. Саме тому не погоджуючись з загальною оцінкою “називного уявлення”, даною О.М. Пешковським, дослідниця вважає запропонований ним термін найбільш прийнятним, оскільки він прямо вказує на комунікативне призначення цієї синтаксичної моделі [10, с. 405].

Ще один тип номінативних речень – *субстантивно-якісно-оцінні речення*, особливу групу яких лише за формально-граматичним вираженням утворюють номінативні речення з головним членом – іменником якісно-оцінної семантики, О.О. Шахматов назвав “іменними присудково-безпідметовими” і поділив їх на дві групи відповідно до значення лексично невираженого суб’єкта:

а) *речення особові, в яких суб’єкт відповідає означеній або неозначеній особі;*

б) *речення предметні, в яких суб’єкт відповідає предмету або явищу* [136, с.62].

У граматичній літературі немає однастайності щодо статусу цих речень. Одні лінгвісти (О.М. Пешковський, О.С. Попов, О.Г. Руднєв та ін.) вважають їх двоскладними неповними, інші (Є.М. Галкіна-Федорук, І.О. Попова) – номінативними, тобто односкладними повними [38, с. 209–210].

За функціями, виконуваними номінативними реченнями у мовленні, О.Г. Руднєв [110, с. 41–44] виокремлює:

1. ***Номінативні речення з описовою функцією***, які використовуються у тих випадках, коли потрібно зафіксувати наявність, існування, буття якогось явища, факту, події при їх описі. Речення з цією функцією О.М. Пешковський назвав екзистенційними або буттєвими. Цей тип речень широко використовується у різноманітних описах та у ремарках до п’єс, кіносценаріїв, де коротко, окремими словами-реченнями, описується обстановка, дійові особи, робляться певні зауваження [110, с. 41].

До номінативних речень із описовою функцією він також відносить кількісні сполуки (іменник у родовому відмінку з кількісним числівником або іменником в іншому відмінку) [110, с. 42].

2. **Вказівні номінативні речення**, основна функція яких полягає у зверненні уваги або вказівки на той чи інший предмет. Вказівні номінативні речення зазвичай супроводжуються відповідним жестом, інтонацією і вказівними частками *ось, це* чи обмежувальною часткою *вже*, а за відсутності вказівної частки – лише жестом та інтонацією [110, с. 42].

3. **Напівпредикативні речення**, в яких відсутній присудок, у зв'язку з чим вони не можуть бути розчленованими, хоча у них не тільки констатується наявність того чи іншого факту, а й має місце елемент висловлювання, модальна оцінка, вираження ставлення до того чи іншого явища, особи, предмета. Їх слід відрізнити від двоскладних речень з іменним присудком, зазначає О.Г. Руднєв [110, с. 42].

4. **Вокативні речення**, на відміну від звичайних звертань, не містять предикативного відношення до того, до кого звернене мовлення співбесідника. При цьому О.Г. Руднєв наголошує, що О.О. Шахматов вокативними реченнями назвав такі звертання, в які вкладено певного роду додатковий смисл, який, зазвичай, розкривається завдяки контексту [110, с. 43].

5. **Власне називні речення**, в яких називний відмінок іменника вживається на позначення назв книг, установ тощо. Основна функція цього типу номінативних речень – називання. Вживання власне називних номінативних речень пов'язане в основному з писемним мовленням як засобом вираження:

а) *назв літературних творів, статей, глав тієї чи іншої книги;*

б) *назв установ*: речення такого типу не входять до розгорнутого мовлення, не є вираженням висловлювання, а засобом письмового повідомлення;

в) *назв року, місяців, тижнів, днів, чисел* [110, с. 43].

б. *Іменні речення уявлення* вживаються найчастіше у ході роздумів чи спогадів про що-небудь або про кого-небудь, коли у пам'яті спливає те чи інше невиразне уявлення, враження, переживання тощо. Під іменним уявленням О.Г. Руднєв розуміє такого роду номінативне речення, у якому відсутнє висловлювання, а є тільки постановка питання про особу, предмет, явище для роздумів, для обговорення, для уявлення [110, с. 44].

В окремий тип номінативних речень автори “Російської граматики” виділяють неособово-суб’єктні речення, що повідомляють про буттєвий стан, який нікому не належить, про ситуацію чи подію повністю відволікаючись від їх носія або виконавця, про існування предмета, про наявність предмета чи явища, що безпосередньо сприймаються у даний час, а також – особово-суб’єктні речення, до складу яких входить ряд семантичних структур [111, с. 358–368].

За метою висловлювання Є.М. Галкіна-Федорук виділяє наступні різновиди номінативних речень, що слугують для:

– *опису природних явищ*, коли називаються місце дії, час дії різні метеорологічні стани природи тощо;

– *опису середовища і обстановки*, до яких включаються речення, в яких називаються речі, предмети, явища, що створюють загальну картину середовища, ситуації, обстановки, наприклад, у сценічних ремарках, до цієї ж групи зазвичай відносять географічні назви, назви міст, вулиць, та речення, де міститься вказівка на який-небудь предмет, річ, явище;

– *опису зовнішності живих істот і психологічного стану людини*, куди відносяться речення, в яких позначається зовнішній вигляд людини, її внутрішній психологічний стан, а також виражаються емоції (страх, презирство, радість, захоплення, любов, ненависть, обурення, співчуття тощо), емоційна оцінка у формі окличних речень;

– *здійснення узагальнення, висновків, вказівки на причину*, де робиться узагальнення чого-небудь, дається висновок з приводу сказаного або зробленого, вказується результат тощо;

– *передачі модальних відтінків мовлення*, що виражають різні модальні значення: сумнів, недовіру, твердження, підтвердження тощо, зазвичай такі речення вживаються у діалогічному мовленні, сюди ж відносяться повідомлення, уявлення, речення, в яких називається забуте, але знову згадуване або випадково воскресле в пам'яті і відтворене у назві предмета, явища або якогось факту, такі речення багато хто не включає до номінативних, і навіть не вважає їх реченнями, називаючи: “називним уявлення” [119, с. 429–438];

– *вираження побажання, наказу, вітання*, до яких можна віднести вітання, побажання і заклики, виражені іменником у називному відмінку, що мають відтінок спонукання, виражають необхідність, бажання, прагнення тощо [119, с. 429–438].

За структурою номінативні речення поділяються на непоширені та поширені [10], нерозчленовані та розчленовані [150; 79; 23; 56].

Непоширеними номінативними реченнями є речення, до структури яких входить лише головний член речення, виражений одним словом або синтаксично нерозкладним словосполученням.

Поширеними називають номінативні речення, в яких виділяється головний член та другорядні члени, що пояснюють його. Головний член поширених номінативних речень виявляє здатність до поширення за рахунок об'єктних та обставинних детермінантів [10, с. 116].

Нерозчленованими номінативними реченнями називають класичні речення, представлені лише головним членом, словом чи синтаксично-нерозкладною сполукою або речення, поширені другорядними членами, що утворюють з головним членом єдину словосполуку. Вони можуть мати додаткові граматичні значення безпосереднього сприйняття буття, вказівності, завершеності сприйняття чи виявлення буття, емоційної оцінки сприйняття буття, відзначає П.О. Лекант [79, с. 161].

Додаткове граматичне значення *безпосереднього сприйняття буття* “бачу, чую, сприймаю щось” виражається у мовленні за допомогою

специфічної інтонації. Додаткове значення *вказівності* виражається частками *ось, он*, які конкретизують буттєве значення. Додаткове значення *завершеності сприйняття чи виявлення буття* може виражатися за допомогою частки *ось і*. Загальне значення буттєвості у таких реченнях дещо коригується і певною мірою пригнічується значеннями виявлення, досягнення, що відображають певним чином динамічність дії. Частка *ось і* лише частково трансформує буттєвість і вказує, що такого роду буттєвість, ніби відраховується з моменту сприйняття об'єкта мовцем.

Емоційна оцінка сприйняття буття виражається за допомогою спеціальних часток (*який, ось, ось так, ну й, що за, ось це* тощо) і вигукової інтонації, завдяки чому значенню буттєвості надається відтінок суб'єктивного сприйняття й емоційної оцінки предмета, буття якого стверджується. Емоційна оцінка не тільки частково приглушує значення буттєвості, але й вносить елемент додаткової характеристики предмета, яка може частково змінити синтаксичне значення теперішнього часу [79, с. 161–164].

До структури *розчленованих номінативних речень* входять, окрім головного члена, детермінуючі другорядні члени, що є факультативними елементами структури речення.

У розчленованих номінативних реченнях значення детермінуючих другорядних членів певним чином взаємодіє із граматичними значеннями головного члена – буттєвим і часовим, а детермінуючі другорядні члени таких речень мають просторове і часове значення, а також вказують на приналежність і відношення до особи, слушно зауважує П.О. Лекант [79, с. 161–164].

До складу розчленованих номінативних речень може входити: детермінуючий другорядний член *із просторовим значенням*, виражений прислівниками або прийменниково-відмінковими формами іменників, що обмежує, конкретизує загальне буттєве значення головного члена, завдяки чому набуває відтінку безпосереднього сприйняття. У зв'язку із конкретизацією буттєвого значення, граматичне значення теперішнього часу

також представляється обмеженим, приуроченим безпосередньо до моменту мовлення.

Детермінуючий другорядний член із часовим значенням, що виражається прислівниками і прийменниково-відмінковими формами іменників, може:

а) корегувати значення буттєвості у часовому плані: буттєвість може бути обмежена визначеним відрізком часу;

б) вказувати на те, що буттєвість мала місце до моменту мовлення і сприймається у момент мовлення, з його допомогою сприйняття буття може бути представлено повторно.

Семантика детермінанта може вступати у протиріччя з граматичним значенням теперішнього часу, а детермінант – виражати майбутній час і таким чином оформляти граматичний час як значення безпосередньої наступності буттєвості після моменту мовлення, вважає П.О. Лекант [79, с. 165].

Детермінант зі значенням *приналежності або відношення до особи* виражається формою родового відмінка особових іменників з прийменником у або відповідними формами особових займенників. Детермінант не вносить суттєвих змін до загального значення буттєвості і теперішнього часу, речення з детермінантом *приналежності* представлені двома моделями:

а) при вживанні у позиції головного члена конкретних іменників, модель має значення власне *приналежності*;

б) у поєднанні з головним членом – абстрактним іменником – модель має значення стану суб'єкта [79, с. 164–166].

Французькі дослідники Ф. Лефьовр та Д. Ніколас виділяють серед номінативних речень екзистенційні, які поділяють на два типи:

а) екзистенційні речення, що стверджують існування (буття) якогось предмета і мають у своєму складі детермінант, що дозволяє розмістити об'єкт, про який йде мова, у часовому або просторовому вимірі;

б) екзистенційні речення, що включають у себе номінативні вирази, які повідомляють про стан, діяльність чи якусь подію. Вони вважають, що

номінативні екзистенційні речення другого типу пов'язані з наявністю певної ситуації [186, с. 2].

Проведений аналіз теоретичних джерел дозволяє зробити висновок, що номінативні речення мають такі різновиди: буттєві, вказівні, оцінні, власне-називні або номінативні називні речення, спонукальні або спонукально-бажальні та “називний уявлення”.

Критично переосмисливши наявні класифікації номінативних речень, у роботі обрано власні критерії для встановлення інших типів цих односкладних речень: *когнітивний*: (репрезентація номінативними реченнями окремого типу синтаксичного концепту); *когнітивно-структурний* (морфолого-синтаксична будова номінативних речень як мовне відображення їхньої ментальної схеми); *когнітивно-семантичний* (позначення головним членом номінативних речень фрагмента дійсності), *прагматичний* (виконання функціонального навантаження в мовленні відповідно до інтенцій мовця).

1.3 Аспекти вивчення номінативних речень у сучасній лінгвістиці

Характерною рисою сучасної лінгвістики є багатоаспектне дослідження одиниць синтаксису загалом і речення як його основної одиниці зокрема, що пов'язане зі стрімким зростанням досліджень різних аспектів пізнавальної діяльності людини, результати якої відображаються за допомогою різного типу речень, одним із яких є номінативне речення.

Номінативне речення – граматична одиниця синтаксису, утворена за спеціальним граматичним зразком, наділена мовними значеннями, формальними характеристиками, інтонаційною оформленістю та здатністю до змінювання, призначена для вираження факту існування, наявності об'єкта, характерного для ситуації мовлення.

Згідно з поліпарадигмальним підходом до інтерпретації одиниць мови, характерним для сучасного етапу розвитку мовознавства, вивчення номінативних речень англійської, французької та української мов

проводилося у трьох основних аспектах – когнітивному, структурно-семантичному і прагматичному, що дозволило дослідити їх одночасно у різних парадигмах лінгвістичного знання (антропоцентричній, когнітивній, структурній, функціональній, комунікативній).

1.3.1 Вивчення номінативних речень з позицій когнітивної лінгвістики. Когнітивний підхід до лінгвістичних досліджень зумовлений сконцентруванням уваги дослідників на проблемі функціонування мови та вивченні її ролі у процесі пізнання дійсності людиною. У рамках когнітивного підходу мова досліджується як когнітивний механізм, вивчаються когнітивні структури і процеси, властиві людині – мислячій істоті.

Когнітивний підхід до вивчення мови дозволяє по-іншому підійти до проблеми взаємодії семантики і синтаксису, оскільки його основна теза полягає у визнанні за людиною ролі творця “квантів знання”, а за мовою функції “упаковки” знань про світ. У зв'язку з цим, досліджуються як способи концептуальної організації знань, так і різноманітні структури представлення типів знань про мову [176; 177; 178; 16; 35; 70; 97; 102].

Проблемам дослідження когнітивної природи речення присвячені роботи багатьох науковців, серед яких: Н.Д. Арутюнова [7], М.М. Болдирєв [17], Г.А. Волохіна, З.Д. Попова та Й.А. Стернін [27; 102], Г.М. Костюшкіна, Л.Г. Озонова [61], Л.О. Фурс [62] та ін.

Структурування і представлення знань засобами, закріпленими за синтаксичною системою мови, пов'язане з процесами мислення і взаємодії когнітивних і мовних структур. Визнання за структурною схемою речення статусу плану вираження, а за пропозиційною структурою статусу плану змісту дозволило трактувати речення як складний мовний знак [95; 7; 26; 4], складність якого визначається з точки зору багатовимірності його структури та з позиції його функціонального призначення. Володіючи формальною і

змістовною стороною, речення здатне виконувати когнітивну, комунікативну, номінативну, інформаційну та дискурсивну функції.

Значну роль у поясненні суті категоризації у сфері синтаксису відіграють положення концептуальної семантики Р. Джекендоффа [176; 177; 178], в якій ставиться питання не лише про взаємодію семантики і синтаксису, а й про співвідношення лексично і синтаксично репрезентованих концептуальних структур. На думку науковця, “концепти, що репрезентуються реченням, можуть бути описані на основі певного набору ментальних примітивів та певного набору принципів комбінування цих примітивів. Разом вони складають граматику синтаксично репрезентованих концептів (grammar of sentential concepts)” [177, с. 9; 176, с. 24; 178, с. 193].

Співвіднесення речення з пізнавальною і когнітивною діяльністю людини пов'язане з виокремленням синтаксичного концепту – типової пропозиції, зафіксованої конкретною схемою простого речення [27], “максимально абстрагованих компонентів смислу, що концентрують у структурованому вигляді знання про світ та мову і спроектовані на їх репрезентацію у пропозиційній формі” [132, с. 278]. Саме концепти утворюють семантичний простір мови, за яким можна скласти уявлення про структуру знань у їх конкретній національній специфіці.

Синтаксичний концепт – це інформація про тип ситуації (сукупності предметів і відношень, що їх пов'язують), виражена структурною схемою речення, і представлена у вигляді типової пропозиції (структурованої сукупності смислів), до якої мислення людини відносить фрагмент дійсності, що спостерігається нею, зазначає С.Є. Кузьміна [74, с. 90].

Узагальнюючи дефініції терміну “синтаксичний концепт”, варто зазначити, що попри відмінності у його визначенні різними науковцями, спільним є твердження про представлення структури знань на когнітивному рівні у вигляді типової пропозиції.

Визначення пропозиції як особливої оперативної одиниці свідомості або специфічної одиниці збереження та репрезентації знань у мозку людини,

ментальної структури, відображення деякої ситуації і типів відношення у ній, узагальнених та організованих у нашій свідомості [97, с. 84] уможлиблює її опис за ментальними схемами (чисто смисловим концептуальним набором компонентів), які відображають певний тип ситуації – один із виділених свідомістю людини класів відношень, на позначення якого у мові вироблена конкретна структурна модель речення.

Досліджуючи процес когнітивної діяльності людини, Дж. Лакофф наголошує: “більша частина структур нашого знання має форму пропозиційних моделей, а їхньою особливістю є те, що вони виділяють елементи, характеризують їх та вказують на зв’язки між ними” [78, с. 31]. Пропозиція розглядається як базова одиниця когнітивного моделювання, природа якої підтверджена експериментально та співвідноситься з принципами організації пам’яті.

Пропозицію описували не раз і під різними назвами: О.І. Москальська виділяла “семантичні моделі”, які можуть втілюватися у різних формальних структурах [85; 86], В.В. Бабайцева [11, с. 5–7], Г.О. Золотова [42, с. 92; 40, с. 104], С.І. Кокоріна [57, с. 74–78], Г.Ф. Низяєва [88, с. 7], відзначали наявність “типових значень” синтаксичних конструкцій, Б.Ю. Норман говорив про “типові ситуації”, які представляють комунікативний і когнітивний досвід народу в узагальненому і водночас досить конкретному вигляді, і є “мисленневими шаблонами” у плані змісту синтаксичних моделей, що визначаються як пропозитивні смисли [91, с. 136].

На універсальності пропозиційної структури як елемента всіх ментальних процесів наголошує Ю.М. Караулов [51, с. 194]. Пропозиція фігурує також під назвами “мисленневий зміст” [19, с. 4], “гештальт” [77], “смысл” [7].

Вивчення одиниць синтаксису у їх взаємозв’язку з процесами пізнання, мислення, мовленневої діяльності та міжособистісної комунікації спрямоване на визначення речення як складного знака, здатного зафіксувати результати

пізнавальної діяльності людини та пояснити процес оперування різноманітними структурами знань з комунікативною метою.

Згідно з твердженням про знакову природу речення у ньому розмежовують план вираження (позначувальне) і план змісту (позначуване). План змісту речення не зводиться до суми значень лексичних одиниць, що входять до його складу, а визначається типом його синтаксичної структури, синтаксичною моделлю, за якою побудоване конкретне речення. Позначуванним речення виступає певний фрагмент дійсності – ситуація, яка є єдністю предметів дійсності і відношень, що їх пов'язують, осмислена мовцем і виражена певним типом структурної схеми – позначувальним речення [73].

Специфіка змісту речення як мовного знака полягає у його здатності відображати цілісну ситуацію позамовної дійсності, виражену думкою і відображену у свідомості людини, чим і пояснюється той факт, що одній і тій самій реальній ситуації відповідають різні синтаксичні конструкції. Опрацьована мисленням людини, віднесена до певного типу ситуація або уявлення про типову ситуацію, складає той мисленнєвий зміст, який виражається реченням певної структури.

Висловлювання, як зазначають Г.А. Волохіна і З.Д. Попова, містить у собі позиційну схему, що відображає денотативну ситуацію, про яку йде мова, тобто пропозицію. У пропозиції немає ні головних, ні другорядних членів, немає ніякої формальної структури. Вона є чисто смисловим набором концептуальних компонентів, які мовець прагне вербалізувати [27, с. 5; 104].

Ментальні схеми речень є абстракцією, відволіканням від множинності конкретних висловлювань, що реалізуються у мовленні і повідомляють про конкретні ситуації. Вони несуть у собі інформацію про тип ситуації, до якого можна звести різноманітні ситуації, описані конкретними висловлюваннями. Отже, речення має загальні властивості мовного знака, що полягають у його здатності “вказувати на конкретний денотат і одночасно на його узагальнений образ у вигляді ‘пучка’ уявлень” [18, с. 68].

Ґрунтуючись на результатах досліджень науковців різних лінгвістичних шкіл, у нашій роботі визначаємо синтаксичний концепт як концепт, що відображає синтаксичними одиницями, у максимально абстрагованому вигляді, інформацію про тип ситуації, вираженої у термінах ментальних схем.

Зважаючи на репрезентованість номінативних речень у свідомості індивіда у вигляді ментальних схем – механізму і результату категоризації дійсності людиною, ми вдалися до використання поняття синтаксичного концепту, що дозволило реконструювати пропозиційний зміст, втілений у номінативному реченні, змодельованому за ментальними схемами – формами збереження інформації у свідомості людини.

У роботі піддаються аналізу типи синтаксичних концептів, репрезентовані номінативними реченнями, їх динаміка і способи вербалізації. Дослідження виконане на матеріалі англійської, французької та української мов, що представляють аналітичний і синтетичний типи мов.

1.3.2 Дослідження номінативних речень у структурно-семантичному аспекті. Речення – одна з центральних одиниць синтаксису, головний засіб формування, вираження і повідомлення думки, що характеризується діалектичною єдністю двох його сторін: синтаксичної і семантичної та передбачає вивчення речення у синтаксичному і семантичному аспектах, кожен з яких оперує поняттям “структура”.

Новий тип опису формальної організації речення, що ґрунтується на понятті структурної моделі, виник у ХХ столітті. Специфіка цього лінгвістичного напрямку полягає у тому, що при вивченні одиниць синтаксису особлива увага приділяється їх структурним моделям, тобто стереотипним зразкам, за якими будуються у мовленні одиниці різних рівнів синтаксичної системи. Проблемі вивчення структурних моделей речень, їх граматичної семантики і синтаксичної структури присвячені дослідження Г.А. Волохіної, З.Д. Попової [27], Г.О. Золотової [40], В.І. Казаріної [49] та інших науковців.

Будь-яке речення, у тому числі і номінативне, є певного роду синтаксичною конструкцією, що використовується в актах мовленнєвої комунікації і реалізує визначену структурну модель. Як і будь-яку іншу лінгвістичну модель, структурну модель простого речення прийнято розглядати як абстрактний аналог речення, тобто структурна модель простого речення – це зображення його синтаксичної структури за допомогою заданої системи символів.

Синтаксична структура речення відображає конструктивний склад його компонентів, необхідних для побудови висловлювання відповідно до граматичних норм певної мови. Такі структури систематизуються у вигляді моделей речення, для подання яких використовуються як морфологічні, так і синтаксичні символи (тобто структура речення може бути представлена на рівні класів слів або членів речення).

У сучасній лінгвістиці не існує єдиного підходу до визначення структурної моделі речення, у зв'язку з чим виділяють елементарну і розширену моделі. Одні науковці вважають елементарною схемою речення непоширену структуру з граматичною достатністю, а всі поширювачі, облігаторні з точки зору інформативної достатності речення, виводять за межі моделі як мінімальної структури. Таке розуміння структурної моделі спирається на граматичну традицію розуміння меж непоширеного речення і співвідношення речення і словосполучення.

Відповідно до викладеної вище точки зору, структурну модель речення визначають як абстрактний синтаксичний зразок, що складається з мінімуму компонентів, необхідних для його створення [120, с. 633–634; 72].

Згідно з іншою точкою зору, елементарною структурною моделлю речення вважається структура, що має не лише граматичну, а й інформативну достатність, у зв'язку з чим усі інформативно облігаторні поширювачі вважаються обов'язковими компонентами моделі. Ця точка зору знайшла своє відображення у роботах В.Г. Адмоні [2], М. Грепля [32], Є.А. Іванчикової [47], П.О. Леканта [79].

У межах нашого дослідження використовувалися розширені структурні моделі номінативних речень, оскільки це пов'язане з подальшим виявленням семантичних особливостей номінативних речень, що зумовило включення до структурних моделей детермінуючих елементів. Тим самим ми визнали необхідність виділення не лише елементарних, а й неелементарних (поширених) структурних моделей номінативних речень, придатних для виконання номінативної функції, тобто називання певного стану справ, подій, ситуацій тощо. Структурні моделі номінативних речень визначалися за допомогою методики безпосередніх складників, що дозволило шляхом покрокової операції згортання речення представити його у вигляді структурної моделі.

Структура речення тісно пов'язана з його семантикою. Поняття семантичної структури речення постало у зв'язку з інтенсивним розвитком синтаксичної семантики, основні тенденції якої пов'язані з розглядом об'єктивно-сміслового змісту речення як відображення чи зображення певного явища об'єктивної дійсності.

Починаючи з другої половини ХХ століття, усвідомлення необхідності аналізу семантики речення стало прикметною рисою сучасної синтаксичної науки. Однією з перших наукових праць, в яких доводилося, що семантична сторона речення повинна розглядатися поряд із формальною і комунікативною, є праця чеського вченого Ф. Данеша [164], напрацювання якого продовжили представники романської школи Ш. Баллі [12] та Л. Теньєр [127].

У сучасній лінгвістиці відбулося поєднання семантики і синтаксису: з одного боку, у лексичній семантиці проявився інтерес до синтаксису (роботи Ю.Д. Апресяна [5], І.О. Мельчука [82] та ін.); з іншого – синтаксичні одиниці активно вивчаються у семантичному аспекті (Н.Д. Арутюнова [7], О.В. Падучева [95] та ін.).

Смислом речення вважають думку, вміщену у реченні, на позначення якої у семантиці використовують терміни “семантична структура”, “базова

структура”, “глибинна структура”, які відображають організований характер смислу та його глибинний статус відносно реальних висловлювань, позначених термінами “синтаксична структура”, “зовнішня структура”, “поверхнева структура” [15, с. 3–4].

Існує кілька концепцій дослідження семантики речень, що містять різні підходи до вивчення смислу речення. Однією з найпоширеніших є денотативна або референтна концепція значення речення, мета якої – виявлення відношень між висловлюванням і ситуацією, що позначається, або подією. Семантико-синтаксичний аспект (номінативний, пропозиційний) розглядає структуру речення з погляду відображення в ньому окремих позамовних ситуацій, подій. Смісловий зміст речення співвідноситься не з окремим предметом, явищем (як це властиво лексичному значенню слова), а з єдиним цілим, у складі якого містяться взаємопов’язані явища, зокрема предмет і його ознака.

Слідом за Н.М. Арват, семантичну структуру речення визначаємо, виходячи з його формального значення, як утворений на предикативній основі семантичний комплекс, що є результатом взаємодії семантичних компонентів і відображає взаємозв’язок типізованих елементів екстралінгвістичної дійсності [6, с. 14].

Під семантичною структурою (смісловою формою) речення Н.Ю. Шведова розуміє його інформативний зміст, поданий в абстрагованому вигляді як співвідношення типізованих елементів смислу, певним чином відображене у формальній і словесній організації речення. Семантична структура речення володіє системою своїх власних категорій, що об’єктивуються у конкретних наборах синтаксичних форм з визначеними лексико-семантичними характеристиками [138, с. 73 – 83].

Виходячи з зазначеного вище, у нашій роботі семантичну структуру речення витлумачуємо як його абстрактне мовне значення, що є відношенням семантичних компонентів, сформованим взаємодією граматичних і лексичних значень членів речень.

У нашому дослідженні семантичні схеми номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах конструюються залежно від комплексу змістоорганізуючих та екстралінгвальних компонентів, а також засобів їх мовного вираження. До екстралінгвальних компонентів відносимо ситуацію спілкування та прагматичний аспект повідомлення.

1.3.3 Вивчення номінативних речень у прагматичному аспекті. Сучасний етап розвитку лінгвістичної думки характеризується зверненням до дослідження мови у її розвитку та взаємозв'язку з комунікативними потребами людини, до функціонування мовних одиниць у мовленні [172], підвищення уваги до особистісного чинника у процесі комунікації [52; 99], застосуванням прагматичного підходу, який передбачає вивчення співвідношення мовних одиниць та їх сполук із позамовною ситуацією спілкування у певній сфері людської діяльності [43; 137].

Зосередження уваги лінгвістів на комплексному вивченні мовних явищ, із залученням прагматичного підходу, зумовлене об'єктивними чинниками: синтаксичний та семантичний аспекти дослідження мовних одиниць не змогли дати відповіді на низку актуальних питань, пов'язаних із визначенням смислу речення-висловлювання. Очевидною стала необхідність вивчення ситуативних умов, за яких взаємодіють учасники комунікації, правил, якими керується мовець під час вибору певних мовних одиниць відповідно до своїх намірів із урахуванням загальних принципів людської поведінки.

Визнання за мовою властивості репрезентувати мислення, бути єдиним засобом, здатним здійснювати обмін думками, бути засобом спілкування, тобто повідомлення певних думок, що відображають реальні предмети, їх відношення і процеси відтворення матеріального світу на рівні “мова – мислення” [59; 58, с. 7], уможливило її вивчення у прагматичному аспекті. У зв'язку з зазначеним вище, речення – головний засіб формування, вираження і повідомлення думки, розглядається з позицій комунікативної лінгвістики у єдності двох аспектів – комунікативного (носій смислового змісту, залежний

від сукупності лексичних значень слів, що утворюють його) та структурно-семантичного (типова синтаксична конструкція з особливою семантикою, незалежною від її лексичного складу) [3, с. 201].

Одиницею мовленнєвого спілкування може бути лише завершена одиниця інформації, з одного боку, сформована учасником комунікації для визначення адресата, а з іншого – сприймана адресатом, що володіє смисловою ознакою, оскільки лише на цій основі може відбуватися обмін думками. Повноцінною одиницею спілкування, що виконує вказану функцію, можна вважати висловлювання (рівноцінне реченню), яке володіє двома необхідними ознаками: виступає носієм повноцінної інформації та є структурно організованим.

Висловлювання визначається також як результат взаємодії його власне-семантичного (тобто пропозиційного) змісту з прагматичною настановою, що дозволяє узагальнити все те, що зазвичай розуміється під мовленнєвою ситуацією, спрямованою на комунікацію [100, с. 153].

Комунікативна функція мови виконується за умови наявності певного змісту, що є предметом комунікації. На думку О.М. Шахнаровича, цей зміст відображений у семантиці мовних одиниць, які використовуються у процесі комунікації як оперативні одиниці [137, с. 27]. При цьому прагматичні компоненти співіснують із семантичними на всіх рівнях формування семантичного змісту мовного знака.

Комунікативна функція мовлення тісно пов'язана з прагматичною. На реалізації прагматичної функції у широкому розумінні спеціалізуються одиниці різного ступеня усталеності, які виявляють позиції мовця, його комунікативні наміри та засоби мовленнєвої інтерпретації інформації, яка передається адресату, характеризують ставлення мовця до учасників комунікації, організують смислову структуру висловлювання, забезпечуючи, тим самим, гнучкість мови як інструмента комунікації. До таких одиниць можна віднести номінативні речення, оскільки вибір мовцем того чи іншого

виду речення завжди пов'язаний із комунікативним наміром та прагматичною спрямованістю висловлення.

Одним із завдань прагматики є з'ясування того, які мовні елементи та якою мірою можуть слугувати сигналом певної прагматичної орієнтації висловлювання. Наявність у мові значної кількості засобів вираження того самого комунікативно-інтенціонального змісту уможлиблює їх вільне варіювання залежно від конкретної ситуації спілкування. Необхідною умовою досягнення прагматичного ефекту є знання відповідної комунікативної ситуації.

Складовими прагматичної інтерпретації речення виступають інтенція мовця, вид мовленнєвої дії, ступінь її ефективності, очікувана реакція реципієнта, а також різнопланова інформація, що сприяє / не сприяє вираженню смислу речення, а також його правильному / неправильному розумінню. Комплексний аналіз мовних одиниць викликаний об'єктивним процесом функціонування мови: від знака до значення, від значення – до мови у дії.

Прагматичний аспект аналізу номінативних речень у різного роду текстах розглядаємо як дослідження умов актуалізації їх лінгвістичних властивостей і, в першу чергу, вивчення умов використання цих одиниць відправником / отримувачем інформації. Особливе значення у зв'язку з цим має цілеспрямоване використання номінативних речень для впливу на отримувача інформації.

Мовленнєва реалізація номінативних речень у процесі комунікації є відображенням певної ділянки комунікативної ситуації, на якій сфокусована увага мовця, опосередкованої мовними засобами, через індивідуальне сприйняття ним дійсності.

У фактичному матеріалі дослідження номінативні речення виконують специфічні комунікативні функції, які виявляються у здійсненні емоційно-психічного, оцінювального впливу на адресата з метою запевнення його в наявності якогось об'єкта, наданні цьому об'єкту характерних рис,

вимушенні погодитися з оцінкою референтної ситуації, даної адресантом. Непрямі способи реалізації оцінювальної інформації, вміщеної у їх семантиці, виступають дієвим засобом ефективного досягнення запрограмованого прагматичного ефекту.

Висновки до розділу 1

Теоретико-методологічна концепція дисертації ґрунтується на працях Е. Бенвеніста, М. Гревіса, А. Гусса, Л. Єльмслева, О.С. Мельничука, М.Т. Чемерисова та ін., в яких акцентовано буттєву семантику та односкладність номінативних речень; В.В. Бабайцевої, Н.С. Валгіної, П. Гіро, П.С. Дудика, П.О. Леканта, У. Леманна та ін., де номінативні речення потрактовано як односкладні з буттєвою семантикою, здатні до поширення; Г.А. Волохіної, З.Д. Попової, Р. Джекендоффа, С.Є. Кузьміної, Л.О. Фурс та ін., де обґрунтовано доцільність аналізу номінативних речень через синтаксичні концепти – одиниці ментальної репрезентації на когнітивному рівні, що мають план змісту і план вираження; А.П. Загнітка, Дж. Серля, Р. Якобсона та ін., у яких визначено функції номінативних речень за їх прагматичним навантаженням у мовленні.

Теоретичними засадами дослідження є такі положення: 1) номінативне речення – це просте односкладне речення, головний член якого може бути виражений іменником у формі називного відмінка, особовим займенником, кількісно-іменним словосполученням, субстантивованою частиною мови, числівником, що має буттєву семантику; 2) основними напрямками вивчення номінативних речень є: *системно-функціональний* (визначення номінативних речень як односкладних, бездієслівних з буттєвою семантикою, притаманних розмовному стилю мовлення, наявних в інших групах мов, окрім індоевропейських), *структурно-семантичний* (трактування номінативних речень як односкладних, непоширених та поширених, що позначають буття названого предмета або явища), *структурно-функціональний* (виявлення

здатності номінативних речень до поширення детермінантами та відображення певного елемента навколишньої дійсності щодо моменту мовлення) та *когнітивно-функціональний* (вивчення номінативних речень як продукту діяльності людини та відображення специфіки її світосприйняття).

Представники різних наукових шкіл та напрямів класифікують номінативні речення за: метою висловлювання, функціями в мовленні, структурою і семантикою; поділяють їх на: буттєві, вказівні, оцінні, власне-називні (номінативні називні), спонукальні (спонукально-бажальні) речення та “називний уявлення”; виділяють чотири структурних типи номінативних речень: нерозчленовані і розчленовані, які мають глибокі відмінності у своїй структурі, а також поширені і непоширені.

Критично переосмисливши наявні класифікації номінативних речень, у роботі обрано власні критерії для встановлення інших типів цих односкладних речень: *когнітивний*: (репрезентація номінативними реченнями окремого типу синтаксичного концепту); *когнітивно-структурний* (морфолого-синтаксична будова номінативних речень як мовне відображення їхньої ментальної схеми); *когнітивно-семантичний* (позначення головним членом номінативних речень фрагмента дійсності), *прагматичний* (виконання функціонального навантаження в мовленні відповідно до інтенцій мовця)..

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора: [141; 142; 143; 145].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ І МЕТОДИКИ ЇХНЬОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Принципи встановлення типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Сучасна лінгвістика характеризується тенденцією до зіставного вивчення синтаксичного устрою мов та їх основної одиниці речення [14; 45; 63; 64; 66; 109], що дозволяє виявити розбіжності та подібності у концептуалізації дійсності носіями різних мов та культур, а також способи репрезентації результатів сприйнятої дійсності мовними засобами.

Проводячи зіставне дослідження необхідно правильно визначити принципи, що дозволять не лише здійснити контрастивний аналіз, а й забезпечать його необхідним методичним інструментарієм.

Зорієнтованість сучасної лінгвістики на врахування ролі людського фактору зумовлює дослідження мови у її поліпараметричному взаємозв'язку між думкою, мовою і діяльністю, багатоаспектністю функціонування мови у процесі пізнання і міжособистісної комунікації. У зв'язку з цим, процес виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень відбувався шляхом використання різних методологічних принципів.

Основними методологічними принципами дослідження є антропоцентризм, структуралізм, функціоналізм, принцип системності, експансіонізм та принцип семантико-когнітивного підходу, кожен з яких сприяв комплексному вивченню предмета дослідження.

Принцип антропоцентризму є основоположним принципом дослідження, оскільки мова – найважливіша функціонально-відмінна риса

людини як біологічного виду *homo sapiens* і невід'ємна частина середовища, в якій вона існує.

Антропоцентрична лінгвістика вбачає у мові перш за все прояв людини в усіх сторонах її буття, що дозволяє визначити антропоцентризм як суб'єктність подання семантичного змісту, що виступає рушійною силою розвитку номінативних мовних засобів, не зумовлених мовою ні як формальною семіотичною системою, ні як відображенням природи навколишнього світу [121, с. 50].

У зв'язку з тим, що суть антропоцентризму – основного принципу лінгвістичних досліджень – полягає у перебуванні у центрі уваги дослідника особистості носія мови, ми використали його для встановлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, з метою виявлення специфіки відображення дійсності у свідомості носіїв зіставляюваних мов за допомогою номінативних речень та особливостей їх функціонування у процесі комунікації, а також структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень у досліджуваних мовах – для врахування ролі людського фактору у конструюванні цього типу речень залежно від комунікативного наміру мовця, його життєдіяльності, їх функцій у мовленні.

З огляду на те, що науковців ХХ століття не задовольняло принципове зведення їхніми попередниками теоретичних проблем до вивчення мовних процесів і мовних змін (визначення мови як системи взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів, розмежування мови і мовлення), внаслідок чого поза увагою опинилися такі важливі питання як вивчення самої структури мови і характеру її функціонування, було вироблено новий принцип вивчення мовних явищ – *структуралізм*, для якого характерне розуміння мови як чітко структурованої знакової системи і прагнення до суворого формального її опису [67].

Для структуралізму притаманне прагнення до розгляду системи мови в цілому і виявлення системних відношень між мовними одиницями, що

уможливило його використання для розуміння номінативних речень як чіткої специфічної структури, встановлення їх структурних моделей та виявлення спільних і відмінних рис у структурі номінативних речень досліджуваних мов.

Не менш важливим принципом сучасних лінгвістичних досліджень є *функціоналізм*, який передбачає вивчення мови у дії, у виконанні нею певних функцій. Функціоналізм відрізняється тим, що інтегрує різнорівневі мовні засоби – морфологічні, синтаксичні, словотвірні і лексичні – на основі спільності їх функцій. Предметом його аналізу є єдності, що мають функціональну основу. Представники функціоналізму ставлять завдання – пояснення мовної форми її функціями і визначають мову як функціональну і цілеспрямовану систему засобів вираження. Більшість сучасних напрямів функціоналізму ставлять більш конкретне завдання – пояснення мовної форми її функціями [128].

Розробляючи ідеї функціоналізму, французький лінгвіст А. Мартіне сформулював і описав принцип економії як найважливіший фактор історичного розвитку мови. Згідно з цим принципом, зміни у мові є компромісом між потребами комунікації і прагненням людини до мінімізації зусиль, що знайшло свій вияв у використанні індивідуумом номінативних речень, структура яких є одним із прийомів економії мовних засобів [190].

Завдяки використанню принципу функціоналізму, у процесі дослідження номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах були розкриті механізми функціонування мови у її взаємодії з людиною, яка пізнає світ, та виявлено функції номінативних речень у мовленні.

У тісному взаємозв'язку з принципом антропоцентризму до вивчення мовних явищ перебуває *принцип системності*, який полягає у тому, що кожне явище слід розглядати у системі, тобто у його зв'язках із іншими явищами тієї системи, до якої воно належить. Як слушно зазначає М.П. Кочерган, “лінгвісту важливо з'ясувати, що в мові зумовлено

внутрішньосистемними зв'язками, а що – позамовною дійсністю” [67]. На відміну від антропоцентричного, системний підхід прагне наблизити лінгвістику до природничих наук у їх сучасному розумінні. Згідно з цим підходом, мова є певного роду системою, що функціонує майже незалежно від людини.

У ході нашого дослідження принцип системності застосовувався у процесі визначення місця номінативних речень у системі зіставляваних мов, виокремлення типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах та виявлення універсалій, а також схожостей і розбіжностей у їх структурі, семантиці, позиційних характеристиках, сполучуваності слів у речення шляхом співставлення фактичного матеріалу.

Наступним принципом є принцип лінгвістичного *експансіонізму*, який полягає у виявленні нових об'єктів дослідження, у перегляді традиційних проблем з нових позицій, що обґрунтовує поліпарадигмальний підхід до вивчення номінативного речення [69, с. 207]. Посилення експансіоністських установок виявляється у прагненні розширити галузь лінгвістичних досліджень, появи виходів в інші науки й активному використанні досягнень інших галузей наук, що сприяло використанню напрацювань когнітивної, структурної та функціональної лінгвістики у ході виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Лінгвістичний експансіонізм тісно пов'язаний із антропоцентризмом і функціоналізмом – тенденціями пошуку пояснень ролі людського фактора у конструюванні номінативних речень і виконанні ними певних функцій у мовленні.

Принцип *семантико-когнітивного підходу* до лінгвістичних досліджень, що розвивається сучасними лінгвістами, полягає у вивченні співвідношення семантики мови з концептосферою народу, співвідношення семантичних процесів із когнітивними. У зв'язку з тим, що глобальною

одиницею мисленнєвої діяльності людини і приналежністю її свідомості є концепт, у ході реконструкції пропозиційного змісту номінативних речень англійської, французької та української мов нами було використано поняття “синтаксичного концепту”, репрезентованого синтаксичними одиницями. Використання синтаксичного концепту дозволило отримати інформацію про тип ситуації, вираженої структурною схемою номінативного речення, і представленої у вигляді типової пропозиції, до якої мислення людини відносить фрагмент дійсності, що спостерігається нею [83].

У нашому дослідженні принцип *семантико-когнітивного* підходу, що відкриває нову перспективу вивчення співвідношення мовних одиниць і відповідності концептуальних рівнів, виступив каталізатором процесу виявлення типів синтаксичних концептів та ступеня їх репрезентації номінативними реченнями у зіставляваних мовах, відображення специфіки ментальних схем номінативних речень у їхній семантиці, структурно-семантичних та прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, оскільки дозволив виявити когнітивні передумови семантичного поєднання слів у речення та процесу їх взаємодії з метою вираження певного комунікативного змісту [83].

Використання принципу семантико-когнітивного підходу у когнітивних студіях засвідчило, що шлях дослідження від мови до концепту є найнадійнішим і, що аналіз мовних засобів дозволяє найпростішим і найефективнішим способом виявити ознаки концептів і змодельовати концепт.

Отже, у зв'язку з поліпарадигмальним підходом до вивчення номінативних речень англійської, французької та української мов, основними методологічними принципами нашого дослідження є антропоцентризм, структуралізм, функціоналізм, принцип системності, експансіонізм, принцип семантико-когнітивного підходу, кожен з яких сприяв комплексному вивченню предмета дослідження.

2.2 Методики аналізу номінативних речень

Пріоритетом сучасної лінгвістичної науки є комплексний, багатоаспектний підхід до дослідження мовних одиниць. Номінативні речення англійської, французької та української мов, які розглядаються нами з погляду їх представлення на когнітивному рівні у вигляді ментальних схем, а також вивчення їх структури, семантики, системних відношень і мовленнєвого функціонування, активно досліджуються з цих позицій.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної методології спостерігається прагнення дослідників до систематизації різноманіття як найновіших методів і методик аналізу мовних явищ, так і класичних, зазначає А.В. Корольова, [65, с. 9], що, на нашу думку, пояснює розбіжності вибору науковцями методик і методів дослідження одиниць синтаксису загалом і номінативних речень зокрема.

Як вже зазначалося, опрацювання теоретичного доробку науковців дозволило встановити, що номінативні речення вивчалися представниками системно-функціонального, структурно-семантичного, структурно-функціонального та когнітивно-функціонального напрямів лінгвістики.

Представник системно-функціонального напрямку Р.Я. Хуснетдінова [135] у своїй дисертаційній роботі “Номінативні речення у сучасній башкирській мові” використала комплексну методику дослідження, що включала функціонально-семантичний метод та метод зіставлення фактів башкирської мови з іншими мовами тюркської групи. Завдяки використанню структурно-семантичного підходу до їх вивчення, запропонована дослідницею методика уможливила виявлення основних типів номінативних речень сучасної башкирської мови, визначення їх функцій, семантичних особливостей і місця у синтаксичній будові башкирської мови та ролі в утворенні складних синтаксичних конструкцій.

Досліджуючи номінативні речення карачаєво-балкарської мови у зіставному аспекті з російською й англійською мовою з використанням

принципу системності і положень про зв'язок мовних і позамовних явищ мови, свідомості і культури, єдності системного і функціонального, синхронного і діахронічного підходів до вивчення мови, З. А.-Д. Біджієв [14] використав ряд лінгвістичних методів їх вивчення, основним серед яких був описовий. Шляхом використання комплексної методики, окрім спостереження й інтерпретації лінгвістичного матеріалу, було зроблено узагальнення фактичного матеріалу і його співставлення. Використання методів ідентифікації, методик компонентного, трансформаційного і порівняльного аналізу та актуального членування висловлювання сприяло підтвердженню сформульованої автором гіпотези про те, що номінативні речення є особливим різновидом односкладних речень, виділення яких має місце на основі певних структурно-семантичних і функціональних ознак, та одним із найбільш продуктивних способів вираження номінативної семантики у досліджуваних мовах.

У межах *структурно-семантичного напрямку* лінгвістичний статус номінативних речень російської мови та їх стильове функціонування вивчала у зіставному аспекті з англійською мовою С.А. Рісінзон [109], використовуючи описовий метод, компонентний, трансформаційний і статистичний аналіз досліджуваних одиниць. Застосування структурно-семантичної концепції дозволило автору по-новому представити модель номінативних речень, синтаксичний статус їх компонентів, можливі структурно-семантичні модифікації, виявити особливості функціонування номінативних речень у різних стилях мовлення аналізованих мов. На основі зіставлення структурно-семантичних, комунікативних і стилістичних характеристик номінативних речень російської й англійської мови, авторка виявила універсальні і національно-специфічні ознаки цих конструкцій.

Вивчаючи структуру і семантику іменних речень карачаєво-балкарської мови у руслі системоцентричного й антропологічного підходів, М.Б. Кетенчієв [54] використав у своїй роботі методи зіставного, контекстуального, компонентного і дистрибутивного аналізу, метод

суцільної вибірки фактичного матеріалу, а також метод структурного моделювання, що дозволило йому встановити інвентар основних структурно-семантичних типів речень карачаєво-балкарської мови.

Структурно-функціональний напрям дослідження номінативних речень представлений дисертаційною роботою І.М. Сушинської [126], яка у ході виявлення структурно-функціональних різновидів номінативних речень сучасної української мови використовувала описовий, зіставний та структурний методи, компонентний, трансформаційний контекстологічний аналіз, що охопив застосування прийомів спостереження, порівняння, частково статистичного опрацювання матеріалу. Ефективність використаної автором методики сприяла опису структурних, функціональних, стилістичних особливостей номінативних речень української мови, здійсненню їх комплексного аналізу та уможливила виявлення конструктивних особливостей цього типу речень, їх семантичної специфіки, своєрідності номінативних речень в ономасіологічному та семасіологічному аспектах.

Вивчаючи експресивність номінативних речень у перекладознавчому аспекті на матеріалі англійської та української мов, З.Г. Коцюба [66] використовувала методи аналізу мовних одиниць, до яких належать лінгвостилістичний, зіставний та описовий, а також прийом лінгвістичного спостереження з метою відбору і класифікації фактичного матеріалу. Автором дослідження було залучено елементи контекстуального і трансформаційного аналізів для визначення контекстуальних та корелятивних зв'язків номінативних речень з іншими синтаксичними структурами, а також семантико-стилістичний, ритміко-інтонаційний і компонентний аналізи, що дозволило висвітлити проблему відтворення семантики номінативних речень при перекладі на основі системного багатоаспектного контрастивного аналізу структури і семантики речень аналізованого типу англійської та української мов.

Виявляючи особливості вираження експресивності номінативними реченнями української мови, З.З. Коржак [64] у своїй роботі вдалася до використання описового методу, функціонального, дистрибутивного, трансформаційного і компонентного аналізу та прийомів моделювання, що уможливило проведення комплексного дослідження особливостей структури, семантики та прагматики номінативних висловлювань з експресивною силою, встановити умови формування та способи вираження експресивного волевиявлення номінативними реченнями, проаналізувати засоби інтенсифікації експресивності та причини їх застосування і створити типологію схем експресивних номінативних речень.

Дослідження С.А. Нікіфорової [89] “Номінативне речення як компонент структури текстового цілого”, організоване на матеріалі німецькомовної прози і поезії, ґрунтувалося на комплексній методиці, до якої входили методи контекстологічного, функціонально-семантичного і порівняльно-зіставного аналізу прозаїчних і поетичних текстів, що містили номінативні речення, а також описовий метод і метод спостереження. Функціональний підхід до вивчення номінативного речення орієнтував дослідження на текстові потенції з огляду на його участь у текстотворенні прозаїчного і поетичного тексту та сприяв розгляду номінативних речень у плані морфології, синтаксису, семантики, стилістики, поезики і літературознавства.

До методів наукового опису (переважно функціонально-семантичного аналізу), суцільної вибірки номінативних речень з художніх творів, прийомів спостереження, зіставлення, узагальнення, класифікації, трансформації та інтерпретації вдалася у своїй роботі “Номінативні речення у сучасній кумицькій мові” Р.М. Османова [94], що дозволило їй визначити і класифікувати семантичний “репертуар” буттєвих та оцінних номінативних речень, що функціонують у художніх творах, описати лексико-синтаксичні особливості речень цього логіко-граматичного типу. Проведений автором лінгвістичний аналіз художнього тексту здійснювався з урахуванням

вихідних принципів структурно-семантичного напрямку у вивченні мови: принципів системності і багатоаспектного розгляду мовних одиниць з номінативними структурами і сприяв виявленню взаємозв'язку лексичного, синтаксичного і комунікативного рівнів кумицької мови.

Ряд лінгвістів вивчали номінативні речення на межі кількох напрямів. Так, О.Ю. Мокроусова, наукова розвідка якої спиралася на принципи системності, антропоцентризму і детермінізму, досліджувала комунікативно-прагматичний аспект номінативних речень у структурі тексту [84] у рамках *структурно-функціонального та когнітивно-функціонального напрямів*. Використання методів лінгвістичного спостереження і системного опису, методу компонентного аналізу семантичної структури речення дозволило авторці проаналізувати семантику, стилістичну і композиційну роль досліджуваних одиниць, а метод трансформації, синтаксичного згортання і розгортання та семантико-контекстуальний метод уможливили виявлення особливостей синтагматики аналізованих одиниць та їх мовного оточення у художньому тексті.

Використана О.Ю. Мокроусовою методика сприяла комплексній характеристиці номінативних речень як одиниць системи мови та продукту мовленнєвої діяльності, що беруть участь у формуванні смислу надфразової єдності (складного синтаксичного цілого або діалогічної єдності), а також уточненню їх класифікації, встановленню функціонально-граматичних і структурно-семантичних особливостей номінативних речень, представленню особливостей їх функціонування у тексті та виявленню їх ролі у смисло- і текстотворенні.

Дослідження М.В. Куровської [75], виконане на межі *структурно-семантичного і структурно-функціонального напрямів*, присвячене виявленню структурного, семантичного і функціонального характеру номінативних речень, їх співвідношення з судженням з метою визначення місця цих конструкцій у системі синтаксичних структур французької мови, їх

функціонування у надфразовій єдності та ролі у різноманітних функціональних стилях мовлення.

Використані автором методи контекстуального аналізу та лінгвістичного експерименту, дозволили зробити висновок, що номінативні речення виявляють значну поліфункціональність у плані вираження різноманітних логіко-сміслових відношень, а їх класифікація безпосередньо пов'язана з референтом номінативного висловлювання, що уможливило перегляд існуючих класифікацій номінативних речень.

Грунтуючись на засадах *структурно-семантичного і структурно-функціонального напрямів*, О.І. Одинець дослідив семантико-синтаксичні і прагматичні особливості номінативних речень сучасної французької мови [93]. Використана ним методика включала метод функціонального аналізу, контекстологічний, трансформаційний, метод співставлення словникових дефініцій, дистрибутивно-сполучувальний метод, методи експертних оцінок носіїв мови та виділення диференційних ознак. Застосування семасіологічного й ономасіологічного підходів до дослідження номінативних речень та запропонована автором методика дозволили комплексно дослідити номінативні речення сучасної французької мови з урахуванням багатоаспектної суті речення як складної синтаксичної одиниці у граматичному, семантичному, прагматичному, синтагматичному і парадигматичному аспектах.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу методик дослідження номінативних речень сучасними науковцями, зауважимо, що на сучасному етапі розвитку лінгвістики сформувалися різноманітні методики розгляду номінативних речень різних мов як на матеріалі однієї мови, так і у зіставленні. Кожна з розглянутих методик має позитивні риси, окремі з яких можуть бути використані у ході нашого дослідження.

2.3 Комплексна методика дослідження номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Ідентифікація номінативних речень англійської, французької та української мов за типами синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичними і прагматичними типами в англійській, французькій та українській мовах потребує застосування комплексної методики, оскільки об'єднання принципів та методів різних наук сприятиме глибшому пізнанню специфіки відображення дійсності у свідомості носіїв зіставляваних мов за допомогою номінативних речень та особливостей їх функціонування у процесі комунікації.

У зв'язку з зазначеним вище, в основу розробленої нами методики дослідження покладено принципи: *антропоцентризму* (вивчення мови як продукту діяльності людини), *структуралізму* (розуміння номінативних речень як чіткої специфічної структури), *функціоналізму* (встановлення функцій номінативних речень у мовленні), *системності* (визначення місця номінативних речень у системі мови), *експансіонізму* (залучення даних когнітології та інших наук) та *семантико-когнітивного підходу* (відображення специфіки ментальних схем номінативних речень зіставляваних мов у їхній семантиці).

Багатоаспектність нашого дослідження, зорієнтованого на зіставне вивчення номінативних речень англійської, французької та української мов, потребує встановлення основи для зіставлення. Ефективність зіставного аналізу, за переконанням М.П. Кочергана, залежить від вдало вибраного еталона (основи порівняння, спільного знаменника, *tertium comparationis*), на основі якого визначається реалізація певної ознаки [67, с. 81].

Виходячи з того, що зіставно-типологічний метод у нашому дослідженні спрямований на виявлення спільностей і відмінностей на різних рівнях об'єктивації номінативних речень у мовленні, на кожному з них було обрано різні еталони зіставлення. На когнітивному рівні

дослідження у ролі *tertium comparationis* обрано поняття синтаксичного концепту для вияву ступеня його репрезентації номінативними реченнями у кожній мові.

На етапі встановлення структурно-семантичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах доцільним видається використання в ролі основи зіставлення *структурних моделей* номінативних речень та *засобів морфологічного вираження їх головного члена*. Вивчення структурних моделей і семантичних схем номінативних речень у зіставному аспекті дозволяє більш чітко виявити типологічну своєрідність досліджуваних мов, оскільки структурно-семантичні моделі номінативних речень зіставлюваних мов відображають специфіку синтаксичного устрою і своєрідність національного мислення.

У процесі виявлення прагматичних типів номінативних речень у досліджуваних мовах еталоном для зіставлення обрано *функції номінативних речень у мовленні*.

У зв'язку з зазначеним вище, основним методом нашого дослідження був *зіставно-типологічний метод*, оскільки будь-який лінгвістичний опис, пов'язаний із виходом за межі однієї мови, передбачає встановлення їх подібностей і відмінностей. Завдяки використанню прийомів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою, зіставно-типологічний метод уможливив встановлення спільних та відмінних рис у ментальних схемах, структурі, семантиці і прагматиці номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, а також закономірності їх функціонування у мовленні.

Процес виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень у досліджуваних мовах відбувався з залученням методу суцільної вибірки, зіставно-типологічного методу, семантико-когнітивного методу, опозиційного та концептуального аналізу, структурного методу з його методиками дистрибутивного аналізу та методики безпосередніх

складників, структурно-семантичного методу, лінгвопрагматичного методу, функціонального аналізу, описового методу та кількісного аналізу і проходив у *чотири* етапи.

На *першому етапі* дослідження шляхом *суцільної вибірки* з україномовних, англomовних і франкомовних художніх творів ХХ століття було здійснено відбір фактичного матеріалу, тобто фрагментів, які містять зразки використання номінативних речень у художньому дискурсі.

На *другому етапі* використання *семантико-когнітивного методу, опозиційного та концептуального аналізу* у процесі виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, уможливило перехід від дослідження змісту значень до змісту концептів, що є особливим етапом опису – когнітивною інтерпретацією, без застосування якої дослідження продовжує залишатися у рамках лінгвістичної семантики.

Семантико-когнітивний метод був спрямований на експлікацію семантичної структури ментальних схем номінативних речень та сприяв уточненню денотативних і сигніфікативних значень їх компонентів.

Для виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями у зіставлюваних мовах, було застосовано *концептуальний аналіз*, метою якого, як зазначає О.О. Селіванова, є “реконструкція когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості, які опосередковують формування й упорядкування знань про об’єкти дійсності та результати внутрішнього рефлексивного досвіду” [113, с. 7], що дозволило змодельовати синтаксичні концепти, репрезентовані номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах.

Метод *концептуального аналізу* полягав у дослідженні сполучуваності одиниць, що становлять синтаксичний концепт, тобто ментальну схему простого речення, різновидом якого є номінативне речення.

Застосування *опозиційного аналізу* дало змогу виділити різні типи номінативних речень, визначити їх класифікацію на підставі семантично релевантної розбіжності за однією диференційною ознакою при схожості

інших, тобто опозиції та полягало у відборі категоріальних (інваріантних) диференційних ознак, суттєвих для номінативних речень досліджуваних мов, та їх інтерпретації [60].

На *третьому етапі* нашого дослідження використання *структурного методу* з його *методикою дистрибутивного аналізу* дало змогу побудувати структурні моделі номінативних речень як результат лексичної сполучуваності головного члена з іншими компонентами; *методикою безпосередніх складників* – визначити структуру номінативних речень шляхом покрокової операції їх згортання та класифікувати їх за кількістю компонентів.

Методика безпосередніх складників є сукупністю процедур представлення синтаксичної структури речення у вигляді розкладення цілого на його складники, компоненти яких також можуть бути розкладені на менші компоненти до рівня кінцевих складників [60]. У процесі дослідження номінативних речень англійської, французької та української мов вона була застосована з метою визначення і представлення синтаксичної структури номінативних речень з урахуванням ієрархічних відношень між їх членами (аналіз) та виявлення і представлення породження речення (синтез).

Користуючись цією методикою, будь-яке речення можна записати в символах:

<i>Номінативне речення</i>	<i>Структурна модель</i>
Англ. A speck of dust on the patent leather of her boot [227, p. 69]	N+Prep+N+Prep+Adj+N+Prep+Pron+N
Фр. Une aptitude à un style de vie [220, p. 164]	N+Prep+N+Prep+N
Укр. Місцевий лист на її ім'я [213, с. 566]	Adj+N+Prep+Pron+N

Отже, використання методики безпосередніх складників дозволило виявити серед проаналізованих фрагментів: одно-, дво-, три-, чотири-, п'яти-, шести-, семи- і більше компонентні структури.

Застосування *структурно-семантичного методу* дозволило виявити семантику номінативних речень англійської, французької та української мов на основі аналізу значень їх структурних елементів та сконструювати семантичні схеми номінативних речень таким чином: “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ ОБ’ЄКТА”, “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”, “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”, “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ”, “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”, “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”, “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”.

На *четвертому етапі* проведеного дослідження використання *лінгвопрагматичного методу* уможливило класифікацію номінативних речень за 4 прагматичними типами: *репрезентативи*, *директиви*, *експресиви*, *квеситиви*. Застосування *функціонального аналізу*, орієнтованого на вивчення використання людиною мови як знаряддя спілкування, а також того як вона сама відображається у мовних одиницях [131, с. 4] дозволило встановити, що у процесі реального спілкування розповідні, окличні і питальні реалізації номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах здатні виражати різноманітні комунікативні наміри (інтенції) мовця у конкретних ситуаціях спілкування та виявити їх функції у мовленні.

Одним із методів у нашій роботі виступав *описовий метод*, використання якого на усіх етапах дослідження сприяло виявленню структурних, семантичних і функціональних особливостей номінативних речень та їх опису. Описовий метод характеризується різними видами інвентаризації, систематизації та інтерпретації номінативних речень англійської, французької та української мов на сучасному етапі їх розвитку. Прийоми опису варіювалися залежно від того, що саме піддавалося

дослідженню. Оскільки наше дослідження пов'язане з синтаксисом, основна увага спрямовувалася на опис та аналіз елементів і частин номінативного речення як з формальної, так і семантичної позицій. На етапі встановлення зв'язку змісту номінативних речень із комунікативним наміром мовця, виявлення співвіднесеності речення і судження, вивчення їх семантичної структури застосовувалися прийоми зовнішньої інтерпретації.

Кількісний аналіз, застосований на усіх етапах дослідження для забезпечення достовірності здобутих результатів, дозволив встановити найбільш продуктивні ментальні схеми, структурні моделі та частоту функціонування номінативних речень у різних типах мовленнєвих актів, виявити спільні та відмінні риси номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Отже, для досягнення поставленої мети та розв'язання сформульованих у дослідженні завдань було використано метод суцільної вибірки (відбір фактичного матеріалу), зіставно-типологічний метод (виявлення спільностей і відмінностей на різних рівнях об'єктивації номінативних речень у мовленні), семантико-когнітивний метод (експлікація семантичної структури номінативних речень, уточнення денотативних і сигніфікативних значень їх компонентів), структурний метод з його методиками дистрибутивного аналізу (побудова структурних моделей номінативних речень) та методикою безпосередніх складників (визначення структури номінативних речень), концептуальний аналіз (моделювання синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями), опозиційний аналіз (визначення диференційних ознак та інтерпретація номінативних речень), структурно-семантичний метод (виявлення семантики номінативних речень), лінгвопрагматичний метод (класифікація номінативних речень за прагматичними типами), функціональний аналіз (виявлення функцій номінативних речень у мовленні), описовий метод (опис та аналіз елементів і частин номінативного речення як з формальної, так і семантичної позицій), кількісний аналіз (забезпечення достовірності здобутих результатів),

застосування яких уможливило ідентифікацію типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень у досліджуваних мовах та визначення їх спільних і відмінних рис.

Висновки до розділу 2

Ідентифікація типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах ґрунтується на методологічних принципах антропоцентризму (враховує роль людського фактору), структуралізму (допомагає визначити номінативні речення як специфічну структуру), функціоналізму (сприяє виявленню функцій номінативних речень у мовленні), системності (уможливлює визначення місця номінативних речень у системі зіставлюваних мов), експансіонізму (дозволяє залучити дані інших наук) та семантико-когнітивного підходу (допомагає виявити як відображається специфіка ментальних схем номінативних речень у їхній семантиці).

Багатоаспектний характер нашого дослідження, орієнтований на виявлення спільного і відмінного на різних рівнях реалізації номінативних речень, зумовив вибір різних еталонів зіставлення їх типів: 1) поняття синтаксичного концепту для вияву ступеня його репрезентації номінативними реченнями у кожній мові (когнітивний рівень); 2) структурні моделі номінативних речень та засоби морфологічного вираження головного члена (структурно-семантичний рівень); 3) функції номінативних речень у мовленні (прагматичний рівень).

У розділі проаналізовано основні методи дослідження номінативних речень у сучасній лінгвістиці (зіставно-типологічний метод, семантико-когнітивний метод, опозиційний та концептуальний аналіз, структурний метод з

його методиками дистрибутивного аналізу та безпосередніх складників, структурно-семантичний метод, лінгвопрагматичний метод, функціональний аналіз, описовий метод).

У результаті синтезу наявних у лінгвістиці методик дослідження номінативних речень було розроблено комплексну методику їх аналізу, що проводилася у чотири етапи з використанням таких методів: *семантико-когнітивного*, що уможливив експлікацію семантичної структури ментальних схем номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах та уточнення денотативних і сигніфікативних значень їх компонентів; *опозиційного аналізу*, за допомогою якого були визначені та інтерпретовані диференційні ознаки номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах; *концептуального аналізу*, який надав можливість змоделювати синтаксичні концепти, репрезентовані номінативними реченнями; *структурного методу з його методиками дистрибутивного аналізу* (сприяв побудові структурних моделей номінативних речень на основі встановлення лексичної сполучуваності головного члена з іншими компонентами) та *безпосередніх складників* – дозволив визначити структуру номінативних речень шляхом покрокової операції їх згортання; *структурно-семантичного методу*, який допоміг виявити семантику номінативних речень англійської, французької та української мов на основі аналізу значень їх структурних елементів; *лінгвопрагматичного методу*, який сприяв класифікації номінативних речень за прагматичними типами; *функціонального аналізу*, за допомогою якого були встановлені функції номінативних речень у мовленні; *зіставно-типологічного методу*, який дозволив виявити спільні та відмінні ознаки типів номінативних речень у досліджуваних мовах; допоміжних методів (*суцільної вибірки та кількісного аналізу*).

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора: [143; 144].

РОЗДІЛ 3

ТИПИ СИНТАКСИЧНИХ КОНЦЕПТІВ, РЕПРЕЗЕНТОВАНИХ НОМІНАТИВНИМИ РЕЧЕННЯМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

3.1 Синтаксичний концепт – ментальна схема репрезентації номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

На етапі виявлення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, використання *методу семантико-когнітивного аналізу* уможливило перехід від змісту значень до змісту концептів та дозволило встановити, що пропозиційний зміст, втілений у номінативному реченні, моделюється за ментальними схемами, які є формами збереження інформації у свідомості людини. Одиницею представлення ментальних схем номінативних речень у дослідженні обрано синтаксичний концепт, оскільки йому, на відміну від інших одиниць їх репрезентації, притаманні план змісту і план вираження [22, с. 68].

Вивчення номінативних речень у їх взаємозв'язку з процесами пізнання, мислення, мовленнєвої діяльності та міжособистісної комунікації спрямоване на визначення цього типу речень як складного знака, здатного зафіксувати результати пізнавальної діяльності людини та пояснити процес оперування різноманітними структурами знань з комунікативною метою. Беручи за основу результати досліджень М.М. Болдирєва, когнітивний аналіз номінативних речень в англійській, французькій та українській мові як двостороннього знака, що поєднує категорії формальних та семантичних одиниць, моделюємо у термінах схем або пропозицій (синтаксичних концептів) – узагальнених ментальних образів сприйнятої людиною дійсності [16, с. 36–37].

Пропозиція у когнітивній лінгвістиці визначається як “особлива оперативна структура свідомості та/або особлива одиниця збереження знань

в голові людини”, яка “репрезентує світ” і складається з окремих компонентів смислу та відношень між ними, що є “виключно смисловим набором” компонентів, які мовець прагне вербалізувати (діяч, дія, інструмент, об’єкт дії, час, місце дії тощо) [206, с. 137–140].

Єдність типової пропозиції та синтаксичної форми її вираження З.Д. Попова і Й.А. Стернін називають “синтаксичними концептами” або “концептами, об’єктивованими синтаксичними засобами” [103, с. 82]. За визначенням Л.О. Фурс, “синтаксично репрезентований концепт є певним понятійним субстратом (максимально абстрагованими компонентами смислу), який концентрує у структурованому вигляді знання про світ і мову та зорієнтований на репрезентацію цих знань синтаксичними засобами (у пропозиційній формі)” [132, с. 94].

Ґрунтуючись на даних розвідок С.Є. Кузьміної [74], З.Д. Попової, Й.А. Стерніна [103] та Л.О. Фурс [132], було сформульовано робоче визначення синтаксичного концепту як такого, що відображає синтаксичними одиницями у максимально абстрагованому вигляді інформацію про тип ситуації, вираженої у термінах ментальних схем.

Співвідносячись із позамовною дійсністю або мислимою ситуацією, номінативне речення вичленовує з дійсності той чи інший її фрагмент і подає його як розчленовану і разом з тим цілісну єдність, представлену у вигляді синтаксичного концепту, тобто інформації про тип ситуації, вираженої ментальною схемою речення, до якої людське мислення відносить фрагмент дійсності, що спостерігається нею.

Пропозиційний зміст, втілений у номінативному реченні, моделюється за ментальними схемами, узагальненими у свідомості мовців і визначеними як типові пропозиції, що є чисто смисловим концептуальним набором компонентів, відображаючим не індивідуальну ситуацію, а певний тип ситуації – один із виділених свідомістю людини класів відношень, на позначення якого у мові вироблена конкретна структурна модель речення.

Пропозиція є свого роду каркасом майбутнього речення, “ментальним корелятом онтологічної ситуації” [34, с. 92].

Результати проведеного дослідження засвідчили, що пропозиція існує у сукупності усіх способів свого вираження, у множинності конкретних висловлювань і може бути передана у мовленні різними способами: англ. *Doug...* [224, р. 109]; *Douglas* [224, р. 39]; *Douglasssssss!* [224, р. 39]; *Douglas, Douglas Spaulding!* [224, р. 90]; фр. *Saint-Clair...* [230, р. 63]; *Saint-Clair, enfin* [230, р. 119]; *L'été à Saint-Clair* [228, р. 106]; укр. *Мату* [217, с. 10]; *Гришна мату!* [219, с. 633]; *Така розумна мату!* [217, с. 35].

Виділення типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, здійснюємо через моделювання структури синтаксичного концепту, шляхом експлікації семантичної структури ментальних схем номінативних речень, уточнення денотативних і сигніфікативних значень їх компонентів та визначення їх диференційних ознак.

Виходячи з положення про інформативну достатність ментальних схем, реалізованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, у матеріалі дослідження, за змодельованою структурою синтаксичного концепту (див. рис. 3.1), репрезентованого номінативними реченнями, було виокремлено 6 типів синтаксичних концептів, що є універсальними для зазначених мов, позначуваними яких виступають номінативні речення англійської, французької та української мов:

1. БУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО ІСНУЄ].
2. БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ].
3. БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ].
4. БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ [ХТО / ЩО ПЕРЕБУВАЄ В ЯКОМУ СТАНІ].
5. ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ [ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ].
6. НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ].

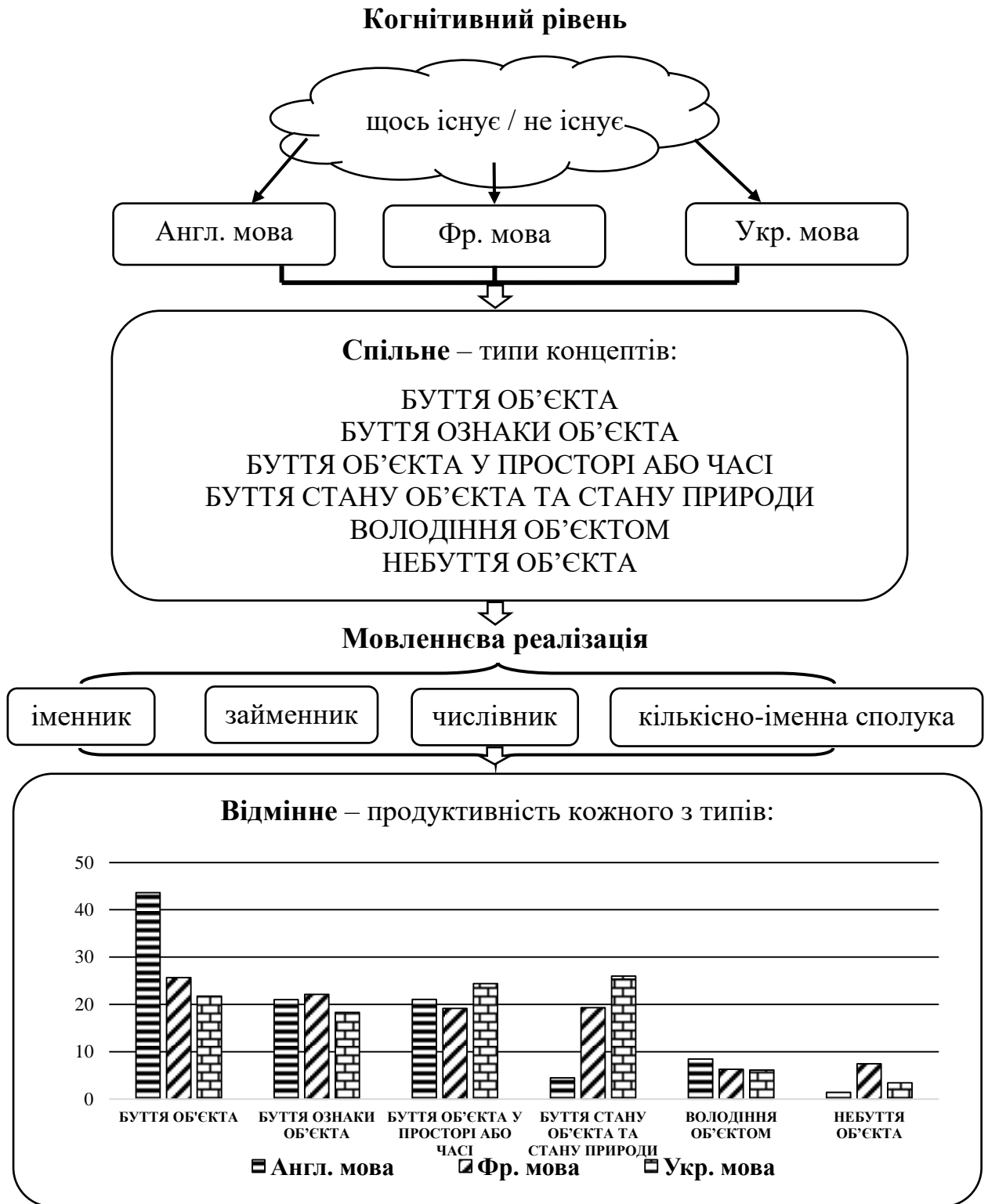

Рис. 3.1 Структура синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах

Результати проведеного дослідження підтвердили припущення про різний ступінь вербалізації виокремлених типів синтаксичних концептів номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах.

Кількісно-якісна кореляція номінативних речень, що вербалізують синтаксичні концепти у зіставлюваних мовах, представлена у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Кількісно-якісна кореляція номінативних речень, що вербалізують синтаксичні концепти в англійській, французькій та українській мовах

Синтаксичний концепт	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
БУТТЯ ОБ'ЄКТА	654	43,60	385	25,67	326	21,74	1365	30,33
БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА	315	21,00	332	22,13	275	18,33	922	20,49
БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ	316	21,07	287	19,13	366	24,40	969	21,53
БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ	67	4,47	290	19,33	390	26,00	747	16,60
ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ	127	8,46	94	6,27	92	6,13	313	6,96
НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА	21	1,40	112	7,47	51	3,4	184	4,09
Усього	1500	100	1500	100	1500	100	4500	100

Уважаємо цілком правомірним виділення синтаксичного концепту БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ], віднесеного Г.А. Волохіною та З.Д. Поповою до вузлів синтаксичного концепту БУТТЯ ОБ'ЄКТА [27, с. 19], оскільки вони не просто стверджують існування об'єкта, а вказують на його просторову або часову локалізацію, а також синтаксичного концепту ВОЛОДІННЯ

ОБ'ЄКТОМ, який реалізує ментальну схему “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ”, вказуючи на приналежність об'єкта певній особі.

Використаний при найменуванні виділених синтаксичних концептів термін “об'єкт” є позначенням того, що сприймається, думається чи обговорюється мовцем у конкретній ситуації та виражається у формі номінативного речення.

Ґрунтуючись на даних дослідження Н.Ю. Шведової та А.С. Белоусової, вважаємо також інформативно достатнім використання займенників, які виступають найбільш узагальненими класифікаторами пропозиційних смислів та синтаксичних концептів загалом, з метою чіткого формулювання смислу кожної позиції ментальних схем номінативних речень, оскільки саме займенники поєднують у собі функцію вказівки з позначенням поняття буття [140].

У нашому дослідженні ментальні схеми виділених синтаксичних концептів описуємо таким чином: “ХТО / ЩО ІСНУЄ”, “ХТО / ЩО Є ЯКИМ”, “ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ”, “ХТО / ЩО Є В ЯКОМУ СТАНІ”, “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ”, “ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ”.

3.1.1. Синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ'ЄКТА виражає факт наявності у світі або якомусь його фрагменті об'єктів певного класу у тих ситуаціях, коли мовцю достатньо лише вказівки на **факт існування об'єкта** “ХТО / ЩО ІСНУЄ”: англ. *Destiny* [224, р. 122]; *Telegraph* [227, р. 35]; *Clara Goodwater* [224, р. 114]; *The college curriculum* [227, р. 72]; *Cayenne, marjoram, cinnamon* [224, р. 224]; *Music hall stage* [227, р. 66]; фр. *Le docteur* [233, р. 50]; *Étudiants* [222, р. 84]; *Maurice Henri* [231, р. 38]; *Monsieur le professeur...* [223, р. 235]; *Catherine, Alain, les rues* [232, р. 116]; *De l'engrais, du raphia, des insecticides* [234, р. 172]; укр. *Художник* [219, с. 501]; *Зразок* [213, с. 612]; *Софія Річинська* [213, с. 268]; *Курсант Степура* [216, с. 115]; *Дочка радника Задорожного* [213, с. 304]; *Батько, мати, рідня...* [218, с. 11].

Номінативні речення, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ'ЄКТА та ментальну схему "ХТО / ЩО ІСНУЄ", є найбільш продуктивними у плані використання у процесі комунікації. Їх кількість 1365 фрагментів (654 – в англійській мові, 385 – у французькій та 326 – в українській мові), що становить 30,33% від загальної вибірки.

За даними дослідження встановлено, що основним значенням синтаксичного концепту БУТТЯ ОБ'ЄКТА є вказівка на факт наявності у світі або його фрагменті об'єктів певного класу.

3.1.2. Синтаксичний концепт БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА реалізує ментальну схему "ХТО / ЩО Є ЯКИМ" та вказує на буття тієї чи іншої ознаки або якості об'єкта: англ. *A casual remark* [224, p. 165]; *Young student* [227, p. 66]; *Nice country residence* [227, p. 113]; *Strong pair of arms* [227, p. 59]; фр. *Formule excellente* [232, p. 55]; *Une villégiature impeccable* [234, p. 242]; *Une vieille, brave maison* [234, p. 94]; *Le vrai conseil de famille* [233, p. 49]; укр. *Хата простора* [213, с. 196]; *Поодинокі зірки* [219, с. 133]; *Повітря чисте, запашисте* [217, с. 20]; *Грати з металевого пруття* [217, с. 398].

В англійській та французькій мовах включення до ментальної схеми прикметників з негативною семантикою вказує на **наявність негативної ознаки буття об'єкта**: англ. *Invisible ink* [224, p. 194]; *Unclean job* [227, p. 87]; фр. *Quelles incessantes complications!* [221, p.102]; *Quelle chose inimaginable!* [230, p. 180]; *Quelle histoire incroyable!* [231, p. 121]; *Nulle réaction violente* [222, p. 102]; *Nul autre commentaire* [222, p. 152].

В українській мові наявність негативної ознаки об'єкта передається за допомогою заперечної частки *не*, що є складовою частиною прикметника: укр. *Знайомий, несміливий стук у двері* [213, с. 97]; *Недобрий знак!* [218, с. 29]; *Ваш товариш перш за все дуже невихований* [213, с. 465], тоді як в англійській та французькій мовах заперечні частки *not*, *pas*, *non* займають окрему позицію: англ. *Not pleasant for the wife* [227, p. 93]; фр. *Pas le moindre*

balluchon [222, p. 117]; *Pauvre Bernard non pire qu'un autre!* [228, p. 47]; *Pas fameuse la mine, mon petit!* [223, p. 9].

У фактичному матеріалі досліджуваних мов було виділено 922 фрагменти, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА (315 – англійська мова, 332 – французька мова, 275 – українська мова) і характеризують з позитивного чи негативного боку названих об'єкт.

Як свідчать дані проведеного дослідження, номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ], можуть позначати найрізноманітніші власні якості об'єктів. Кількість фрагментів на позначення буття ознаки об'єкта становить 20,49% від загальної вибірки. Наявність у складі номінативних речень прикметників із негативною семантикою вказує на негативну ознаку об'єкта. Їх кількість складає 5,07% від усіх номінативних речень, що вказують на буття ознаки об'єкта.

3.1.3. Синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ реалізує ментальну схему “ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ” і вказує на просторову або часову віднесеність названого об'єкта, тобто на його область буття.

Під областю буття, слідом за Н.Д. Арутюновою, розуміємо найнеобмеженіший обсяг просторових понять – від світу, всесвіту до мікросвіту людини або навіть частини її тіла. Область буття може бути матеріальною або ідеальною, вона може бути сукупністю речей, класом і безліччю об'єктів, системою відносин тощо [7, с. 233].

Як вже зазначалося, ментальні схеми з просторовими локалізаторами вказують на місцезнаходження об'єкта у просторі: англ. *Here, the front window* [224, p. 62]; *Huguenot churchyard near there* [227, p. 84]; фр. *Des voix en bas...* [234, p. 120]; *La Princesse sur le petit pois...* [234, p. 74]; укр. *Воронки край шляху* [216, с. 88]; *Над кермом обличчя людське* [219, с. 551].

У вищеподаних ментальних схемах з метою вказівки на буття об'єкта у просторі використовуються локалізатори: англ. *here, near there*, фр. *sur, en*, укр. *край, над* тощо.

Ментальна схема “ХТО / ЩО ІСНУЄ КОЛИ” є лексично обмеженою використанням іменників на позначення відрізків часу, дат, днів, годин, числівників, кількісно-іменних сполук, прислівників часу: англ. *Three days* [227, p. 111]; *August 27, 1928* [224, p. 154]; *After dinner on a Sunday* [227, p. 114]; *In five or six weeks* [224, p. 21]; фр. *Onze heures, déjà...* [228, p. 108]; *Dans six jours...* [223, p. 205]; *Hier, confessions* [223, p. 70]; *Demain, Pâques* [229, p. 135]; укр. *Сонце в зеніті* [218, с. 122]; *Всього три дні* [213, с. 476]; *Двадцять четвертого червня* [216, с. 45]; *Тисяча дев'ятсот шістнадцятий* [213, с. 61].

Кількість номінативних речень, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ становить 969 одиниць (316 в англійській мові, 287 – у французькій мові, 366 – в українській мові), тобто 21,53% від загальної кількості.

Опрацювання фактичного матеріалу демонструє, що ментальні схеми на позначення буття об'єкта у часі містять лексичні одиниці, що вказують на часову локалізацію об'єкта, а реалізація синтаксичного концепту БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ відбувається за рахунок введення до ментальних схем прислівників місця / часу, прийменників на позначення простору / часу, а також іменників, числівників, кількісно-іменних сполук, що вказують на місце або час локалізації об'єкта.

3.1.4. Синтаксичний концепт БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА І СТАНУ ПРИРОДИ. Ментальні схеми “ХТО / ЩО В ЯКОМУ СТАНІ” призначені для вербалізації *буття стану об'єкта*: англ. *O'Callaghan on his last legs* [227, p. 93]; *Such a bad headache* [227, p. 79]; *Blind faith* [227, p. 81]; фр. *Crise hépatique* [222, p. 56]; *Un simple malaise...* [228, p. 103]; *Peur de la mort* [223, p. 207]; укр. *Вона вкрай схвильована* [213, с. 631]; *Типова*

дисгармонія поведінки [217, с. 331]. Проведене дослідження дозволяє говорити про те, що, завдяки своєму лексичному наповненню, ментальні схеми можуть вказувати на фізичний та емоційний стан об'єкта.

Реалізація типових пропозицій на позначення БУТТЯ СТАНУ ПРИРОДИ уможлиблюється завдяки спеціальному лексичному наповненню ментальних схем: англ. *Thunder* [224, р. 83]; *Thunderstorm* [227, р. 50]; *Rain* [227, р. 110]; *Summer rain* [224, р. 222]; *Cricket weather* [227, р. 86]; *Thunder again* [224, р. 83]; *Thunder in the air* [227, р. 67]; *Glimpses of the moon* [227, р. 83]; фр. *Le printemps* [234, р. 179]; *Prétexte: la pluie* [223, р. 110]; *Un tremblement de terre* [225, р. 73]; *Vent et pluie* [223, р. 97]; укр. *Безгоміння* [216, с. 109]; *Провесна* [213, с. 116]; *Безкрай темряви* [217, с. 176]; *Сліпучий шторм* [218, с. 177]; *Осінь, ніч, темрява...* [217, с. 172]; *Планета в темряві* [216, с. 98]; *Надворі ясна холодна ніч* [214, с. 619].

Кількість номінативних речень, що об'єктивують синтаксичний концепт БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ, складає 747 одиниць, тобто 16,60% від загальної кількості опрацьованих фрагментів.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що синтаксичні концепти БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА І СТАНУ ПРИРОДИ реалізуються номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах завдяки наявності у ментальних схемах специфічних лексичних одиниць, що вказують на фізичний або емоційний стан об'єкта, а також позначають пори року, природні явища, географічні реалії тощо.

3.1.5. Синтаксичний концепт ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ. Ментальні схеми, що вербалізують синтаксичний концепт ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ”, вказують на відношення між двома чи кількома об'єктами, пов'язані з думкою про володіння одного з них іншим.

До складу цих ментальних схем, зазвичай, входять присвійні займенники, що позначають факт приналежності об'єкта певній особі:

англ. *My house!* [224, р. 174]; *Our souls* [227, р. 64]; *Her petticoat* [227, р. 64]; *Your mother* [224, р. 74]; фр. *Sa fille* [223, р. 183]; *Ton séjour sur la Côte* [232, р. 96]; *Leur passé à tous deux* [234, р. 193]; укр. *Його дружина* [213, с. 598]; *Моя вдача* [219, с. 180].

В українській мові вказівка на приналежність об'єкта може виражатися шляхом введення до ментальних схем прикметників із присвійним суфіксом: укр. *Таткова попільничка* [214, с. 291]; *Мамині дорогоцінності* [214, с. 497]; *Мамина невдячна дочка Слава* [213, с. 325].

В англійській та французькій мовах, що належать до аналітичних мов, в яких відсутні відмінки, приналежність об'єкта позначається також словосполученнями іменників з прийменниками *of*, *de*, які відповідають родовому відмінку української мови та виступають еквівалентами прикметників із присвійним суфіксом: англ. *Friend of the family* [227, р. 67]; *The Rose of Castille* [227, р. 134]; фр. *La chouchoute de M. le curé* [223, р. 28]; *La reine de notre ville...* [233, р. 67].

В українській та французькій мовах факт володіння об'єктом може підкреслюватися завдяки введенню до ментальної схеми вказівних часток *voilà*, *et voilà*, *оце*, *ось*: фр. *Et voilà sa très grande faute* [222, р. 146]; укр. *Оце його володіння* [219, с. 505]; *Ось моя Мадонна* [219, с. 502]. Серед відібраних англомовних фрагментів подібних структурних моделей не виявлено.

У функції посесиву також може виступати присвійний відмінок іменників англійської мови: англ. *Cranly's arm* [227, р. 7]; *Emperor's horses* [227, р. 132], еквівалентом якого в українській мові є родовий відмінок іменника, так званий "родовий приналежності": укр. *Ріка батьків, ріка рідної історії...* [219, с. 210]; *Бездоглядне дитя плавнів та шельогів дніпровських...* [217, с. 282].

З метою підсилення вказівки на приналежність об'єкта конкретній особі в одній і тій же ментальній схемі можуть використовуватися одночасно як присвійні займенники та прийменникові словосполуки, так і присвійний відмінок іменників англійської мови: англ. *The bells of George's church* [227,

p. 70]; *Dog of my enemy* [227, p. 45]; фр. *Leur chambre à eux, à Paris...* [234, p. 133]; *De son temps, à elle* [233, p. 40]; укр. *Ми тут самі свої, одна родина* [214, с. 222].

Кількість відібраних фрагментів, що вербалізують синтаксичний концепт ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ, становить 313 одиниць (127 – в англійській мові, 94 – у французькій мові, 92 – в українській мові), що складає 6,96% від загальної кількості відібраного фактичного матеріалу.

Підсумовуючи, зазначимо, що вербалізація синтаксичного концепту ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ номінативними реченнями відбувається завдяки включенню до їх ментальних схем присвійних займенників, прикметників, прийменникових словосполучень зі значенням приналежності, використанню присвійного відмінка іменників англійської мови, а також “родового приналежності” в українській мові. Одночасне використання присвійних займенників, прийменникових сполук або присвійного відмінка іменників в англійській мові підсилює значення приналежності об'єкта певній особі або групі осіб.

Введення до ментальних схем, що реалізують синтаксичний концепт ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ, вказівних часток характерне лише для французької та української мови.

3.1.6. Синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА. Ментальна схема “ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ” вказує на факт відсутності об'єкта у конкретному мисленнєвому просторі. За своїм значенням ментальна схема НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА чітко протиставлена ментальній схемі БУТТЯ ОБ'ЄКТА.

У матеріалі дослідження було виокремлено 184 номінативні речення, що реалізують синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА (21 – в англійській мові, 112 – у французькій мові, 51 – в українській мові), тобто 4,09% від усієї кількості виокремлених фрагментів.

Ментальні схеми НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА характеризуються наявністю у своєму складі заперечних часток: англ. *not, no*, фр. *non, pas, ni, point*, укр. *не, ні, без*, що стоять перед іменником або займенником: англ. *Not a sound* [224, р. 5]; *Not a sinner* [227, р. 77]; *Not in the bed* [227, р. 64]; *No roses without thorns* [227, р. 78]; фр. *Pas de dattes* [231, р. 179]; *Ni d'une autre* [222, р. 143]; *Rien des Arbin ni des Rezeau* [221, р. 472]; *Non, aucune drogue* [228, р. 87]; *Point d'objection* [221, р. 384]; укр. *Не місяць закоханих* [219, с. 266]; *Ні, не скринька* [219, с. 77]; *Ніякий я не Саламур* [217, с. 446].

Семантичним інваріантом ментальної схеми типової пропозиції на позначення НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА в українській мові є генітивні конструкції, що реалізують пропозиції **“чогось не існує у світі / у мисленнєвому просторі спостерігача”** [96, с. 103], в яких заперечне значення іменника підсилюється вживанням заперечної частки *ні*: укр. *Ні стогонів, ні зойків* [214, с. 291]; *Ні злодіїв, ні літунів* [219, с. 47].

Аналогічну семантику мають ментальні схеми, до складу яких входять заперечні частки *ni ... ni* та *pas ... pas*, реалізовані номінативними реченнями французької мови: фр. *Ni le temps, ni la force, ni l'envie* [232, р. 103]; *Ni fleurs, ni couronnes, ni tentures, ni corbillard* [221, р. 472]; *Et pas un mot, pas un signe* [234, р. 205]; *Pas de transformations de la maison, pas d'achat de meubles, pas de location de vacances sans l'avis de tous* [221, р. 382].

Як очевидно з наведених фрагментів, заперечна частка *pas*, вжита самостійно у номінативному реченні, зберігає свій синтаксичний статус прислівника, але замість того, щоб слідувати за дієсловом і змінювати дієслівну групу, як це має місце зазвичай, вона змінює іменник, перед яким стоїть, виражаючи своєю семантикою нульову кількість, небуття об'єкта [194].

Уведення до ментальної схеми другої запереченої частки надає висловлюванню про небуття об'єкта більш категоричного характеру: англ. *No visitors, no visitors, no visitors* [224, р. 130]; фр. *Ni Cannes, ni toi* [232, р. 75]; укр. *Ні, не скринька* [219, с. 77].

У досліджуваних мовах серед опрацьованих фрагментів виокремлено такі, в яких факт заперечення буття об'єкта виражається за допомогою заперечних займенників *none, aucun, rien* та *ніякий, нікого, нічого, жодний*: англ. *None of that here* [227, р. 569]; фр. *Aucun doute...* [234, р. 182]; *Rien, pour Martine* [234, р. 217]; укр. *Ніякий я не Саламур* [217, с. 446]; *Навкруги нікого* [217, с. 461]; *Жодних ознак життя* [219, с. 583].

У деяких ментальних схемах має місце одночасне використання як заперечних часток, так і інших засобів вираження факту відсутності буття об'єкта: англ. *No roses without thorns* [227, р. 78]; фр. *Non, aucune drogue* [228, р. 87]; укр. *Ні сім'ї, нікого, нічого* [218, с. 123], що підсилює категоричність висловлювання.

Отже, реалізація синтаксичного концепту НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА номінативними реченнями у досліджуваних мовах уможлиблюється завдяки включенню до ментальних схем заперечних часток *not, no, non, pas, ni, point, ne, ні, без*, заперечних займенників *none, aucun, rien* та *ніякий, нікого, нічого, жодний*, використанню генітивних конструкцій в українській мові та їх еквівалентів в англійській і французькій мові.

Підсумовуючи, зазначимо, номінативні речення англійської, французької та української мов репрезентують у мовленні 6 типів синтаксичних концептів, що є ментальними схемами відображення типових ситуацій на етапі пізнання людиною дійсності.

Було встановлено, що номінативні речення реалізують у мовленні синтаксичні концепти, які моделюють інформацію онтологічного плану про: об'єкти (БУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО ІСНУЄ]; ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ [ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ]; НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ]); їх властивості (БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ]); просторову та часову віднесеність об'єктів (БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ]); стан об'єктів (БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ [ХТО / ЩО ПЕРЕБУВАЄ В ЯКОМУ СТАНІ]).

3.2 Мовленнєва реалізація синтаксичних концептів номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах

Абстраговані значення ментальних схем, в яких сфокусовані екзистенційно-буттєві смисли, реалізуються у мовленні номінативними реченнями – одним із найбільш вживаних типів речень, що зумовлене лаконічністю та лексичним різноманіттям їх наповнення.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що кількість відібраних фрагментів, які позначають виділені нами синтаксичні концепти, реалізовані номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, суттєво відрізняється.

Відповідно до характеру висловлюваної думки, мовець обирає потрібні йому синтаксичні форми слів, поєднуючи їх з комунікативною метою у рамках номінативного речення. Реалізуючи у складі речення свої функціональні властивості, синтаксична форма слова набуває статусу структурно-сміслового компонента речення, оскільки саме у взаємозв'язку компонентів виявляється специфіка синтаксичної структури і кожний її компонент стає ланкою синтаксичного ланцюжка, лише вступаючи у відношення з іншими ланками, зазначає Г.О. Золотова [43, с. 25]. До прикладу: англ. *The room in the hotel with hunting pictures* [227, р. 97]; фр. *Pour les chaussures, un talon de quatre centimètres* [234, р. 91]; укр. *Великий, темний і ніби насторожений будинок* [216, с. 117].

Реалізація ментальної схеми речення у мовленні є переходом від схеми умовного зразка до речення як одиниці мовлення. Абстрактні значення компонентів ментальної схеми і відношення між ними конструюють першооснову семантичної структури конкретного речення, подаючи її у найбільш узагальненому вигляді, відзначає Н.Ю. Шведова, зауважуючи, що, значення буттєвості, закладене у структурних моделях односкладних номінативних речень, є саме тим семантичним кістяком, на якому засобами

лексики, суб'єктної детермінації, парадигматичних і модифікаційних властивостей, специфічної дистрибуції формуються конкретні смислові типи номінативних речень з усіма їх різновидами [139, с. 461].

Виходячи з зазначеного вище, ментальні схеми номінативних речень можуть реалізовуватися у мовленні у вигляді:

– елементарних речень, що володіють граматичною достатністю: англ. *A flower* [227, р. 77]; *Telegraph...* [227, р. 35]; фр. *Cancer...* [223, р. 240]; *Une pie* [234, р. 197]; укр. *Штаб* [213, с. 110]; *Генії* [219, с. 510];

– речень, що мають не лише граматичну, а й інформативну достатність, у зв'язку з чим усі інформативно облігаторні поширювачі вважаються обов'язковими компонентами моделі. Порівняймо: англ. *A flower. A yellow flower with flattened petals* [227, р. 77]; *Telegraph... The Evening Telegraph...* [227, р. 35]; фр. *Cancer... Cancer de l'estomac* [223, р. 240]; *Une pie. Une pie voleuse et noire* [234, р. 197]; укр. *Штаб. Революційний штаб* [213, с. 110].

У процесі мовленнєвої реалізації номінативні речення англійської, французької та української мов, що вербалізують виділені у ході дослідження синтаксичні концепти, піддаються граматичним та структурно-семантичним модифікаціям. До регулярних модифікацій, що зберігають єдність ментальної схеми, відносяться граматичні і структурно-семантичні модифікації. Під граматичною модифікацією розуміють зміну граматичних показників предикативності вихідної ментальної схеми – значень модальності і часу або синтаксичної особи.

До граматичних модифікацій ментальних схем, реалізованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, відноситься зміна граматичних показників часу описуваної ними ситуації. Граматичні значення часу є необхідними, але змінними ознаками ментальної схеми речення у тому смислі, що одна й та ж схема може поставати у різній часовій віднесеності: англ. *Cup of tea now* [227, р. 65]; *Cup of tea soon* [227, р. 55]; *Five years next November* [226, р. 92]; *In five or six weeks* [224, р. 21]; *Fifteen yesterday* [227, р. 66]; *After dinner on a Sunday* [227, р. 114]; фр. *Après le*

petit déjeuner, une demi-heure de récréation [222, p. 36]; *Demain, Pâques* [229, p. 135]; *Hier, confessions* [223, p. 70]; *Quatre heures passées* [234, p. 62]; *Une demi-heure plus tard, me voici de retour* [220, p. 178]; *Dans quinze jours* [232, p. 92]; укр. *Сьогодні ти підліток, завтра дорослий* [217, с. 287]; *Відтоді вдова* [217, с. 430]; *Та дівка вже посватана* [214, с. 88]; *Для виступів слово пізніше* [214, с. 518].

У наведених фрагментах граматичні модифікації ментальних схем “ХТО / ЩО ІСНУЄ КОЛИ” представлені введенням до вихідних форм номінативних речень прислівників часу, прийменників та прикметників, що змінює часову віднесеність репрезентованої номінативним реченням ситуації. Залежно від свого значення, ці детермінанти можуть репрезентувати описувану ситуацію як віднесену до плану минулого, теперішнього або майбутнього.

Під структурно-семантичними модифікаціями ментальних схем – розуміють такі, що не призводять до змін їх типового значення та компонентного складу, а лише вводять у речення новий семантичний елемент. Особливими різновидами структурно-семантичних модифікацій є питальна й емоційна реалізації ментальних схем, які зберігаючи склад вихідної схеми, ускладнюють речення додатковим смислом або новим комунікативним поворотом [43, с. 221–222].

Можливі структурно-семантичні модифікації реалізуються при поширенні ментальної схеми речення детермінантами, під якими розуміють окремі словоформи, що відносяться до всього складу речення і не є “пов’язаними з жодним його окремим членом” [111, с. 149].

Питальні модифікації номінативних речень ускладнюють пропозитивну структуру висловлювання модальністю запитання, виражаючи прагнення мовця одержати, підтвердити або заперечити інформацію. Вони характерні для мовленнєвої реалізації ментальних схем “ХТО / ЩО ІСНУЄ”, “ХТО / ЩО Є ЯКИМ”, “ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ”, “ХТО / ЩО В

ЯКОМУ СТАНІ”, “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ”, “ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ”.

Мовленнєва реалізація питальних модифікацій номінативних речень представлена різною кількістю фрагментів у досліджуваних мовах (див. рис. 3.2).

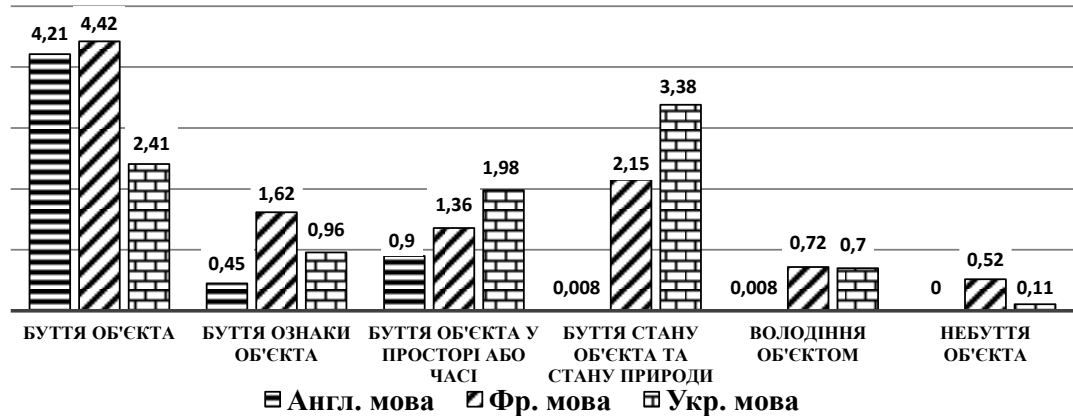

Рис. 3.2 Відсоткове співвідношення питальних модифікацій номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Введене до складу номінативного речення питання слугує не для повідомлення інформації про факт буття предметів чи явищ, а для отримання інформації про ці предмети або явища. Номінативні речення зазнають питальних модифікацій у процесі вербалізації виділених синтаксичних концептів:

– БУТТЯ ОБ'ЄКТА: англ. *Affidavits?* [224, р. 76]; *The books?* [226, р. 50]; фр. *Des fleuristes?* [223, р. 12]; *Une locomotive?* [234, р. 172]; укр. *Медаль відмінника?* [217, с. 86]; *Вседержитель морів?* [218, с. 97];

– БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА: англ. *An absolute rose?* [226, р. 19]; *Stereoscopic viewers?* [224, р. 46]; фр. *Bonnes nouvelles?* [233, р. 99]; *La mystérieuse maladie?* [234, р. 238]; укр. *Кругова порука?* [217, с. 439]; *Солоне курсантське життя?* [216, с. 78];

– БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА: англ. *Metempsychosis?* [227, р. 64]; фр. *Quel symptôme?* [231, р. 73]; *Hommage?* [221, р. 475]; укр. *Ревматизм?* [213, с. 176]; *Гнів?* [213, с. 220];

– ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ: англ. *Your Happiness Machine?* [224, р. 62]; фр. *La fille à Marie?* [234, р. 250]; *Mon frère?* [220, р. 40]; укр. *На чийй землі ти дороги?* [214, с. 333]; *Мій тєсть?* [214, с. 160];

– БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ: англ. *Fort Sumter?* [224, р. 86]; *At lunch?* [226, р. 72]; фр. *Le sud-ouest?* [231, р. 94]; *Pendant combien de temps?* [229, р. 165]; укр. *Де ж лінія обрїю?* [218, с. 122]; *На покрову сорок вісім?* [214, с. 91];

– НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА: фр. *Pas de fièvre avec inflammations locales?* [225, р. 31]; *Pas de lettres de menaces ou d'injures? ...* [229, р. 179]; укр. *Не письменник і не дипломат?* [214, с. 512].

Отже, питальні модифікації номінативних речень характерні для того корпусу номінативних речень, що об'єктивує синтаксичні концепти БУТТЯ ОБ'ЄКТА, БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА, БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА, ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ, БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ. Їх реалізація забезпечує отримання додаткової інформації про об'єкт, буття стану об'єкта, його якість чи ознаку, факт приналежності об'єкта певній особі, його локалізацію у просторі або часі. Що стосується питальних модифікацій номінативних речень, що вербалізують синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА, вони є малочисельними, а для англійської мови цей вид структурно-семантичних модифікацій є лакунарним.

Ще одним видом структурно-семантичних модифікацій є емоційні модифікації, де додатковий смисл виникає внаслідок введення до складу номінативних речень експресивно-оцінних елементів, які за участі специфічної інтонації дозволяють мовцю висловити свої почуття, оцінку або ставлення до сказаного.

Мовленнєва реалізація емоційних модифікацій номінативних речень у досліджуваних мовах варіює залежно від мови і синтаксичного концепту (див. рис. 3.3).

У нашій вибірці вона представлена при реалізації ментальних схем “ХТО / ЩО ІСНУЄ”, “ХТО / ЩО Є ЯКИМ”, “ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ”, “ХТО / ЩО В ЯКОМУ СТАНІ”, “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ”, “ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ”.

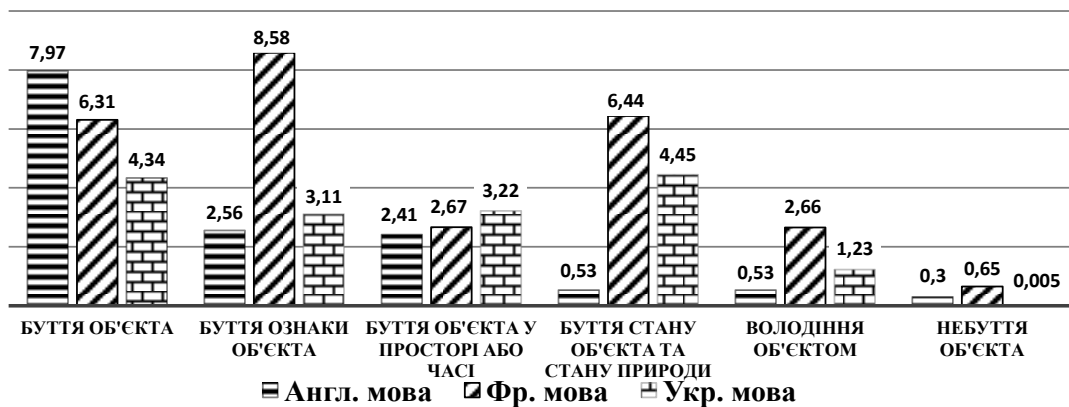

Рис. 3.3 Відсоткове співвідношення емоційних модифікацій номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Емоційні модифікації є актуальними для номінативних речень, що вербалізують синтаксичні концепти:

– БУТТЯ ОБ'ЄКТА: англ. *A Time Machine!* [224, р. 80]; *An Oxford man!* [226, р. 129]; фр. *La déesse!* [234, р. 198]; *Chapeau!* [231, р. 144]; укр. *Фуги Баха!* [219, с. 261]; *Артист!* [218, с. 64];

– БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА: англ. *A woful lunatic!* [227, р. 4]; *Little Montenegro!* [226, р. 70]; фр. *Bonne leçon pour les messieurs-dames!* [220, р. 48]; *Le pauvre enfant!* [223, р. 94]; укр. *Українська Сахара!* [217, с. 293]; *Потомствени металурги!* [219, с. 208];

– БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА: англ. *Delight!* [224, р. 189]; *Concussion!* [224, р. 189]; фр. *L'urémie!* [220, р. 154]; *Quel absurde enfantillage!* [223, р. 69]; укр. *Отець паралізований!* [214, с. 106]; *Жах!* [218, с. 8];

– БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ: англ. *Terrible tragedy in Rathmines!* [227, р. 146]; *Almost five years!* [226, р. 101]; фр. *La voilà Auberge!* [234, р. 94]; *Trois mois déjà!* [223, р. 27]; укр. *Найнудніше місце на світі!* [217, с. 300]; *Нарешті хвилина відпочинку!* [213, с. 396];

– НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА: англ. *Not a muscle!* [224, р. 110]; *Not katydids!* [224, р. 206]; фр. *Pas d'histoires dans cette maison!* [220, р. 96]; *Plus de madame!* [231, р. 191]; укр. *Не абсолютна величина, а функція!* [214, с. 44]; *Це ж не хата!* [219, с. 178];

– ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ: англ. *His son's voice!* [227, р. 76]; *Mother's, scout's, Injun's honor!* [224, р. 80]; фр. *Ma pauvre Martine!* [234, р. 238]; *Nos bergères!* [220, р. 200]; укр. *Мій характер!* [219, с. 180]; *То його небо!* [219, с. 256].

У номінативних реченнях, що зазнали структурно-семантичних модифікацій, вираження основного смислу супроводжується виявом почуттів мовця, пов'язаних зі змістом сказаного ним, а додатковий смисл виникає за рахунок введення до складу речення:

– **вигуків**: англ. *Oh God, the porch!* [224, р. 174]; *Ah, Dedalus, the Greeks!* [227, р. 5]; *Douglas, Douglas, oh Doug!* [224, р. 39]; фр. *Oh! grand-père!* [229, р. 184]; *Oh! ces Belges!* [232, р. 103]; укр. *Ух, варвари!* [218, с. 7]; *О, яка ганьба!* [219, с. 499];

– **специфічної інтонації**: англ. *The police!* [224, р. 90]; *Officer Kennedy!* [224, р. 171]; *Lord Jesus!* [227, р. 133]; фр. *Une déesse!* [234, р. 146]; *Monsieur Henri!* [231, р. 89]; *Deux animaux!* [231, р. 127]; укр. *Місто!* [213, с. 334]; *Заступниця сірих!* [217, с. 95]; *Вогонь-хлопець!* [217, с. 441];

– **експресивно-оцінних часток (елементів)**: англ. *What thoroughness!* [226, р. 50]; *What realism!* [226, р. 50]; фр. *Quelle nuit, quelle nuit...* [234,

p. 127]; *Quelle bonne idée!* [230, p. 184]; укр. *Оце резонанс!* [219, с. 39]; *Оце корабель!* [218, с. 158].

Емоційні модифікації номінативних речень підкреслюють почуття мовця (радість, здивування, сум тощо), вирізняють та наголошують на існуванні певного об'єкта серед інших, надають об'єкту специфічних рис.

Підсумовуючи, зазначимо, що абстрактні екзистенційно-буттєві смисли синтаксичних концептів реалізуються у мовленні номінативними реченнями, які належать до найбільш вживаних типів речень.

Виділені у ході дослідження номінативні речення не існують у застиглому вигляді. У процесі мовленнєвої реалізації вони зазнають граматичних і структурно-семантичних модифікацій, зумовлених інтенцією мовця відносно конкретної ситуації, вербалізованої у висловлюванні, а також ставленням мовця до сказаного.

Граматичні модифікації, представлені введенням до номінативного речення прислівників часу, прийменників та прикметників, характерні для вербалізації ментальних схем “ХТО / ЩО ІСНУЄ КОЛИ” і пов'язані зі зміною часової віднесеності репрезентованої номінативним реченням ситуації.

Питальні модифікації характерні для номінативних речень, що об'єктивують ментальні схеми “ХТО / ЩО ІСНУЄ”, “ХТО / ЩО Є ЯКИМ”, “ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ”, “ХТО / ЩО В ЯКОМУ СТАНІ”, “ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ” і зумовлені бажанням мовця отримати додаткову інформацію про об'єкт, буття стану об'єкта, його якість чи ознаку, факт приналежності об'єкта певній особі, його локалізацію у просторі або часі. Кількість питальних модифікацій ментальних схем “ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ” є малочисельною, а для англійської мови цей вид структурно-семантичних модифікацій є лакунарним.

Емоційні модифікації номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах найбільш характерні для тих номінативних речень, що вербалізують синтаксичні концепти БУТТЯ ОБ'ЄКТА, БУТТЯ ОЗНАКИ

ОБ'ЄКТА і БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА. Поява додаткового смислу досягається за рахунок їх специфічної інтонації або введення до складу номінативних речень вигуків, експресивно-оцінних часток.

Висновки до розділу 3

У результаті проведеного дослідження встановлено, що:

- 1) пропозиційний зміст, втілений у номінативних реченнях, моделюється за ментальними схемами, представленими у вигляді синтаксичних концептів, що є одиницями з планом змісту і планом вираження; 2) номінативні речення англійської, французької та української мов реалізують у мовленні б спільних типів синтаксичних концептів, які моделюють інформацію онтологічного плану про об'єкти (БУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО ІСНУЄ], ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ [ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ], НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ]), їх властивості (БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ]), просторову та часову віднесеність (БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ]), стан об'єктів (БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ [ХТО / ЩО ПЕРЕБУВАЄ В ЯКОМУ СТАНІ]); 3) найбільш продуктивними є номінативні речення англійської, французької та української мов, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ ОБ'ЄКТА та констатують факт наявності у світі або його фрагменті об'єктів певного класу; 4) номінативні речення, що об'єктивують синтаксичний концепт БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА позначають найрізноманітніші власні якості названих об'єктів, засвідчуючи наявність їх позитивної чи негативної ознаки; 5) мовленнєва реалізація синтаксичного концепту БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ відбувається за рахунок специфічного лексичного наповнення номінативних речень зіставлюваних мов; 6) номінативні речення, що вербалізують синтаксичний концепт БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА І СТАНУ ПРИРОДИ вказують на фізичний та емоційний стан об'єкта, а також позначають пори року, природні явища, географічні

реалії тощо; 7) мовленнєва реалізація синтаксичного концепту ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах відбувається завдяки включенню до складу номінативних речень присвійних займенників, прикметників, прийменникових словосполучень зі значенням приналежності, а також присвійного відмінка в англійській мові, еквівалентом якого є “родовий приналежності” в українській мові; 8) номінативні речення, що вербалізують синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА, підкреслюють факт відсутності об'єкта у конкретному мисленнєвому просторі завдяки наявності у їх складі заперечних часток чи заперечних займенників у препозиції до іменника або займенника; 9) у процесі мовленнєвої реалізації номінативні речення англійської, французької та української мов, що вербалізують вищезазначені синтаксичні концепти, піддаються *граматичним* (зміна часової віднесеності репрезентованої номінативним реченням ситуації, завдяки введенню до його складу прислівників часу, прийменників та прикметників) та *структурно-семантичним модифікаціям* (*питальна* (отримання додаткової інформації про об'єкт, буття стану об'єкта, його якість чи ознаку, факт приналежності об'єкта певній особі, його локалізацію у просторі або часі) й *емоційна* (висловлення мовцем власного ставлення або оцінки стосовно буття об'єкта, його якостей чи особливих характеристик, буття стану об'єкта або природи, володіння об'єктом, а також небуття об'єкта) реалізації номінативних речень, які ускладнюють їх додатковим смислом або новим комунікативним поворотом).

У результаті дослідження було виявлено **спільне** та **відмінне** у репрезентації номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах на когнітивному рівні та у процесі їх вербалізації у мовленні.

Спільне: 1) представленість номінативних речень у досліджуваних мовах на когнітивному рівні у вигляді синтаксичних концептів; 2) виокремлення 6 типів синтаксичних концептів, за якими в англійській, французькій та українській мовах моделюється інформація онтологічного

плану про об'єкти, їх властивості, просторову і часову віднесеність та стан об'єктів; 3) для англійської та французької мов вербалізація синтаксичного концепту ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ словосполученнями іменників з прийменниками *of*, *de*; 4) наявність у складі номінативних речень французької та української мови вказівних часток, що увиразнюють факт приналежності об'єкта; 5) здатність номінативних речень до граматичних та структурно-семантичних модифікацій.

Відмінне: 1) перевага використання номінативних речень, що констатують факт буття об'єкта в англійській та французькій мовах; 2) переважання кількості номінативних речень на позначення буття стану об'єкта та стану природи в українській мові; 3) перевага номінативних речень на позначення буття об'єкта у часі у французькій мові; 4) використання родового відмінка іменників української мови для реалізації синтаксичного концепту ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ; 5) лакунарність для англійської мови питальних модифікацій номінативних речень, що об'єктивують синтаксичний концепт НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА.

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора: [145; 146].

РОЗДІЛ 4

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

4.1 Структурні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Грунтуючись на даних досліджень В.В. Бабайцевої [10, с. 316–319], П.О. Леканта [79, с. 159–166], Ф. Лефьовр [185, с. 37–38], О.Д. Пономаріва [125, с. 328–329], К.Ф. Шульжука [150, с. 129], номінативні речення у зіставлюваних мовах за їх структурою поділяємо на: *непоширені і поширені, нерозчленовані і розчленовані*.

На цьому етапі роботи використання *структурного методу* з його *методикою дистрибутивного аналізу* дозволило виявити ступінь лексичної сполучуваності головного члена номінативних речень з іншими компонентами, що полягає у його здатності утворювати різні види структурних моделей та *безпосередніх складників* – для визначення структури номінативних речень шляхом покрокової операції згортання речення та його подання у вигляді структурної моделі, що уможливило їх класифікацію за кількістю компонентів.

Відповідно до кількості структурних компонентів, включених до структурних моделей номінативних речень, було виокремлено: одно-, дво-, три-, чотири-, п'яти-, шести-, семи- і більше компонентні номінативні речення, кількість яких варіює залежно від мови. Застосована на цьому етапі дослідження кількісно-якісна процедура з відсотковою складовою дозволила встановити найбільш продуктивні структурні моделі номінативних речень та виявити універсальні і специфічні структурні моделі номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Будь-яке речення, у тому числі і номінативне, є певного роду синтаксичною конструкцією, що використовується в актах мовленнєвої

комунікації і реалізує визначену структурну модель. Як і будь-яку іншу лінгвістичну модель, структурну модель номінативного речення прийнято розглядати як абстрактний аналог речення, тобто структурна модель номінативного речення – це зображення його синтаксичної структури за допомогою заданої системи символів.

У сучасній лінгвістиці до цього часу немає єдиного визначення структурної моделі речення, так само як і єдиного підходу до виділення структурних моделей речень. У зв'язку з зазначеним вище, виділяються мінімальна (включає лише ті компоненти, наявність яких не визначається прислівними зв'язками, і завдяки яким отримане повідомлення буде не лише граматично, а й інформативно достатнім) і розширена (до якої, окрім обов'язкових, входять усі інформативно облігаторні компоненти) моделі речення.

У межах нашого дослідження використовувалися розширені структурні моделі номінативних речень, оскільки це пов'язане з подальшим виявленням семантичних типів номінативних речень, що зумовило включення до таких моделей детермінуючих елементів. Тим самим ми визнали необхідність виділення не лише елементарних, а й неелементарних (поширених) моделей номінативних речень, придатних для виконання номінативної функції, тобто називання певного стану справ, подій, ситуацій тощо.

4.1.1 Непоширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. **Непоширені** номінативні речення характеризуються наявністю у їх структурі лише головного члена, слова або синтаксично нерозкладного словосполучення: англ. *Paper* [227, р. 48]; *Dollar twenty* [226, р. 130]; фр. *Une ruche...* [231, р. 115]; *Cinq secondes...* [234, р. 185]; укр. *Літо* [219, с. 406]; *Дев'ять тисяч!* [214, с. 494], а також можливістю бути поширеними прислівними другорядними членами, що утворюють з головним членом єдине словосполучення [79, с. 160]:

англ. *Twelve years* [226, р. 165]; фр. *Huit heures* [234, р. 183]; укр. *Сорок злотих* [213, с. 540].

У результаті проведеного дослідження, було встановлено, що непоширені номінативні речення представлені однокомпонентними, частково дво- та трикомпонентними структурними моделями, поширеними другорядними членами, що утворюють нерозкладну сполуку з головним членом (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

**Кількісно-якісна кореляція непоширених номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Структурний тип	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть од.	%	К-сть од.	%	К-сть од.	%	К-сть од.	%
1-компонентні	295	19,67	183	12,20	98	6,53	576	12,80
2-компонентні (нерозкладні сполуки)	205	13,66	70	4,67	87	5,80	362	8,05
3-компонентні (нерозкладні сполуки)	43	2,87	2	0,13	6	0,40	51	1,13
Усього (від загальної кількості)	543	36,20	255	17,00	191	12,73	989	21,98

Як видно з таблиці 4.1, непоширені номінативні речення реалізуються у мовленні одно-, дво- та трикомпонентними нерозкладними структурними моделями:

1) N – англ. *A pause* [226, р. 60]; *Destiny* [224, р. 122]; фр. *Des blagues* [223, р. 74]; *Midi...* [234, р. 54]; укр. *Мовчанка* [213, с. 313]; *Художник* [219, с. 501];

2) Pron – англ. *We* [227, р. 117]; фр. *Nous* [223, р. 5]; укр. *Вона* [213, с. 41];

3) Num – англ. *Mr Bloom stood far back, his hat in his hand, counting the bared heads. Twelve* [227, p. 110]; фр. *Pour les chaussures, un talon de quatre centimètres. Ni trois et demi, ni quatre et demi. Quatre* [234, p. 91]; укр. *Товаришу майстре, скільки вам літ? – Сорок* [218, с. 123];

4) N+N – англ. *The Civil War* [224, p. 85]; фр. *Table portefeuille* [234, p. 151]; укр. *Курсант Степура* [216, с. 115];

5) N+Adj – англ. – лакунарна; фр. *Crise hépatique* [222, p. 56]; укр. *Стени перекопські...* [217, с. 235];

6) Adj+N – англ. *European conflagration* [227, p. 33]; фр. *Sainte Vierge* [234, p. 219]; укр. *Штурманська рубка* [218, с. 123];

7) Num+N – англ. *Twelve years* [226, p. 165]; фр. *Huit heures* [234, p. 183]; укр. *Сорок злотих* [213, с. 540];

8) N+Num – англ. *Half twelve* [227, p. 23]; фр. – лакунарна; укр. – нерозкладна сполука не виявлена;

9) Num+Num – англ. *Twenty eight...* [227, p. 127]; фр. – нерозкладна сполука не виявлена; укр. – лакунарна;

10) N+N+N – англ. *Gordon Bennett cup* [227, p. 98]; фр. – нерозкладна сполука не виявлена; укр. *Дочка радника Задорожного* [213, с. 304];

11) N+Prep+N – англ. *Isle of saints* [227, p. 40]; фр. *Cancer de l'estomac* [223, p. 240]; укр. – нерозкладна сполука не виявлена;

12) Num+N+Adj – англ. – лакунарна; фр. *Deux côtes cassées...* [234, p. 52]; укр. – нерозкладна сполука не виявлена;

13) N+N+Adj – англ., фр. – лакунарна; укр. *Сини краю козацького* [219, с. 129];

14) Num+Num+Num – англ. – нерозкладна сполука не виявлена; фр. – лакунарна; укр. *Тисяча дев'ятсот шістнадцятий* [213, с. 61];

15) Num+Num+N – англ. – нерозкладна сполука не виявлена; фр. – лакунарна; укр. *Двадцять два роки...* [213, с. 62].

Проведене дослідження дає підстави стверджувати: непоширені номінативні речення представлені різною кількістю структурних моделей в

англійській, французькій та українській мовах, що пояснюється особливостями їх синтаксичного устрою. Одні моделі є універсальними, тобто наявними в усіх названих вище мовах, решта структурних моделей специфічними – наявними в одній або двох досліджуваних мовах. Серед усіх структурних моделей непоширених номінативних речень 6 є універсальними (див. табл. 4.2).

Таблиця 4.2

**Кількісно-якісна кореляція універсальних структурних моделей
непоширених номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Структурна модель	Англійська мова		Французька мова		Українська мова	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
N	267	49,17	166	65,10	92	48,17
Pron	8	1,47	15	5,88	5	2,62
Num	20	3,68	2	0,78	1	0,52
N+N	109	20,08	17	6,67	20	10,47
Adj+N	85	15,65	16	6,27	49	25,65
Num+N	6	1,11	9	3,53	5	2,62
Разом	495	91,16	225	88,23	172	90,05

Як бачимо, серед універсальних структурних моделей непоширених номінативних речень наявні одно- та двокомпонентні структурні моделі. Найпродуктивнішими є структурні моделі: **N** (65,10% – французька мова, 49,17% – англійська мова, 48,17% – українська мова); **N+N** (20,08% – англійська мова, 10,47% – українська мова, 6,67% – французька мова) та **Adj+N** (25,65% – українська мова, 15,65% – англійська мова, 6,27% – французька мова). Решта структурних моделей непоширених номінативних речень є менш продуктивними.

Були також виділені специфічні структурні моделі непоширених номінативних речень, використання яких властиве лише одній мові (див. табл. 4.3).

Таблиця 4.3

**Специфічні структурні моделі непоширених номінативних речень,
наявні в одній мові**

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+Num (3)	Num+N+Adj (2)	N+N+Adj (2)
N+Prep+N (33)	-	Num+Num+Num (1)
Num+Num (2)	-	Num+Num+N (2)

З семи специфічних структурних моделей непоширених номінативних речень, 5 мають за основу іменник (моделі N+Num, Num+N+Adj, N+N+Adj, N+Prep+N, Num+Num+N), 2 моделі – числівник (моделі Num+Num, Num+Num+Num). 2 структурні моделі, головним членом яких є іменник, поширюються вправо від головного члена речення, 1 структурна модель – вліво, 2 структурні моделі – одночасно вправо і вліво. 2 структурні моделі складаються лише з числівників.

Одержані результати підтверджують припущення про здатність іменника до утворення більшої кількості структурних моделей номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, що пов'язане з вищим ступенем його лексичної сполучуваності.

У результаті проведеного дослідження також виявлено специфічні структурні моделі непоширених номінативних речень, що є спільними для двох мов: англійської й української та французької й української мов (див. табл. 4.4).

Таблиця 4.4

**Специфічні структурні моделі непоширених номінативних речень,
наявні в двох мовах**

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
-	N+N+N (10+2)	N+Adj (28+12)

Англійська і французька мова не мають спільних структурних моделей непоширених номінативних речень. Для англійської й української мови спільною є 1 структурна модель, утворена від іменників. Французька й українська мови мають 1 спільну модель, в основі якої лежить іменник, структурна модель поширюється вправо.

4.1.2 Поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. *Поширені* номінативні речення утворюються завдяки введенню до структурних моделей поширювачів, що пояснюють головний член.

Слідом за Н.С. Валгіною, до поширених номінативних речень відносимо речення, поширені за рахунок як узгоджених, так і неузгоджених означень (одного або кількох), виражених прикметником, дієприкметником, займенником, дієприкметниковим зворотом як відокремленим, так і невідокремленим, які використовуються у художньому мовленні для представлення окремих деталей обстановки, місця і часу дії, що описується та зосереджують увагу читача на них [23, с. 177–179]: *Хати великі, декотрі в “шубах”, розмальовані одна краще за другу, аж до самих дахів обвиті виноградними лозами* [217, с. 427]; *Храм краси, історії, храм зодчества козацького...* [219, с. 178].

Поширювачами головного члена номінативного речення можуть бути:

– *об’єктні детермінанти*: англ. *The old Metropole* [226, р. 74]; *A stranger in a dark suit* [224, р. 165]; фр. *Des vrais chiens fous* [223, р. 203]; *Grandes lectures et courtes réflexions* [222, р. 31]; укр. *Дзеркало людської душі* [213, с. 431]; *Дикий, варварський спосіб* [217, с. 326];

– *обставинні детермінанти*: англ. *Hand on his heart* [227, р. 117]; *Oh, the grass in the yard* [226, р. 89]; фр. *De la boue sous les pieds, un peu partout* [234, р. 110]; *Parmi les danseuses très peu de filles* [229, р. 189]; укр. *Буре небо над містом, бурі дими* [219, с. 6]; *А там в селі мама* [214, с. 526].

Уведення до структурних моделей об'єктних та обставинних детермінантів уможливорює конкретизацію буттєвого значення головного члена номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Відповідно до кількості компонентів, що входять до структурних моделей поширених номінативних речень, було виокремлено:

- 1) двокомпонентні поширені номінативні речення;
- 2) трикомпонентні поширені номінативні речення;
- 3) чотирикомпонентні поширені номінативні речення;
- 4) п'ятикомпонентні поширені номінативні речення;
- 5) шестикомпонентні поширені номінативні речення;
- 6) семи- і більше компонентні поширені номінативні речення, кількість яких варіює залежно від мови (див. табл. 4.5).

Таблиця 4.5

**Структурні типи поширених номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Структурний тип	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть од.	%	К-сть од.	%	К-сть од.	%	К-сть од.	%
2-компонентні	237	15,80	326	21,73	130	8,67	693	15,40
3-компонентні	265	17,67	315	21,00	286	19,07	866	19,24
4-компонентні	221	14,73	203	13,53	226	15,06	650	14,44
5-компонентні	110	7,33	127	8,47	226	15,06	463	10,29
6-компонентні	66	4,4	81	5,40	166	11,07	313	6,96
7- і більше компонентні	58	3,87	193	12,87	275	18,34	526	11,69
Усього	957	63,80	1245	83,00	1309	87,27	3511	78,02

4.1.2.1 Двокомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Серед проаналізованих поширених номінативних речень двокомпонентні структури

складають 693 одиниці (237 в англійській мові, 326 у французькій мові, 130 в українській мові), що становить 15,40% від загальної кількості виокремлених фрагментів. У досліджуваних мовах було виявлено різну кількість двокомпонентних структурних моделей: 20 структурних моделей в англійській мові, 17 – у французькій мові та 21 – в українській мові.

Кожна з виділених двокомпонентних структурних моделей поширених номінативних речень по-різному представлена у досліджуваних мовах. Одні моделі є універсальними, тобто наявні в англійській, французькій і українській мовах, решта структурних моделей специфічні – наявні в одній або двох з названих вище мов. Серед усіх двокомпонентних структурних моделей 10 є універсальними (див. табл. 4.6).

Таблиця 4.6

**Кількісно-якісна кореляція універсальних двокомпонентних
структурних моделей поширених номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Структурна модель	Англійська мова		Французька мова		Українська мова	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
N+N	46	19,41	8	2,45	18	13,85
N+Adv	15	6,33	13	3,99	1	0,77
Pron+N	48	20,25	37	11,35	17	13,08
Pron+Adv	1	0,42	2	0,61	4	3,08
Adj+N	42	17,72	114	34,97	9	6,92
Adv+N	7	2,95	37	11,35	12	9,23
Num+N	4	1,69	5	1,54	3	2,31
Prep+N	14	5,91	43	13,19	17	13,08
Conj+N	6	2,53	18	5,52	9	6,92
Part+N	16	6,75	2	0,61	6	4,61
Разом	199	83,96	279	85,58	96	73,85

Як свідчать дані проведеного дослідження, до складу однієї двокомпонентної структурної моделі входять лише іменники (структурна модель N+N). Решта структурних моделей, в яких головний член речення іменник, зазнають структурних змін за рахунок уведення до структурної моделі інших частин мови – прикметників, прислівників, займенників, числівників та службових слів, що поширюють їх структуру.

Кількість двокомпонентних номінативних речень, в основі яких лежить структурна модель N+N становить 13,85% від загальної кількості двокомпонентних номінативних речень у досліджуваних мовах. Структурні двокомпонентні моделі N+N:

– **вказують на факт існування об'єкта:** англ. *A dollar a flat* [224, р. 51]; фр. *Un bateau... le baigne...* [230, р. 137]; укр. *Одчаюги хлопці* [219, с. 80];

– **вживаються для переліку названих об'єктів:** англ. *Martha, Mary* [227, р. 79]; фр. *La concierge... le boucher ...* [228, р. 76]; укр. *Велети, гіганти...*[218, с. 185].

Двокомпонентні структурні моделі, в основі яких лежить іменник, можуть поширюватися за рахунок включення до структурної моделі узгодженого або неузгодженого означення, яке може бути:

– **препозитивним:** англ. *Lascivious people* [227, р. 43]; *Good fallback* [227, р. 74]; фр. *Un beau chahut* [234, р. 60]; *Mauvais signe* [223, р. 71]; укр. *Поодинокі зірки* [219, с. 133]; *Страшний сон* [214, с. 315];

– **постпозитивним:** фр. *Nuit affreuse* [223, р. 81]; укр. *Причина проста* [214, с. 288], що є характерним лише для французької та української мов.

Номінативні речення, поширені за рахунок означень, реалізуються моделями:

1) N+Adj: фр. *Peine perdue!* [220, р. 244]; *Formule excellente* [232, р. 55]; укр. *Діло життєве* [219, с. 610]; *Світ добрий* [213, с. 325], що є лакунарною для англійської мови;

2) Adj+N: англ. *Licentious men* [227, р. 43]; *Nice fellow* [227, р. 93]; фр. *Intéressant répit* [222, р. 148]; *Un simple malaise...* [228, р. 103]; укр. *Цікавий характер* [213, с. 587]; *Гарний звук* [217, с. 255].

Структурна модель N+Adj є продуктивною для української (3,08% реалізацій двокомпонентних структурних моделей української мови) і французької мови (0,92% двокомпонентних структур французької мови), але лакунарною для англійської мови, що пов'язане з особливостями її синтаксичного устрою, згідно з яким прикметник (у більшості випадків) стоїть перед означуваним словом.

Мовленнєві реалізації структурної моделі Adj+N є найбільш продуктивними у французькій мові – 34,97%, проти 17,72% – в англійській мові та 6,92% – в українській мові.

Структурні моделі поширених номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, в яких головним членом є займенник, – найбільш продуктивні в українській мові – 19,23%, менш продуктивні у французькій мові – 7,97%, найменш продуктивні в англійській мові – 2,53%. Вони реалізуються через структурні моделі:

1) Pron+Adv: англ. *Yours Truly* [226, р. 174]; фр. *Moi aussi* [233, р. 28]; укр. *Я зараз* [214, с. 375];

2) Pron+ Adj: укр. *Він живучий* [217, с. 342], що є лакунарною для англійської та французької мови;

3) Pron+Pron: фр. *Tous les autres* [225, р. 68]; укр. *Така вона* [219, с. 337], яка лакунарна для англійської мови;

4) Adv+Pron: фр. *Sauf elle* [231, р. 166]; укр. *Навкруги нікого* [217, с. 461], для англійської мови ця структурна модель лакунарна;

5) Conj+Pron: фр. *Mais toi...* [234, р. 16]; укр. *І все* [219, с. 138], що є лакунарною для англійської мови;

6) Prep+Pron: англ. *From me* [227, р. 89]; фр. *Pour les autres...* [223, р. 76], реалізація якої є лакунарною для української мови;

7) Part+Pron: укр. *Не всякий* [214, с. 51]; що є характерною лише для української мови.

У структурній моделі Pron+N займенник не є головним членом речення, він виступає у функції детермінанта головного члена речення, вираженого іменником та вказує на приналежність об'єкта якійсь особі або характеризує його: англ. *Your mother* [224, р. 74]; *Some animal* [227, р. 114]; фр. *Leur chambre...* [234, р. 193]; *Un autre homme...* [234, р. 217]; укр. *Отакий майстер* [217, с. 402]; *Чийсь батько* [216, с. 144].

Серед структурних моделей, в основі яких лежить числівник, найбільш продуктивною є модель Num+N: англ. *Third hint* [227, р. 119]; фр. *...deux manches* [234, р. 72]; укр. *Один Нестор?* [213, с. 16]. Реалізація цієї структурної моделі становить: 2,31% – в українській мові, 1,69% – в англійській мові та 1,54% – у французькій мові.

Поширювачами структури номінативних речень можуть також бути об'єктні детермінанти, які в українській мові виражаються іменниками у родовому відмінку і реалізуються моделями N+N_{gen}: укр. *Війна нервів* [219, с. 226]; *Зоря домівки...* [219, с. 307]; *Спорідненість душі?* [219, с. 170], що пояснюється синтетичним устроєм української мови і наявністю категорії відмінка.

Структурна відмінність подібного типу номінативних речень в англійській і французькій мовах полягає у наявності у структурі речення прийменника, оскільки саме прийменники служать в аналітичних мовах для вираження відмінкових відношень. Ці речення реалізуються завдяки трикомпонентній структурній моделі:

N+Prep+N: англ. *A kind of bridge* [227, р. 24]; *Seat of the affections* [227, р. 105]; фр. *Des îlots de misère* [223, р. 47]; *Un geste de désespoir* [234, р. 182].

Отже, серед двокомпонентних структурних моделей універсальними, тобто наявними в усіх досліджуваних мовах, є 10 структурних моделей: N+N, Adj+N, N+Adv, Pron+N, Pron+Adv, Adv+N, Num+N, Prep+N, Conj+N, Part+N,

найпродуктивнішими серед яких є: N+N, Pron+N, Prep+N, Adv+N, Adj+N та Conj+N. Решта структурних моделей – менш продуктивні.

Специфічними двокомпонентними структурними моделями поширених номінативних речень для англійської, французької та української мов є моделі, які використовуються лише в одній або двох з названих вище мов. Серед двокомпонентних специфічних структурних моделей, використання яких характерне для однієї мови, наявні структурні моделі, які використовуються лише в англійській та українській мовах (див. табл. 4.7).

Таблиця 4.7

**Специфічні двокомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні в одній мові**

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+Prep (4)	-	N+Pron (6)
Adj+Pron (4)	-	Pron+Adj (10)
Adv+Num (2)	-	Pron+Num (2)
Num+Adv (4)	-	Num+Adj (1)
Part+Num (1)	-	Part+Pron (3)

Специфічні двокомпонентні структурні моделі, використання яких обмежується англійською мовою, будуються на основі числівника (моделі Adv+Num, Num+Adv, Part+Num), іменника (модель N+Prep) та займенника (модель Adj+Pron). 2 структурні моделі, головним членом яких є числівник, поширюються вліво від головного члена речення, 1 структурна модель – вправо. Структурна модель, утворена на основі іменника, поширюється вправо від головного члена речення, у той час як модель, головним членом якої є займенник – вліво.

З п'яти двокомпонентних структурних моделей поширених номінативних речень, використання яких характерне лише для української мови, три мають в основі займенник (Pron+Adj, Pron+Num, Part+Pron), 2 з них поширюються вправо від головного члена, 1 – вліво. Одна структурна

модель, утворена від іменника, виявляє здатність до поширення вправо. Структурна модель, в основі якої лежить числівник, поширюється вправо від головного члена.

У результаті проведеного дослідження також виявлено двокомпонентні специфічні структурні моделі поширених номінативних речень, що є спільними для двох мов: англійської і французької, англійської й української мови, французької й української мови (див. табл. 4.8).

Таблиця 4.8

**Специфічні двокомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні у двох мовах**

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
Num+Num (3+3)	N+Num (2+1)	N+Adj (3+4)
Prep+Pron (1+5)	N+Part (2+1)	Pron+Pron (3+2)
Inter+N (15+17)	-	Adv+Pron (7+2)
-	-	Conj+Pron (9+2)

Англійська і французька мова мають три спільні структурні моделі, за якими будуються номінативні речення в обох мовах. Одна структурна модель складається з двох числівників, 1 утворена на основі займенника і поширюється вліво, ще одна – на основі іменника і поширюється вправо.

Для англійської й української мови спільними є 2 структурні моделі, в їх основі лежить іменник, структурні моделі поширюються вправо.

Спільними специфічними структурними моделями для французької й української мови є 4 моделі, 3 з них утворені на основі займенника, 1 модель – на основі іменника. Структурна модель, утворена від іменника поширюється вправо, 2 структурні моделі, в основі яких знаходиться займенник, поширюються вліво від головного члена, ще одна утворена від двох займенників.

Підсумовуючи, зазначимо, що окрім універсальних двокомпонентних структурних моделей, англійська, французька й українська мови здатні

утворювати специфічні структурні моделі, кількість яких змінюється залежно від мови. Утворення специфічних структурних моделей пов'язане зі здатністю головного члена номінативного речення (іменника, займенника, числівника) сполучатися з іншими частинами мови. Більшу лексичну сполучуваність серед специфічних двокомпонентних структурних моделей виявив займенник, від якого утворено 8 моделей. В основі 6 специфічних структурних моделей знаходиться іменник, поширювачі якого вказують на місце знаходження об'єкта, його специфічні характеристики тощо. 5 специфічних структурних моделей утворені на основі числівника, сполучення якого з іншими частинами мови надає кількісну характеристику об'єкту, про існування якого повідомляється.

4.1.2.2 Трикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах, побудовані за трикомпонентними структурними моделями, складають 866 одиниць, з них 265 – в англійській мові, 315 – у французькій мові, 286 – в українській мові. У результаті вибірки, у досліджуваних мовах було виокремлено різну кількість трикомпонентних структурних моделей: 62 структурних моделі – в англійській мові, 71 – у французькій мові та 76 – в українській мові.

Серед виділених трикомпонентних структурних моделей 28 є універсальними, кожна з них по-різному представлена в англійській, французькій та українській мовах (див. додаток А).

Трикомпонентні поширені структурні моделі, головним членом яких є іменник, реалізуються моделями:

1) N+Prep+N є найпродуктивнішою серед трикомпонентних моделей (18,10% – у французькій мові, 16,60% – в англійській мові, 6,99% – в українській мові): англ. *Sunburst on the titlepage* [227, p. 57]; *A rap on the door* [224, p. 131]; фр. *Un geste de désespoir* [234, p. 182]; *Des rayonnages avec des*

livres... [234, p. 114]; укр. *Планета в темряві* [216, с. 98]; *Подарунок від жінки* [213, с. 8], що вказують на походження або розміщення об'єкта у просторі та характеризують його;

2) N+N+N (9,81% в англійській мові, 4,19% в українській мові, 2,54% у французькій мові): англ. *Saunne, marjoram, cinnamon* [224, p. 224]; *Bread, butter, honey* [227, p. 12]; *Child, man, effigy* [227, p. 142]; фр. *De l'engrais, du raphia, des insecticides* [234, p. 172]; *Des voitures, des voitures... des toilettes...* [234, p. 206]; *Des heures, des minutes, des secondes* [234, p. 179]; укр. *Дзвінки, виклики, накачки* [219, с. 118]; *Батько, мати, рідня...* [218, с. 11]; *Невідомість, заграви, тьма* [216, с. 120], яка уможливорює перелік об'єктів, що називаються;

3) N+ Conj+N (10,19% в англійській мові, проти 6,64% в українській мові та 0,63% у французькій мові): англ. *A step and an echo* [224, p. 173]; *Ladies and gentlemen* [226, p. 54]; фр. *Des jours et des nuits...* [234, p. 179]; *Vent et pluie* [223, p. 97]; укр. *Спека і кров* [216, с. 91]; *Спокій і тиша* [219, с. 230], що слугує для переліку названих об'єктів.

Як свідчать наведені приклади, трикомпонентні структурні моделі утворюються завдяки сполученню іменника з іншими частинами мови, і використовуються з метою вказівки на походження або розміщення об'єкта у просторі, характеризують його та уможливають перелік названих об'єктів.

Утворення трикомпонентних структурних моделей відбувається також у результаті включення до елементарної структурної моделі означення (узгодженого або неузгодженого), яке може знаходитися у:

– **препозиції до іменника**: англ. *Big yellow car* [226, p. 147]; *Cute old codger* [227, p. 58]; фр. *La très sainte Vierge* [222, p. 63]; *Une vieille, brave maison* [234, p. 94]; укр. *Козацька волелюбна душа!* [219, с. 122]; *Лінивий плюскіт хвиль...* [217, с. 188];

– **постпозиції до іменника**: англ. *Colonel Freeleigh, dead!* [224, p. 189]; *Water cold soft* [227, p. 45]; фр. *Une robe étroite, foncée...* [234, p. 184]; *Réponse*

inattendue, instinctive [220, p. 151]; укр. *Повітря тепле, запашне* [219, с. 541]; *Брама залізна, глуха* [217, с. 300].

Були також виокремлені речення, в яких є декілька означень, одне з яких препозитивне, інше – постпозитивне: фр. *Une longue nuit noire* [234, p. 76]; укр. *Справжня вілла польова* [216, с. 88]. Такі структури характерні лише для французької та української мови.

Трикомпонентні номінативні речення, поширені за рахунок означень, слугують для виділення кваліфікативних ознак об'єкта та реалізуються структурними моделями:

1) N+Adj+N (3,84% в українській мові, 2,64% в англійській мові та 0,95% у французькій мові): англ. *World's biggest balloon* [227, p. 119]; *God's little joke* [227, p. 83]; фр. *Musique égale: insouciance...* [232, p. 55]; *Prétexte officiel: l'Exposition* [220, p. 195]; укр. *Звук сірих буднів...* [219, с. 36]; *Стенд морської практики* [218, с. 122];

2) Adj+Adj+N (5,72% у французькій мові, 5,66% в англійській мові, 3,84% в українській мові): англ. *Jolly old woman* [227, p. 66]; *Big powerful change* [227, p. 92]; фр. *Quelle brave femme* [231, p. 219]; *Le bienheureux saint Joseph* [222, p. 63]; укр. *Сліплячі, остекленілі простори* [217, с. 188]; *Добре, шляхетне серце* [213, с. 320];

3) N+Adj+Adj (1,75% в українській мові, 0,63% у французькій мові, 0,38% в англійській мові): англ. *Water cold soft* [227, p. 45]; фр. *Un visage retrouvé, oublié* [223, p. 9]; укр. *Ніч тиха, місячна* [217, с. 132];

4) Adj+N+Adj: фр. *Nulla réaction violente* [222, p. 102]; укр. *Справжня вілла польова* [216, с. 88]. Ця модель є малопродуктивною: 2,22% у французькій мові, 0,70% – в українській, лакуарна для англійської мови.

Структурні моделі поширених номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, що мають трикомпонентну структуру, можуть утворюватися також завдяки включенню до структури обставинних детермінантів і реалізуватися структурною моделлю N+Adv+N: англ. *Day, then the night* [227, p. 69]; фр. *Des guerres partout, des...* [233, p. 219];

укр. *Більшість тут студбатиці* [216, с. 116–117]. Обставинні детермінанти посідають особливе місце у структурі номінативних речень, оскільки вони повідомляють про місце знаходження об'єкта або уточнюють його. Ця структурна модель є малопродуктивною, вона становить всього 0,92% від реалізацій трикомпонентних структур у досліджуваних мовах.

Утворення структурних моделей номінативних речень, до яких входить займенник у сполученні з іншими частинами мови, є малопродуктивним в англійській, французькій та українській мовах і у більшості випадків властиве лише одній або двом із них. Лише структурна модель Pron+Adj+N реалізується в усіх зіставлюваних мовах: англ. *Our lovely land* [227, р. 124]; фр. *Leur vieux bateau* [221, р. 408]; укр. *Ваши степові Апарати...* [219, с. 565]. Її реалізація складає 4,15% в англійській мові, 3,84% в українській мові та 3,81% у французькій мові.

Ще менш продуктивним у плані утворення трикомпонентних структурних моделей номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах є числівник. Структурні моделі, утворені за його участю, актуальні для однієї або двох із досліджуваних мов, жодна з них не є актуальною для англійської, французької й української мови одночасно. Найпродуктивнішими структурними моделями для числівника є моделі:

– Num+N+Adj (реалізується лише у французькій та українській мові): фр. *Quatre heures passées* [234, р. 62]; укр. *Перше враження неймовірне* [213, с. 522];

– Num+Num+N (характерна для англійської й української мови): англ. *Twenty-four, twenty-five steps* [224, р. 172]; укр. *Шістсот три тарілки* [213, с. 90]. Реалізація цих моделей становить 0,75% в англійській мові та 0,35% в українській мові.

Специфічними трикомпонентними структурними моделями є моделі, утворені у результаті їх поширення вправо або вліво від головного члена речення. Кількість їх реалізацій є незначною у досліджуваних мовах (див. табл. 4.9).

**Специфічні трикомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні в одній мові**

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+N+Num (2)	N+Adj+Pron (2)	N+N+Adj (3)
N+Adj+Adv (2)	N+Adj+Part (3)	N+Part+Adj (2)
N+Prep+Adj (2)	N+Prep+Adv (3)	Pron+Pron+Adj (2)
N+Num+N (5)	N+Conj+Num (2)	Pron+Num+Adv (2)
N+Num+Num (3)	Pron+N+Adv (2)	Pron+Part+N (2)
Pron+Pron+Pron (2)	Pron+Adv+Adv (2)	Pron+Part+Pron (2)
Pron+Adj+Adj (2)	Pron+Prep+Adj (2)	Adj+Adv+N (2)
Adj+N+Prep (2)	Pron+Prep+Adv (2)	Adj+Part+N (2)
Num+N+N (2)	Pron+Conj+Pron (3)	Adv+Adv+Pron (2)
Num+Adj+N (1)	Pron+Conj+Adj (2)	Adv+Part+N (3)
Num+Adv+Num (1)	Adv+Prep+Pron (2)	Prep+N+Pron (2)
Num+Prep+N (2)	Prep+N+Prep (2)	Prep+Pron+Adv (2)
Num+Conj+N (1)	Prep+Pron+Part (3)	Prep+Num+Num (1)
Num+Num+Num (4)	Prep+Num+N (4)	Conj+N+Adj (1)
Part+Adv+Pron (1)	Conj+Conj+Pron (2)	Conj+Part+N (2)
Interj+Prep+N (2)	Num+Prep+Pron (2)	Num+Pron+Adv (1)
-	Part+N+Prep (3)	Part+N+Pron (2)
-	Part+Prep+Pron (2)	Part+Pron+Adj (1)
-	Interj+N+Adj (2)	Part+Pron+Adv (1)
-	Interj+Adv+N (3)	Part+Adv+N (2)
-	-	Part+Conj+N (1)
-	-	Part+Num+N (1)
-	-	Part+Part+N (5)

В англійській мові специфічну структуру мають 16 трикомпонентних структурних моделей, 11 з яких утворені від іменника, 4 моделі утворені

завдяки поширенню вправо від головного члена речення, вліво – 5 моделей, одночасно вправо і вліво – 2 моделі. Структурні моделі, сформовані на основі займенника у кількості 3 моделей, здатні поширюватися вправо від головного члена – 1 модель, вліво – 1 модель, 1 модель утворена лише від займенників. Основою однієї специфічної структурної моделі є числівник у поєднанні з прислівником, ще одна структурна модель утворена лише з числівників.

У французькій мові виокремлено 20 специфічних трикомпонентних структурних моделей, 10 з яких утворено на основі іменника, 10 структурних моделей – на базі займенника. Структурні моделі, основою яких є іменник, виявляють здатність поширюватися від головного члена речення вправо – 4 моделі, вліво – 2 моделі, одночасно вліво і вправо 4 – моделі. Структурні моделі, утворені на основі займенника, поширюються від головного члена вліво – 4 моделі, вправо – 4 моделі, одночасно вліво і вправо – 2 моделі.

В українській мові виявлено 23 специфічні трикомпонентні структурні моделі, з яких 14 утворено на базі іменника, 8 моделей – на основі займенника, 1 модель – числівника. Структурні моделі, утворені на основі іменника, мають властивість до поширення вправо – 2 моделі, вліво – 9 моделей та вправо і вліво від головного члена речення – 3 моделі. З 8 структурних моделей, утворених на основі займенника, 2 моделі мають властивість до поширення вправо, 1 – вліво, 5 – одночасно вправо і вліво від головного члена речення. Структурна модель, утворена від числівника, поширюється вліво від нього.

У результаті проведеного дослідження було виявлено трикомпонентні специфічні структурні моделі, що є спільними для двох мов: англійської і французької, англійської й української, французької й української мови.

Установлено, що кількість трикомпонентних специфічних моделей номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, використання яких властиве двом із досліджуваних мов, варіюється залежно від мови (див. табл. 4.10).

**Специфічні трикомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні у двох мовах**

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
N+Adv+Adv (1+2)	N+Conj+Adv (1+2)	Pron+N+Adj (2+3)
N+Prep+Pron (1+4)	N+Part+N (1+3)	Pron+Pron+N (3+7)
Pron+Prep+N (4+3)	Pron+N+N (7+9)	Pron+Adv+N (2+2)
Adj+N+Pron (1+2)	Pron+Conj+N (2+2)	Adj+N+Adj (7+2)
Adj+N+Adv (4+3)	Adj+N+N (19+8)	Adj+Pron+N (2+3)
Num+N+Num (1+2)	Adv+Num+N (5+2)	Adv+N+Adj (2+2)
Num+Prep+Num (1+2)	Num+Num+N (2+1)	Adv+Adv+N (5+4)
Interj+Adj+N (1+10)	Part+N+N (2+3)	Prep+N+Adj (2+2)
-	Part+Pron+N (2+10)	Conj+N+N (3+3)
-	Interj+N+N (5+4)	Conj+N+Adv (2+1)
-	-	Conj+Pron+N (3+3)
-	-	Conj+Prep+N (3+1)
-	-	Conj+Conj+N (2+2)
-	-	Num+N+Adj (1+1)
-	-	Num+N+Adv (2+1)

Спільними для англійської і французької мови є 8 трикомпонентних структурних моделей, для англійської й української – 10 моделей, французької й української мови – 15 специфічних трикомпонентних структурних моделей.

Для англійської і французької мови спільними є 8 трикомпонентних структурних моделей, 7 з яких утворені на основі іменника, 1 модель – числівника. Структурні моделі, в основі яких лежить іменник, поширюються вправо – 2 моделі, вліво від головного члена – 2 моделі, одночасно вправо і вліво – 3 моделі. Структурна модель, утворена від числівника, поширюється в обидві сторони.

Специфічні трикомпонентні структурні моделі, спільні для англійської й української мови, виокремлені у кількості 10 моделей утворених на основі іменника. Виокремлені специфічні структурні моделі виявили здатність до поширення вправо від головного члена речення – 2 моделі, вліво – 8 моделей.

Усі специфічні трикомпонентні структурні моделі, що є спільними для французької й української мови, утворені на основі іменника. Їх кількість складає 15 одиниць, 8 з яких виявляють здатність поширюватися вліво від головного члена, одночасно вліво і вправо – 7 моделей. Жодна з виявлених специфічних для французької й української мови моделей не утворена за рахунок поширення структури вправо від головного члена речення.

Підсумовуючи, зазначимо, що найбільше специфічних трикомпонентних структурних моделей номінативних речень у досліджуваних мовах здатний утворити іменник – 35 моделей, проти 21 моделі, утвореної на основі займенника і 1 моделі – на базі числівника. Ця здатність пояснюється лексичною і синтаксичною сполучуваністю іменника, тобто його здатністю утворювати лінійну конструкцію.

4.1.2.3 Чотирикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Чотирикомпонентні структурні моделі поширених номінативних речень у досліджуваних мовах представлені різною кількістю структурних моделей: 84 моделі – англійська мова, 79 – французька мова, 146 – українська мова. Номінативні речення, побудовані за чотирикомпонентними структурними моделями, складають 650 одиниць, з них 221 – у англійській мові, 203 – у французькій мові, 226 – в українській мові.

Лише 17 чотирикомпонентних структурних моделей наявні в усіх досліджуваних мовах, решта структурних моделей є специфічними (див. табл. 4.11).

**Кількісно-якісна кореляція універсальних чотирикомпонентних
структурних моделей поширених номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Структурна модель	Англійська мова		Французька мова		Українська мова	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
N+N+N+N	8	3,62	3	1,48	2	0,88
N+N+Conj+N	1	0,45	1	0,49	3	1,33
N+Adj+Prep+N	1	0,45	3	1,48	1	0,44
N+Prep+N+N	9	4,07	5	2,46	1	0,44
N+Prep+Pron+N	12	5,43	2	0,98	1	0,44
N+Prep+Adj+N	17	7,69	1	0,49	9	3,98
Pron+N+Pron+N	2	0,90	1	0,49	2	0,88
Pron+N+Conj+N	1	0,45	1	0,49	1	0,44
Pron+N+Prep+N	2	0,90	5	2,46	1	0,44
Pron+Adv+Adv+Adj	1	0,45	1	0,49	1	0,44
Adj+N+Adj+N	6	2,71	4	1,97	3	1,33
Adj+N+Prep+N	27	12,22	17	8,37	4	1,77
Adv+Adv+Prep+N	1	0,45	3	1,48	2	0,88
Conj+N+Prep+N	1	0,45	1	0,49	1	0,44
Part+N+Prep+N	1	0,45	2	0,98	1	0,44
Prep+N+Prep+N	5	2,62	7	3,45	3	1,33
Prep+Pron+N+N	2	0,90	3	1,48	3	1,33
Разом	97	43,89	58	28,57	39	17,26

Як свідчать результати проведеного дослідження, у 16 структурних моделях з 17 універсальних чотирикомпонентних структурних моделей номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах головний член виражений іменником, в 1 моделі – займенником.

Чотирикомпонентні номінативні речення, головним членом яких є іменник, реалізуються структурними моделями:

– N+N+N+N: англ. *Hat, tie, overcoat, nose* [227, р. 41]; фр. *Etoile, Maillot, la Défense, la Malmaison* [221, р. 344]; укр. *Ліс, сонце, жарти, забави...* [219, с. 113];

– N+N+Conj+N: англ. *Famine, plague and slaughters* [227, р. 45]; фр. *Établissements Portes et Cie...* [234, р. 151]; укр. *Тиша, сон і цвіт* [219, с. 8];

– N+Adj+Prep+N: англ. *Flies dead on the pavement* [224, р. 214]; фр. *Campagne trempée d'aurore* [230, р. 139]; укр. *Слава нездатна на примус* [213, с. 323];

– N+Prep+N+N: англ. *The bells of George's church* [227, р. 70]; фр. *Visite de Mlle Chantal* [223, р. 118]; укр. *Камінець в город механізаторів* [219, с. 546];

– N+Prep+Pron+N: англ. *A lump in my pocket* [227, р. 30]; фр. *La reine de notre ville...* [233, р. 67]; укр. *Закон для всіх закон* [219, с. 58];

– N+Prep+Adj+N: англ. *Signs on a white field* [227, р. 48]; фр. *La Princesse sur le petit pois...* [234, р. 74]; укр. *Леміш від давнього плуга...* [219, с. 180];

– Pron+N+Pron+N: англ. *Every man his price* [227, р. 108]; фр. *Lui, Luc, mon amant* [232, р. 75]; укр. *Така фігура, такі ноги* [219, с. 90];

– Pron+N+Conj+N: англ. *Your son and heir* [227, р. 88]; фр. *Leurs lubies et ridicules* [234, р. 155]; укр. *... їхній друг і однокурсник* [216, с. 10];

– Pron+N+Prep+N: англ. *Your name on the altarlist* [227, р. 103]; фр. *Ton séjour sur la Côte* [232, р. 96]; укр. *Моє серце в криміналі* [213, с. 592];

– Adj+N+Adj+N: англ. *Good morning, old sport* [226, р. 68]; фр. *Même solitude, même silence* [223, р. 97]; укр. *Чудовий плід людської фантазії* [217, с. 228];

– Adj+N+Prep+N: англ. *Nice change of air* [227, р. 111]; фр. *Le vrai conseil de famille* [233, р. 49]; укр. *Кулеметний стукіт по левадах* [216, с. 145];

– Adv+Adv+Prep+N: англ. *Too many in the world* [227, р. 101]; фр. *Pendant combien de temps?* [229, р. 165]; укр. *Зоряно, тихо в просторі* [217, с. 232];

– Conj+N+Prep+N: англ. *And Ristori in Vienna* [227, р. 76]; фр. *Et le feuilleton à la télé* [233, р. 29]; укр. *І сльози на очах* [218, с. 69];

– Part+N+Prep+N: англ. *No roses without thorns* [227, р. 78]; фр. *Pas un mot aux enfants* [221, р. 391]; укр. *Оце козак з вусиками...* [218, с. 157];

– Prep+N+Prep+N: англ. *In the lexicon of youth...* [227, р. 135]; фр. *Avec les félicitations du jury* [234, р. 255]; укр. *Від стіни до стіни* [214, с. 276];

– Prep+Pron+N+N: англ. *For my son Leopold* [227, р. 97]; фр. *À votre aise, papa* [223, р. 173]; укр. *По цей бік Дніпра?* [216, с. 72].

Кожна з описаних вище універсальних чотирикомпонентних структурних моделей має різний відсоток реалізації у досліджуваних мовах. Найпродуктивнішими є 3 структурних моделі: Adj+N+Prep+N (12,22% в англійській мові, 8,37% – у французькій мові, 1,77% – в українській мові), N+Prep+Adj+N (7,69% в англійській мові, 3,98% – в українській мові та всього 0,49% – у французькій мові), N+Prep+Pron+N (5,43% в англійській мові проти 0,98% – у французькій та 0,44% – в українській).

Універсальна чотирикомпонентна структурна модель, головний член якої виражений займенником, реалізується моделлю Pron+Adv+Adv+Adj: англ. *One so utterly complete* [224, р. 44]; фр. *La voilà comme ensorcelée* [221, р. 405]; укр. *Він тут як вічний* [218, с. 33]. Її реалізація має дуже низький відсоток: у французькій мові – 0,49%, в англійській – 0,45% та 0,44% – в українській мові.

Були встановлені специфічні чотирикомпонентні структурні моделі, наявність яких зафіксована лише в одній із досліджуваних мов (див. додаток Б).

Виявлено, що кількість специфічних чотирикомпонентних структурних моделей, використання яких властиве лише одній із досліджуваних мов, є різною: 40 структурних моделей в англійській мові, 40 структурних моделей – у французькій мові та 102 структурні моделі – в українській мові.

З 40 чотирикомпонентних структурних моделей, що є специфічними для англійської мови, 38 моделей утворені на основі іменника, 1 структурна модель – займенника, 1 модель – числівника. 11 структурних моделей, головним членом в яких є іменник, виявляють здатність до поширення вправо від головного члена речення, 11 моделей – вліво, решта 16 структурних моделей одночасно поширюються вправо і вліво від головного члена речення. Структурні моделі, утворені на основі займенника та числівника, виявляють здатність до одночасного поширення вліво і вправо від головного члена речення.

Для французької мови специфічними є 40 чотирикомпонентних структурних моделей, з яких 33 моделі утворені на основі іменника, 6 – на основі займенника, 1 – на основі числівника. Чотирикомпонентні специфічні структурні моделі, головним членом яких є іменник виявляють здатність до поширення вправо – 8 моделей, вліво – 13 моделей, одночасно вправо і вліво – 12 моделей. Специфічні структурні моделі, утворені від займенника, поширюються вліво – 1 модель, одночасно вправо і вліво – 5 моделей. Структурна модель, в основі якої лежить числівник, має властивість одночасно поширюватися вправо і вліво.

В українській мові виділено 102 специфічні чотирикомпонентні структурні моделі, з них утворені на основі іменника – 95 моделей, на основі займенника – 7 моделей. Специфічні структурні моделі, сформовані на основі іменника, можуть поширювати свою структуру вправо від головного члена – 23 моделі, вліво – 53 моделі, одночасно вправо і вліво – 19 моделей. Специфічні структурні моделі, головним членом яких є займенник, поширюють свою структуру вправо – 2 структурні моделі, вліво – 2 моделі, одночасно вправо і вліво – 3 моделі.

У ході опрацювання матеріалу дослідження було також виокремлено специфічні чотирикомпонентні структурні моделі номінативних речень, використання яких властиве двом із досліджуваних мов (див. табл. 4.12).

Таблиця 4.12

**Специфічні чотирикомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні у двох мовах**

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
N+Adv+Prep+N (2+1)	N+N+Adj+N (5+3)	N+Adj+Conj+Adj (1+1)
N+Conj+Adj+N (2+1)	N+N+Prep+N (6+3)	Pron+Adj+Prep+N (1+1)
N+Prep+N+Adj (1+2)	Pron+Pron+Adj+N (1+1)	Adj+Adv+Adj+N (2+1)
N+Prep+N+Adv (9+3)	Pron+Adj+N+N (5+2)	Adj+Prep+Pron+N (3+2)
N+Prep+Num+N (3+3)	Pron+Prep+Pron+N (2+1)	Adv+N+Prep+N (4+2)
Pron+Adv+Adv+Adj (1+1)	Adj+N+N+N (6+2)	Adv+Pron+Adj+N (1+2)
Adj+N+Adv+Adj (1+2)	Adj+N+Pron+N (1+1)	Prep+Pron+Pron+N (1+1)
Adj+N+Prep+Pron (1+3)	Adj+Adj+N+N (5+3)	Prep+Pron+Prep+N (1+1)
Adv+Prep+Pron+N (1+3)	Adj+Adj+Adj+N (8+1)	Prep+Pron+Prep+Pron (1+1)
Part+Adj+Prep+N (1+1)	Adv+Adj+Prep+N (1+1)	Prep+Adj+N+Adj (1+1)
Prep+N+Prep+Pron (1+1)	Adv+Adv+Adj+N (1+4)	Prep+Adj+Adj+N (2+1)
-	Num+N+Adj+N (1+1)	-
-	Num+Num+Num+Num (2+1)	-
-	Conj+N+Prep+Pron (1+1)	-
-	Prep+N+N+N (1+2)	-
-	Prep+N+N+Adv (1+1)	-

Для англійської і французької мови спільними є 11 специфічних чотирикомпонентних структурних моделей. В основі 10 структурних моделей лежить іменник, а їх структура здатна до поширення вправо – 5 структурних моделей, вліво – 2 структурні моделі та одночасно вправо і вліво від головного члена – 3 структурних моделі. 1 структурна модель

утворена на основі займенника, її структура поширюється вправо від головного члена речення.

Для англійської й української мови спільними є 16 чотирикомпонентних структурних моделей, 15 структурних моделей головним членом речення мають іменник, 1 модель – числівник. 2 структурні моделі, в основі яких лежить іменник, поширюються вправо від головного члена, 11 – вліво, 2 структурні моделі мають здатність до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення. Модель, утворена від числівника, поширюється одночасно вправо і вліво від головного члена речення.

Кількість специфічних чотирикомпонентних структурних моделей, спільних для французької й української мови, складає 11 моделей, з них 10 утворені на основі іменника, 1 модель – на основі займенника. З 10 структурних моделей, в основі яких знаходиться іменник, 1 модель поширюється вправо від головного члена, 7 структурних моделей – вліво, 2 моделі – одночасно вправо і вліво. Структурна модель, в основі якої лежить займенник, здатна до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення.

Отже, найбільше специфічних чотирикомпонентних структурних моделей номінативних речень у досліджуваних мовах здатний утворити іменник – 217 моделей, проти 17 моделей, утворених на основі займенника і 3 моделей – на базі числівника, що пояснюється лексичною і синтаксичною сполучуваністю іменника, тобто його здатністю до утворення лінійної конструкції.

4.1.2.4 П'ятикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Вибірка номінативних речень, утворених за п'ятикомпонентними структурними моделями, складає 463 одиниці, з них 110 – в англійській мові, 127 – у французькій мові та 226 – в українській мові. П'ятикомпонентні

структурні моделі номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах представлені різною кількістю: 60 структурних моделей в англійській мові, 82 структурні моделі – у французькій мові, 197 структурних моделей – в українській мові.

Лише 7 із виокремлених п'ятикомпонентних структурних моделей є універсальними, тобто спільними для англійської, французької й української мов, решта структурних моделей належать до специфічних, що є актуальними для однієї або двох досліджуваних мов. Кількісно-якісна характеристика універсальних п'ятикомпонентних структурних моделей подана у таблиці 4.13.

Таблиця 4.13

**Кількісно-якісна кореляція універсальних п'ятикомпонентних
структурних моделей поширених номінативних речень в
англійській, французькій та українській мовах**

Структурна модель	Англійська мова		Французька мова		Українська мова	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
N+Prep+N+N+N	2	1,81	2	1,57	1	0,44
N+Prep+N+Prep+N	7	6,36	7	5,51	3	1,33
Adj+N+N+Prep+N	1	0,91	1	0,79	1	0,44
Adj+N+Prep+N+N	2	1,81	1	0,79	1	0,44
Adj+N+Prep+Pron+N	3	2,73	4	3,15	1	0,44
Adj+N+Prep+Adj+N	5	4,55	3	2,36	1	0,44
Adj+Adj+N+Prep+N	1	0,91	1	0,79	1	0,44
Разом	21	19,08	19	14,96	9	3,97

Як видно з поданої вище таблиці, п'ятикомпонентні універсальні структурні моделі поширених номінативних речень утворені на основі іменника. Усі виділені універсальні структурні моделі виявляють здатність

до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення та реалізуються наступним чином:

– N+Prep+N+N+N: англ. *Girl in Eustace street hallway* [227, p. 74]; фр. *Un bureau au rez-de chaussée, un téléphone, une dactylo...* [229, p. 119]; укр. *Нахил до фантазій, спалахи агресивності...* [217, с. 287];

– N+Prep+N+Prep+N: англ. *The Bath of the Nymph over the bed* [227, p. 65]; *Pennyweight of powder in a skull* [227, p. 106]; фр. *Une aptitude à un style de vie* [220, p. 164]; ... *la perte de la beauté, de la jeunesse* [234, p. 179]; укр. *Премія за працю в майстернях* [217, с. 379]; *Ключі від каси у Катрусі* [214, с. 121].

– Adj+N+N+Prep+N: англ. *Good idea a postmortem for doctors* [227, p. 111]; фр. *Quelle horreur, la cuisine au beurre* [228, p. 26]; укр. *Білий метал сонця над містом* [219, с. 212];

– Adj+N+Prep+N+N: англ. *High water at Dublin bar* [227, p. 50]; фр. *Quelques minutes à peine, grand-père* [229, p. 165]; укр. *Друкарський челядник з друкарні Філінчука* [214, с. 282];

– Adj+N+Prep+Pron+N: англ. *Great weapon in their hands* [227, p. 83]; фр. *Pure politesse de sa part* [221, p. 463]; укр. *Новий клонім на його голову* [213, с. 215];

– Adj+N+Prep+Adj+N: англ. *Old hag with the yellow teeth* [227, p. 43]; фр. *Le premier jour de mauvais temps...* [230, p. 146]; укр. *Партизанська землянка в Савранському лісі* [215, с. 249];

– Adj+Adj+N+Prep+N: англ. *Great nationalist meeting in Borris-in-Ossory* [227, p. 135]; фр. *Quel beau titre pour un journal* [231, p. 218]; укр. *Знайомий, несміливий стук у двері* [213, с. 97].

Утворення п'ятикомпонентних структурних моделей відбувається за рахунок введення до елементарної структурної моделі прийменників, прикметників та інших детермінантів, що вказують на буття об'єкта, надають йому якісної характеристики чи вказують на місце перебування.

Решта п'ятикомпонентних структурних моделей поширених номінативних речень є специфічними. Вони актуальні як для однієї з досліджуваних мов (див. додаток В), так і для двох із них, а їх кількість варіюється залежно від мови (див. табл. 4.14).

Таблиця 4.14

Специфічні п'ятикомпонентні структурні моделі поширених номінативних речень, наявні у двох мовах

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
N+Prep+N+Conj+N (1+1)	N+N+N+Prep+N (2+4)	N+N+Prep+Pron+N (1+1)
N+Prep+Pron+Adj+N (2+1)	N+N+Adj+Conj+Adj (3+1)	N+Adj+N+Prep+N (1+1)
Adj+N+Conj+Adj+N (3+1)	N+N+Prep+Adj+N (2+1)	N+Conj+N+Prep+N (1+1)
Num+N+N+Prep+N (1+1)	Pron+N+N+Prep+N (2+2)	N+Prep+N+Adj+Adj (1+1)
-	Pron+Adv+N+N+N (1+1)	Pron+Pron+N+Prep+N (1+1)
-	Adj+N+N+N+N (3+1)	Pron+Prep+Adj+Prep+N (1+1)
-	Adv+N+N+Prep+N (2+1)	Adj+N+Pron+Pron+N (1+1)
-	Adv+Adv+N+Prep+N (2+1)	Adj+N+Adv+Prep+N (1+1)
-	Num+N+Prep+Pron+N (2+1)	Adv+Pron+Adj+N+N (1+1)
-	Conj+N+Prep+Adj+N (1+1)	Adv+Adv+Prep+Adj+N (1+1)
-	Prep+N+Prep+Adj+N (1+1)	Prep+N+N+Prep+N (2+2)
-	-	Prep+N+Prep+N+N (2+1)

Усі специфічні п'ятикомпонентні структурні моделі, наявні лише в англійській мові, утворені на основі іменника. Їх кількість складає

38 моделей, здатних до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення (див. додаток В).

П'ятикомпонентними специфічними структурними моделями для французької мови є 59 структурних моделей, 55 з яких утворені на основі іменника, 3 структурних моделі – на основі займенника, 1 модель – на базі числівника (див. додаток В).

Найбільша кількість специфічних структурних моделей характерна для української мови – 167 структурних моделей. Лише 6 структурних моделей утворені від займенника, 2 структурні моделі – від числівника, решта 159 моделей – від іменника (див. додаток В).

Усі специфічні п'ятикомпонентні структурні моделі, наявні лише в одній із досліджуваних мов, виявляють здатність до поширення як вправо, так і вліво від головного члена речення.

У результаті проведеного дослідження було виявлено 4 специфічних п'ятикомпонентних структурних моделі, наявні одночасно в англійській і французькій мовах. Усі вони утворені від іменника і виявляють здатність до одночасного поширення в обидві сторони від головного члена речення.

Спільними п'ятикомпонентними структурними моделями для англійської й української мови є 11 моделей, утворених на основі іменника. Здатність до поширення вправо від головного члена речення виявила 1 структурна модель, до поширення вліво від головного члена – 2 моделі, решта 8 структурних моделей виявили здатність одночасно поширюватися вправо і вліво від головного члена речення.

Французька й українська мови мають 12 спільних специфічних п'ятикомпонентних структурних моделей, утворених на основі іменника. 3 структурні моделі здатні поширюватися лише вліво від головного члена речення, 9 моделей можуть одночасно поширюватися в обидві сторони від головного члена речення.

Отже, п'ятикомпонентні специфічні структурні моделі, використання яких характерне для англійської й французької, англійської й української,

французької й української мови, виникають завдяки поєднанню іменника з іншими частинами мови, що свідчить про його високу сполучуваність в усіх досліджуваних мовах.

4.1.2.5 Шестикомпонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Шестикомпонентні структурні моделі поширених номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах представлені різною кількістю: англійська мова – 51 структурна модель, французька мова – 57 структурних моделей, українська мова – 132 структурні моделі. Загальна вибірка номінативних речень, утворених за шестикомпонентними структурними моделями, складає 313 одиниць, з них 66 – в англійській мові, 81 – у французькій мові та 166 – в українській мові.

Жодна з виділених у процесі дослідження шестикомпонентних структурних моделей не є універсальною.

Серед специфічних шестикомпонентних структурних моделей наявні ті, що притаманні одній мові (див. додаток Г).

Для англійської мови найпродуктивнішою шестикомпонентною моделлю є $N+N+N+Prep+N+N$: англ. *George B. Wilson at the Gasoline Pump* [226, p. 37].

Специфічними шестикомпонентними структурними моделями, властивими лише англійській мові є 38 моделей, 37 з яких утворені на основі іменника, 1 модель – на основі числівника. 34 структурні моделі, сформовані на основі іменника, виявляють здатність до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення, 3 структурні моделі, в основі яких лежить іменник, поширюються вліво від головного члена речення. Структурна модель, в основі якої лежить числівник, здатна поширюватися одночасно в обидві сторони від головного члена.

У французькій мові найбільш продуктивними шестикомпонентними структурними моделями є:

– N+Prep+N+Prep+Num+N: фр. *Champion d'Ile-de-France du cinq mille* [221, р. 341];

– Adv+Prep+N+Conj+Prep+N: фр. *Toujours du confit ou du jambon* [230, р. 148];

– Prep+N+Prep+N+Prep+N: фр. *De pitié, de rage, d'énervement* [234, р. 234].

У фактичному матеріалі французької мови виокремлено 46 специфічних шестикомпонентних структурних моделей, використання яких властиве лише цій мові. Серед них 44 структурні моделі утворені на основі іменника, 2 – на основі займенника. 41 специфічна шестикомпонентна структурна модель, в основі якої лежить іменник, виявляє здатність до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення, 1 структурна модель поширюється вправо від головного члена речення, 2 структурні моделі – вліво від головного члена речення. 1 специфічна структурна модель, в основі якої знаходиться займенник, поширюється вправо від головного члена речення, 1 модель, утворена на основі займенника – в обидві сторони від головного члена речення.

В українській мові наявні дві найбільш продуктивні шестикомпонентні структурні моделі:

– N+Adj+N+N+N+N: укр. *Шафи перекинуті, купами пір'я, шмаття газет* [216, с. 119];

– Prep+N+Prep+Pron+Pron+N: укр. *На працю в неї свій погляд* [217, с. 213].

Найбільша кількість специфічних шестикомпонентних структурних моделей властива українській мові – 112 моделей, 106 з них утворилися на основі іменника, 6 структурних моделей – на основі займенника. 3 специфічні шестикомпонентні структурні моделі, утворені на основі іменника, виявляють здатність до поширення вліво від головного члена речення, 16 структурних моделей поширюються вправо від нього, 87 структурних моделей здатні одночасно поширюватися вправо і вліво від

головного члена речення. 1 структурна модель, в основі якої знаходиться займенник, здатна поширюватися вліво від нього, 5 структурних моделей виявили здатність до одночасного поширення в обидві сторони від головного члена речення.

У результаті дослідження було також виділено структурні моделі, використання яких актуальне для двох із досліджуваних мов (див. табл. 4.15).

Таблиця 4.15

**Специфічні шестикомпонентні структурні моделі поширених
номінативних речень, наявні у двох мовах**

Англ. + Фр. мова	Англ. + Укр. мова	Фр. + Укр. мова
N+Prep+N+Prep+Pron+N (1+1)	N+N+N+Adj+Adj+N (2+2)	N+N+N+N+N+N (1+1)
Num+N+Prep+N+Prep+N (2+1)	N+Adj+N+Conj+Adj+N (2+2)	N+N+Conj+N+Prep+N (2+1)
-	N+Prep+N+Prep+N+N (1+1)	N+Prep+N+Adj+Prep+N (1+1)
-	N+Prep+N+Prep+Adj+N (4+1)	Adj+N+N+Prep+N+Adj (1+2)
-	N+Prep+Pron+N+Prep+N (1+1)	Adv+Prep+N+Adv+Prep+N (1+1)
-	Pron+N+Prep+Pron+Adj+N (1+1)	Adv+Prep+N+Prep+Pron+N (6+3)
-	Adj+N+N+Adj+Adj+N (1+2)	Conj+N+Conj+N+Conj+N (1+1)
-	Adj+N+N+Prep+Adj+N (1+1)	Prep+N+Conj+Prep+Adj+N (1+1)
-	Adj+Adj+N+Prep+Adj+N (1+1)	Prep+Adj+N+N+Prep+N (2+1)
-	Prep+Adj+N+Prep+Adj+N (1+3)	-
-	Part+Adj+N+Prep+Pron+N (1+1)	-

Результати дослідження засвідчили, що найбільшу кількість реалізацій в англійській та французькій мовах мають структурні моделі:

– N+Prep+N+Prep+Pron+N: англ. *Plenty of time for that, Tom* [224, р. 202]; фр. *Suppression du bateau pour tout le monde* [222, р. 112];

– Num+N+Prep+N+Prep+N: англ. *Fifteen millions of barrels of porter* [227, р. 79]; фр. *Dix heures de tourisme par jour* [221, р. 400].

Як бачимо, англійська і французька мова мають лише 2 спільні специфічні шестикомпонентні структурні моделі утворені від іменника, здатні одночасно поширюватися вправо і вліво від головного члена речення.

Спільними і найбільш продуктивними для англійської та української мов є моделі:

– N+N+N+Adj+Adj+N: англ. *Ching Ling Soo, the great Oriental Magician!* [224, р. 82]; укр. *Дар океану, дар синіх тропічних вод...* [217, с. 85];

– N+Adj+N+Conj+Adj+N: англ. *Mamma poor mamma, and little Rudy* [227, р. 111]; укр. *Гете геніальний поет і великий хімік* [214, с. 512];

– N+Prep+N+Prep+Adj+N: англ. *Missionary to Europe after fiery Columbanus* [227, р. 42]; укр. *Віталік з капітаном у давній дружбі* [217, с. 128].

Дані проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що найбільше спільних специфічних шестикомпонентних структурних моделей властиві англійській та українській мовам, кількість яких складає 11, утворених на основі іменника і здатних до одночасного поширення вправо і вліво від головного члена речення.

Для французької та української мов найпродуктивнішою спільною структурною моделлю виявилася:

– Adv+Prep+N+Prep+Pron+N: фр. *Pas d'histoires dans cette maison!* [220, р. 96]; укр. *Зовсім в недосяжності для неї Іван* [219, с. 61].

Спільними для французької й української мови є 9 специфічних шестикомпонентних структурних моделей. Усі вони сформовані на основі

іменника і здатні одночасно поширюватися вправо і вліво від головного члена речення.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що найбільшу здатність до утворення шестикомпонентних структурних моделей номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах виявив іменник – 187 структурних моделей, проти 8 структурних моделей, утворених на основі займенника та 1 структурної моделі, в основі якої знаходиться числівник, що засвідчує високу сполучуваність іменників з іншими частинами мови.

4.1.2.6 Семи- і більше компонентні поширені номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. У ході дослідження було виділено різну кількість семи- і більше компонентних структурних моделей поширених номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: 56 моделей в англійській мові, 191 – у французькій мові, 275 – в українській мові. Загальна вибірка семи- і більше компонентних номінативних речень складає 526 одиниць (58 одиниць в англійській мові, 193 – у французькій мові та 275 – в українській мові). У результаті опрацювання матеріалу дослідження семи- і більше компонентних номінативних речень англійської, французької та української мов було встановлено, що найбільшу кількість становлять семи- і восьмикомпонентні номінативні речення, а їх структурні моделі утворені переважно на основі іменника. В англійській мові семи- і восьмикомпонентні номінативні речення складають 33 одиниці, тобто 56,90% від загальної кількості семи- і більше компонентних номінативних речень англійської мови. У французькій мові їх кількість 88 одиниць, тобто 45,60% від усіх семи- і більше компонентних номінативних речень французької мови. В українській мові семи- і восьмикомпонентні номінативні речення відібрані у кількості 159 одиниць, що становить 57,82% від усіх семи- і більше компонентних номінативних речень української мови.

Структурні моделі, за якими будуються семи- і більше компонентні номінативні речення, є специфічними для кожної з досліджуваних мов. Найпродуктивнішими структурними моделями для англійської мови є структурні моделі:

– N+Prep+N+Conj+N+Prep+N: *Busses for people and busses for school* [224, p. 99]; *Hosts at Mullaghmast and Tara of the Icings* [227, p. 143];

– Adj+N+Prep+N+Prep+N+Prep+N: *The model farm at Kinnereth on the lakeshore of Tiberias* [227, p. 59]; *Gold light on sea, on sand, on boulders* [227, p. 42]. Обидві названі вище структурні моделі утворені на базі іменників у сполученні з іншими частинами мови.

У французькій мові найбільш продуктивною семи- і більше компонентною структурною моделлю виявилася модель N+Prep+N+Prep+N+Prep+N, на базі якої утворені три номінативних речення: *Tumulte d'idées, d'images, de paroles* [223, p. 117]; *Attestation pour déclaration d'achat à crédit...* [234, p. 173]; *Coup de pied, au passage, dans le mollet* [222, p. 97].

Усі структурні моделі, за якими утворені семи- і більше компонентні номінативні речення української мови, є специфічними і сформованими на основі іменника:

– N+Prep+Adj+N+Prep+N+N: *Пані в особистій справі до пана куратора* [213, с. 268];

– N+N+Conj+N+Prep+N+Adj: *Колір волосся і шкіри на обличчі темно-русявий* [214, с. 294];

– Adj+N+Adv+Adj+Prep+Pron+N: *Оливкові дерева достоту подібні до наших верб* [213, с. 29].

Отже, у результаті опрацювання матеріалу дослідження, було встановлено, що номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах можуть бути одно-, двох-, три-, чотири-, п'яти-, шести-, семи- і більше компонентними. Найбільшу кількість становлять двокомпонентні номінативні речення (23,44% від усієї кількості відібраних

номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах), найменшу – шестикомпонентні (6,96%).

4.1.3 Нерозчленовані номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. *Нерозчленовані* номінативні речення представлені лише головним членом, словом чи синтаксично-нерозкладним словосполученням: англ. *Suppertime* [224, р. 230]; *A Time Machine* [224, р. 86]; фр. *Économie* [222, р. 85]; *Table portefeuille* [234, р. 151]; укр. *Лімо* [219, с. 406]; *Вогонь-хлопець!* [217, с. 441] або поширені другорядними членами, що утворюють з головним членом єдину словосполуку: англ. *The Snow Queen* [224, р. 156]; *Mrs. Eberhardt* [226, р. 35]; фр. *Madame Sylvener* [233, р. 176]; *Taille moyenne* [225, р. 40]; укр. *Чорнороб корабля* [218, с. 201]; *Поет труда* [217, с. 228].

Беручи за основу дані досліджень П.О. Леканта [79, с. 160] та Ф. Лефьовр [185, с. 37–38], нерозчленовану структуру номінативних речень визначаємо завдяки відсутності пунктуаційних знаків між двома членами речення, неможливістю їх перестановки та опущення підмета. З огляду на зазначене вище, до нерозчленованих номінативних речень можна віднести речення типу: англ. *A dreaming voice* [224, р. 86]; *Storage batteries!* [224, р. 91]; фр. *Des îlots de misère* [223, р. 47]; *Une dizaine d'années...* [234, р. 242]; укр. *Відповідь мужчини* [218, с. 111]; *Конфіскація номера* [213, с. 385].

Розглянемо англійське речення: *Several years* [226, р. 76] (декілька років), в якому неможливо переставити прикметник та іменник місцями, оскільки в англійській мові прикметник завжди передує іменнику, який він означає. До того ж, опущення іменника *years* позбавляє речення закладеного у нього смислу (вказівки на тривалість буття позначеного об'єкта), отже це речення є нерозчленованим.

У французькому реченні *Nuit affreuse* [223, р. 81] (жахлива ніч) іменник *Nuit* (ніч) не може бути опущеним, оскільки він узгоджений із прикметником *affreuse* (жахлива), вжитий самостійно він буде позбавлений можливості

кваліфікувати факт буття жахливої ночі. Перестановка іменника з прикметником місцями також неможлива, оскільки, відповідно до існуючих правил, прикметник *affreuse* може стояти лише після іменника, який він означає.

У номінативному реченні укр. *Суцільне мовчання* [217, с. 338] можлива перестановка місцями іменника і прикметника, оскільки, за існуючими правилами, в українській мові прикметник немає строго визначеного місця у реченні, він може стояти як перед означуваним іменником, так і після нього. Проте, зміна позиції іменника на іншу *мовчання суцільне* призводить до зміни виконуваної ним функції.

Отже, у поданих вище реченнях неможливо переставити його члени місцями або вставити будь-які пунктуаційні знаки без порушення смислу висловлювання, що свідчить про нерозчленованість їх структури.

4.1.4 Розчленовані номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. **Розчленовані** номінативні речення мають у своїй структурі, окрім головного члена, детермінуючі другорядні члени, що є факультативними елементами структури речення. Наявність детермінуючих другорядних членів є суттєвою для структури номінативного речення, оскільки вони не поширюють головний член речення як лексико-граматичну одиницю, а є структурним елементом речення, який допомагає виразити суттєві елементи змісту. Обставинні суб'єктно-об'єктні локалізатори, включені до структури номінативних речень, впливають на їх семантику і допомагають виразити нові відтінки сприйняття реальності. Такі локативні детермінанти, на думку Н.Ю. Шведової, відносяться до всього складу речення і не пов'язані з жодним окремим членом [111, с. 367].

Спираючись на дані досліджень Ф. Лефьовр [185], відносимо до розчленованих номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах такі, в яких:

– можна поміняти місцями компоненти без зміни смислу речення: англ. *Serum and virus* [227, р. 33]; *Hammer and nail* [224, р. 214]; фр. *Des dattes et des chèvres* [231, р. 179]; *Un Rezeau et une Ladourd!* [220, р. 79]; укр. *Студенти й студентки* [216, с. 52]; *Спокій і тиша* [219, с. 230];

– між членами речень наявні розділові знаки, що розчленовують їх структуру: англ. *Earth, fire, water* [227, р. 114]; *A kaleidoscope, a magnifying glass* [224, р. 76]; фр. *Saint-Clair, enfin* [230, р. 119]; *Les monoïques, de préférence* [222, р. 138]; укр. *Ніч тиха, місячна* [217, с. 132]; *Осінь, ніч, темрява...* [217, с. 172].

Детермінуючі другорядні члени розчленованих номінативних речень можуть мати просторове або часове значення, а також значення приналежності, відношення до певної особи.

Номінативні речення, до складу яких входять детермінанти, відрізняються від класичних своєю інтонацією. Класичним номінативним реченням, як непоширеним, так і поширеним, властива емпатична інтонація – відсутність підвищення тону і пауз. У поширених номінативних реченнях така структура інтонації підкреслює цілісність словосполучення: англ. *Gabbles of geese* [227, р. 34]; фр. *Les cartes de l'Amérique* [232, р. 116]; укр. *Стенд морської практики* [218, с. 122].

Речення з детермінуючими другорядними членами є інтонаційно розчленованими: детермінант (разом зі словами, що пояснюють його, якщо вони є) відокремлюється від головного члена (або групи головного члена, якщо при ньому є поширюючий другорядний член) паузою, вершиною тону є детермінуючий член, а після паузи має місце значне пониження тону: англ. *Stamps: stickyback pictures* [227, р. 56]; фр. *À l'Institut, le désert...* [234, р. 171]; укр. *У коридорах шум, гамір* [216, с. 11]. Подібне інтонаційне розчленування є свідченням відсутності тісного синтаксичного зв'язку між головним членом і детермінантом, що дозволяє поділяти номінативні речення на два структурних типи – нерозчленовані і розчленовані [79, с. 159–166; 185, с. 37–38].

Структура розчленованих номінативних речень окрім головного члена включає в себе детермінуючий другорядний член, який виступає його структурним елементом. Поширюючі (прислівні) другорядні члени, що об'єднуються з головним членом або з детермінантом, є факультативними елементами структури. Наприклад: англ. *Always the same, year after year* [227, р. 60]; фр. *Sous les arcades, des ombres...* [234, р. 66]; укр. *Біла квітка на баговинні* [213, с. 33].

У структурі розчленованих номінативних речень детермінуючі другорядні члени характеризуються не лише відсутністю безпосереднього формального підпорядкування головному члену, але й специфічними синтаксичними відношеннями, у зв'язку з тим, що вони не утворюють з головним членом словосполучення. Вони лише пояснюють буттєве значення головного члена номінативного речення: англ. *World's biggest balloon* [227, р. 119]; фр. *Un bulletin blanc: le mien* [221, р. 386]; укр. *Втілення дівочої скромності* [213, с. 675]. Значення детермінуючих другорядних членів взаємодіє певним чином із граматичними значеннями головного члена – буттєвим і часовим, що надає їм просторового, часового, значення приналежності, відношення до певної особи.

Підсумовуючи, зазначимо, що основними структурними типами номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах є: 1) *непоширені* (представлення структури лише головним членом речення), 2) *поширені* (поширення головного члена за рахунок об'єктних та обставинних детермінантів), 3) *нерозчленовані* (синтаксична нерозкладність структурної моделі), 4) *розчленовані* (можливість поміняти місцями компоненти структурної моделі без зміни смислу повідомлення, введення розділових знаків, що розчленовують структуру).

4.2 Семантичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Як вже зазначалося у третьому підрозділі першого розділу, структура номінативного речення в англійській, французькій та українській мовах тісно пов'язана з його семантикою [27; 40; 49; 164]. Використання *структурно-семантичного методу* дозволило виявити семантику номінативних речень англійської, французької та української мов на основі аналізу значень їх структурних елементів та сконструювати семантичні схеми, що реалізуються номінативними реченнями: “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ” (буття об’єкта); “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”; “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”; “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА” (виділення об’єкта з поміж інших); “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” та “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ” (кількісна та якісна характеристика об’єкта); “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}” (локалізація об’єкта у просторі та часі); “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ” (володіння об’єктом).

Поняття семантичної структури речення виникло порівняно недавно у зв’язку з інтенсивним розвитком синтаксичної семантики, основні тенденції якої пов’язані з розглядом об’єктивно-сміслового змісту речення як відображення чи зображення певного явища об’єктивної дійсності.

Ґрунтуючись на результатах розвідок авторів “Синтаксиса современного русского языка” за редакцією С.В. Вяткіної, вважаємо, що семантична структура номінативного речення формується у процесі побудови конкретного речення за визначеною структурною моделлю шляхом взаємодії семантики структурної моделі і лексичної семантики слів, які займають позиції її компонентів. У формуванні семантичної структури

номінативного речення бере участь не лише головний член, а й його поширювачі або детермінанти [117, с. 182].

Вивчення номінативних речень у семантико-синтаксичному аспекті пов'язане з розглядом структури речення з погляду відображення у них окремих позамовних ситуацій, подій. Смісловий зміст речення співвідноситься не з окремим предметом, явищем (як це властиво лексичному значенню слова), а з єдиним цілим, у складі якого містяться взаємопов'язані явища, зокрема, предмет і його ознака. Наприклад: англ. *A yellow flower with flattened petals* [227, р. 77]; *Dark poplars, rare white forms* [227, р. 100]; фр. *Une pie voleuse et noire* [234, р. 197]; *L'Américain d'hier soir* [233, р. 210]; укр. *Улюблена рослина Жан-Жака Руссо* [213, с. 616]; *Облуплена, облущена фарба бортів* [217, с. 194].

Специфіка семантики речення визначається не лише кількісним складом її компонентів, а й відношеннями між ними. Саме тому, взявши за основу результати, отримані іншими дослідниками [41, 57, 72, 85, 94], семантичну структуру речення можна визначити як організований смисловий комплекс, результат взаємодії семантичних компонентів, відображення взаємозв'язку типізованих елементів екстралінгвістичної дійсності.

Базуючись на даних проведених науковцями досліджень [6; 12; 127; 138; 164], виділяємо такі *семантичні типи* номінативних речень: *буттєві* (екзистенційні), *вказівні*, *оцінні* (якісна або кількісна оцінка), *номінативні речення з просторовими детермінантами*, *номінативні речення з часовими детермінантами*, *посесивні*, кожен з яких реалізується специфічною семантикою схеми.

4.2.1. Буттєві номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Буття предмета або істоти може бути представлене за допомогою схем, що мають семантику “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”: англ. *Bread, butter, honey* [227, р. 12]; фр. *Des dattes et des chèvres* [231, р. 179]; укр. *Цемент та цегла* [217, с. 172].

Семантика схеми буттєвих номінативних речень “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА” представляє явище як суб’єкт буття, предикативна ознака якого конкретизується у вигляді наявності ніким не спричиненого буттєвого стану природи або оточуючого середовища: англ. *Thunderstorm* [227, р. 50]; *Sun or wind* [227, р. 95]; фр. *Le printemps* [234, р. 179]; *Vent et pluie* [223, р. 97]; укр. *Осінь, ніч, темрява...* [217, с. 172]; *Сонце в зеніті* [218, с. 122].

Було встановлено, що події або ситуації представлені номінативними реченнями, у повному абстрагуванні від їх носія чи творця реалізують семантику схеми “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”: англ. *Fading gold sky* [227, р. 57]; фр. *Des guerres partout, des...* [233, р. 219]; укр. *Грохання й чад* [216, с. 91].

У наведених вище фрагментах ситуація “суб’єкт – його існування” повністю позначена як така, що не має свого носія або творця, оскільки представлена відірвано (абстраговано) від нього. У номінативних реченнях англ. *Thunderstorm* (Гроза), *Sun or wind* (Сонце або вітер), фр. *Le printemps* (Весна), *Vent et pluie* (Вітер і дощ), укр. *Осінь, ніч, темрява...* суб’єктом існування є не залежний ні від кого буттєвий стан; у реченнях англ. *Fading gold sky* (Згасання золотого неба), фр. *Des guerres partout, des...* (Скрізь війни), укр. *Грохання й чад* ситуації наявності згасання кольору неба, війни, грохання й чаду також представлені абстраговано від будь-яких конкретних суб’єктів, від тих, “хто робить небо бліднішим”, “хто воює” або тих, “хто грохає і чадить”.

У буттєвих номінативних реченнях: англ. *A child* [227, р. 96]; *Phone book* [226, р. 57]; фр. *Employeur* [234, р. 173]; *Le chèque* [223, р. 173]; укр. *Автоматники* [216, с. 127]; *Дошка пошани, барила з водою...* [217, с. 151] суб’єктами існування є предмети або особи, а вся ситуація “предмет / особа – його / її існування, наявність” не віднесена до жодного носія, ні на кого не спрямована і ніким не породжена.

Абстрактні поняття в англійській, французькій та українській мовах представлені буттєвими номінативними реченнями, предикативна ознака яких конкретизується семантикою схеми “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”: англ. *Destiny* [224, р. 122]; *Contradiction* [227, р. 17]; фр. *Silence* [220, р. 36]; *Hasard; coïncidence* [230, р. 141]; укр. *Егоїзм* [218, с. 166]; *Мовчанка* [213, с. 313].

Предикативна ознака номінативних речень, що позначають наслідки чиєїсь діяльності або дії, конкретизується семантикою схеми “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”: англ. *Return of Bloom* [227, р. 146]; фр. *Appels, exclamations entre croisés, affolement de talons par les escaliers* [222, р. 18]; укр. *Пальба, лемент, кров на поранених...* [216, с. 137].

У цих реченнях суб’єктом існування виступає дія або стан (мають місце, наявні: *return* (повернення); *appels* (окрики); *exclamations* (вигуки); *affolement* (паніка); *пальба, лемент, кров*), проте у цих випадках ситуація є такою, що вона обов’язково має свого носія або творця, який з високим ступенем регулярності позначається або поширюючою словоформою з суб’єктним чи суб’єктно-означальним значенням, або попереднім / наступним контекстом.

У реченнях, поширених формою з суб’єктним значенням, значення непоширеного речення “суб’єкт – його існування” перетворюється на значення чиєїсь дії або стану, володіння, сприйняття тощо: англ. *Return of Bloom* (має місце); фр. *Appels, exclamations entre croisés, affolement de talons par les escaliers* (є, існують); укр. *Пальба, лемент, кров на поранених* (мають місце, існують).

Беручи до уваги положення про те, що семантична структура речення зумовлюється його лексичним складом у взаємодії з граматичною організацією, залежно від лексичного наповнення номінативного речення, у ньому констатується буття фізичного або психічного стану істоти, а предикативна ознака таких номінативних речень конкретизується семантикою схеми “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ ОБ’ЄКТА”:

англ. *Scarlatina, influenza epidemics* [227, p. 90]; *Foot and mouth disease* [227, p. 33]; фр. *Une saleté, ces crises hépatiques...* [234, p. 224]; *Grand dommage* [233, p. 199]; укр. *Типова дисгармонія поведінки* [217, с. 331]; *Він усім на світі невдоволений* [217, с. 144].

Таку ж саму семантику схеми мають номінативні речення, в яких описується стан природи або навколишнього середовища: англ. *Cricket weather* [227, p. 86]; *Tranquil brightness* [227, p. 26]; фр. *Le premier jour de mauvais temps* [230, p. 146]; *Un tremblement de terre* [225, p. 73]; укр. *Небо повне ніжності* [219, с. 230]; *Планета в темряві* [216, с. 98], а також природного явища чи географічного об'єкта: англ. *Rain* [227, p. 110]; *Paris* [224, p. 147]; фр. *Vent et pluie* [223, p. 97]; *Angers* [222, p. 84]; укр. *Сліпучий шторм* [218, с. 177]; *Лимани, коси, острови...* [217, с. 275].

Отже, ствердження буття об'єктів, станів, явищ або предметно представленої дії у номінативних реченнях відбувається завдяки їх лексичному наповненню та семантиці схеми, до якої включені лексичні одиниці певного класу.

4.2.2. Вказівні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Реалізація вказівних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах досягається завдяки введенню до структурних моделей вказівних часток, що виконують функцію посилення звучання і вказівки на той чи інший предмет, виділення його із сукупності однорідних, завдяки реалізації семантики схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”: англ. *Three nooses round me here* [227, p. 30]; *And here crowns* [227, p. 30]; фр. *Voici enfin la cadence* [220, p. 134]; *Voilà le bateau* [221, p. 331]; укр. *Оце новина...* [217, с. 453]; *Ось зразок тексту* [214, с. 119]; *Он і хлопці* [219, с. 559] Вказівні частки вказують на предмет або явище за його наявності, а також виділяють названі предмети чи явища з-поміж інших.

Використання вказівних часток у складі номінативних речень може представляти названий об'єкт як такий, що знаходиться у безпосередній

близькості до мовця. Предикативна ознака таких номінативних речень реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”: англ. *Here, the front window* [224, р. 62]; фр. *Voici l’argent* [220, р. 146]; укр. *Ось він, твій берег* [218, с. 147]; *Ось, нарешті, й директорів комедж* [217, с. 343]. Залежно від їх значення, вказівні частки можуть також позначати віддалений від мовця об’єкт і реалізувати семантику тієї ж схеми: англ. *Ward for incurables there* [227, р. 97]; фр. *Une vraie Sommerange celle-là* [223, р. 212]; укр. *Ото вони, люди трудного життя* [217, с. 232]; *Ото перший окомиллювач* [219, с. 203].

Як бачимо, вказівні частки слугують для додаткового зосередження уваги на місці перебування предмета, який знаходиться у полі зору суб’єкта. Займаючи детермінантну або присубстантивну позицію, вони здатні підсилити констатацію факту існування якої-небудь реалії чи об’єкта.

Семантика вказівності може реалізуватися завдяки включенню до структури номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах вказівних займенників, що уможливають реалізацію семантики схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”: англ. *The same young eyes* [227, р. 64]; фр. *Le même soleil que la veille, la même brume* [228, р. 80]; *Ce nouveau Rezeau...* [220, р. 216]; укр. *Той самий пахучий росяний холодок* [213, с. 515].

Наявність у складі структурної моделі кількісного займенника позначає певну кількість об’єктів та вербалізує ту ж саму семантику схеми: англ. *Too many sour apples* [224, р. 66]; фр. *Comme tant d’autres paroisses!* [223, р. 3]; укр. *Які простори, скільки тут світла!* [219, с. 572]. Кількісні займенники наближені за своїм лексичним значенням до кількісних числівників і позначають наближену кількість названих об’єктів.

Використання означального займенника *what / quel / який* реалізує семантику схеми “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”: англ. *What a lark* [227, р. 71]; фр. *Quel mot sublime* [223, р. 88]; укр. *Яка зосередженість, доцільний кожен рух...* [217, с. 403].

Займенник *this / цей/ця / celui/celle-ci* уживається тоді, коли мова йде про об'єкт, близький у просторі або в часі до порівнюваного з ним об'єкта: англ. *This noon* [224, р. 93]; фр. *Celle-ci: l'ex-Folcoche* [220, р. 53]; укр. *Та ця ж гуска розгодована, фельдшерця...* [217, с. 174], займенник *that / celui/celle-là / той/той* – коли йдеться про об'єкт, віддаленіший у просторі або в часі: англ. *That orangeflower* [227, р. 85]; фр. *Quel petit cachottier, celui-là!* [231, р. 127]; укр. *Такий той Бахчисарай* [217, с. 146].

Отже, вказівні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах реалізуються семантикою схем “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”, “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”, які підсилюють функцію вказівки на той чи інший об'єкт, виділяючи його із сукупності однорідних.

4.2.3. Оцінні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Оцінні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах поєднують номінацію предмета або істоти з їх позитивною чи негативною оцінкою, що уможлиблюється введенням до структурної моделі іменників з оцінним значенням, прикметників та прислівників. Предикативна ознака таких речень реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ”.

Залежно від значення прикметника, що входить до складу структурної моделі номінативного речення, оцінна характеристика предмета або істоти, реалізована семантикою схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” може стосуватися його кольору: англ. *Green Chartreuse* [227, р. 82]; *A stranger in a dark suit* [224, р. 165]; фр. *Volets verts, toits orange...* [234, р. 243]; *Des couleurs tendres, bleu-ciel, blanc, rose* [234, р. 19]; укр. *Білий метал сонця над містом* [219, с. 212]; *Вся двох кольорів: білого і блакитного* [214, с. 373].

Наявність у складі структурної моделі номінативного речення прикметників на позначення розміру уможлиблює характеристику названих об'єктів за їх розміром: англ. *Big place* [227, р. 97]; *Small nines* [227, р. 129];

фр. *Petite canaille...* [231, р. 165]; *Une immense cuvette d'eau propre...* [234, р. 212]; укр. *Зерно з волоський горіх...* [217, с. 228]; *Новий величезний корпус в горішній частині міста ...* [219, с. 217].

Ще однією оцінною характеристикою, названих у номінативних реченнях предметів або істот, є їх диференціація за формою. Предикативна ознака таких речень також реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ”: англ. *The oval equine faces* [227, р. 39]; фр. *Visage presque rectangulaire* [225, р. 40]; укр. *Обличчя аскета, витягнуте, закостеніле* [217, с. 60].

Не менш важливою характеристикою предметів або істот є їх зовнішній вигляд. Введення до структурних моделей номінативних речень прикметників на позначення зовнішності характеризує названі об’єкти з огляду на їх зовнішній вигляд: англ. *Soft eyes* [227, р. 49]; *Muscular christian* [227, р. 103]; фр. *Cheveux noirs coupés très courts* [225, р. 40]; *Les traits tirés, les yeux battus, les paupières foncées et des grands cernes...* [234, р. 225]; укр. *Молодий, гарний і ще майже хлопчик* [213, с. 316]; *Обличчя юні й розумні, й задумливі* [218, с. 211].

Оцінні прикметники на позначення розумових здібностей, включені до складу структурної моделі номінативних речень, оцінюють об’єкт за його інтелектуальними здібностями: англ. *Clever of nature* [227, р. 84]; фр. *Une très gentille* [232, р. 45]; укр. *Він мудріший і делікатніший за нас усіх* [213, с. 651].

Оцінні номінативні речення мають різні відтінки значень, утворених наявністю у їх структурних моделях прикметників з різною семантикою. Так, наявність у складі моделі прикметників на позначення походження об’єкта, реалізує семантику схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” та вказує на його походження: англ. *European conflagration* [227, р. 33]; фр. *Une firme californienne* [234, р. 225]; укр. *Слов’янська Мадонна, шедевр невідомого майстра* [219, с. 494] або номер при підрахунку: англ. *The last house* [227, р. 100]; *First harvest of dandelions* [224, р. 27]; фр. *Le premier cas dans la famille des Donelle* [234, р. 139]; *Troisième coup de sonnette* [220, р. 238];

укр. *Перший самотійний виліт...* [217, с. 253]; *Перший цього літа механізатор...* [219, с. 590].

Квалітативна характеристика може мати не лише якісний, а й кількісний характер завдяки входженню до вихідної структурної моделі числівників, що вказують на кількість названих у номінативному реченні об'єктів. Предикативна ознака таких речень реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”: англ. *Twelve years* [226, р. 165]; *Twelve grammes one pennyweight* [227, р. 106]; фр. *Deux signatures* [222, р. 28]; *Trois cent mille francs-or* [222, р. 24]; укр. *Шістсот три вилки і ножі* [213, с. 90]; *Три кімнати і кухня* [213, с. 540].

Отже, оцінні номінативні речення передають найрізноманітніші відтінки значень (якісних та кількісних), загальне оцінне значення яких створюється лексичними, морфологічними і синтаксичними засобами, що реалізують семантику схем “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” та “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”.

4.2.4. Номінативні речення з просторовими детермінантами в англійській, французькій та українській мовах. Просторова детермінованість є комплексною ознакою номінативних речень, що вказує на просторове розміщення названих у реченні об'єктів та трактується О.В. Бондарко як мовна інтерпретація категорії простору, що охоплює різнорівневі мовні засоби, відображаючи шляхом їх взаємодії просторові відношення між предметами або явищами об'єктивної реальності [129, с. 5]. Просторова детермінованість позначає також співіснування об'єктів, їх протяжність, структурність та взаємне розташування. Основним елементом просторової детермінованості вважається місцезнаходження, що характеризується особливими відношеннями встановленими між різними положеннями об'єктів.

У репрезентації просторової детермінованості на лексичному і морфологічному рівнях головну роль відіграють іменники зі значенням

місця, прислівники, прикметники, прийменники та частки, завдяки яким реалізується семантика схеми “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”. Відповідно до мовних засобів, використаних у конкретному номінативному реченні, названий об’єкт може поставати як такий, що знаходиться поблизу місцезнаходження мовця: англ. *Kinch here* [227, р. 38]; фр. *Voici la place avec le château historique...* [234, р. 244]; укр. *Комарі тут найбільші в світі* [219, с. 235] або далеко від місця його розташування: англ. *My house down there* [227, р. 97]; *The last ones now... there... there...* [224, р. 239]; фр. *Voilà la porte de l’ascenseur* [234, р. 234]; *Voilà la mer* [232, р. 67]; укр. *А там в селі мама* [214, с. 526]; *Десь там і мамин гектар* [217, с. 376].

Залежно від значення просторового детермінанта, об’єкт може бути представлений як такий, що розміщений в обмеженому: англ. *A lump in my pocket* [227, р. 30]; фр. *Dans sa 403 toute neuve* [234, р. 192]; укр. *Для приїжджених відведена окрема кімната* [213, с. 196] чи безмежному просторі: англ. *Her first birthday away from home* [227, р. 66]; фр. *Rien à l’horizon* [222, р. 101]; укр. *А над тобою простір, всіяний зорями* [217, с. 20].

Наявність у складі структурної моделі різноманітних прийменників уможливорює позначення місцезнаходження об’єкта у положенні:

а) *on (over) / sur / над (на)* названим об’єктом: англ. *Hand on his heart* [227, р. 117]; *Over the stones* [227, р. 96, 97]; фр. *... machines à écrire, registres et dossiers sur des rayons...* [234, р. 113]; укр. *Буре небо над містом, бурі дими* [219, с. 6]; *Атестат зрілості на руках* [217, с. 168];

б) *under / sous / під* об’єктом, що називається: англ. *A man, under the light!* [224, р. 172]; фр. *De la boue sous les pieds, un peu partout* [234, р. 110]; укр. *Спокій під навісом, благодать* [218, с. 103];

в) *near / près de (à côté de) / поруч (біля)* названого об’єкта або мовця: англ. *Just near the shore along the Sound* [226, р. 52]; фр. *Près des boulevards* [233, р. 221]; *A côté du curé...* [220, р. 59]; укр. *Склади снарядів поруч,клади величезні* [216, с. 103];

г) *behind* / *derrière* / *позаду* (за) іншого об'єкта: англ. *Bald spot behind* [227, p. 81]; фр. *Cet homme derrière un tapis vert le juge d'instruction... encore lui...* [230, p. 20]; укр. *Руки за спиною* [214, с. 292];

д) *among* / *parmi* / *серед* подібних до названого об'єктів: англ. *Silver threads among the grey* [227, p. 107]; фр. *Parmi les danseuses très peu de filles* [229, p. 189]; укр. *Серед птахів і сам як птах* [217, с. 350].

Отже, семантичними засобами вираження просторової детермінованості об'єктів, названих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, є лексичні одиниці зі значенням обмеженого (будинок, кімната, вулиця, кишень) та безмежного (всесвіт, простір, степ) простору, а також прислівники та прийменники, що репрезентують місце розташування різного роду об'єктів стосовно інших та реалізують семантику схеми “ОБ'ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”. Конкретизація місцезнаходження об'єкта залежить від семантики введених до структурної моделі лексичних одиниць на позначення просторової детермінованості.

4.2.5. Номінативні речення з часовими детермінантами в англійській, французькій та українській мовах. Часова детермінованість номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах пов'язана з їх здатністю виражати часові особливості думки. Точкою часового відліку є певний факт, ситуація, явище (подія, ситуація мовлення, момент мовлення тощо).

Зазвичай номінативне речення вважають позачасовим, оскільки його часова детермінованість визначається контекстом [20; 64; 66]. Окрім контексту, часову детермінованість можуть позначати іменникові, прикметникові, прийменникові або прислівникові словосполучення, що відносяться до всього речення і можуть стояти як на початку, так і всередині або у кінці речення. Такі словосполучення розміщують номінативне речення

у певних часових “рамках”, реалізуючи семантику схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”.

Використання лексичних одиниць з часовим значенням уможливилює констатацію буття об’єкта, названого номінативним реченням, відносно:

– **моменту мовлення**: англ. *Cup of tea now* [227, р. 65]; фр. *Aujourd’hui, omelette Rezeau* [220, р. 170]; укр. *Сьогодні якраз твої улюблений суп гороховий...* [217, с. 220];

– **майбутнього**: англ. *All right, in a minute* [226, р. 58]; *Five years next November* [226, р. 92]; фр. *Demain, Pâques* [229, р. 135]; *Dans une semaine environ* [232, р. 75]; *Une demi-heure plus tard, me voici de retour* [220, р. 178]; укр. *Для виступів слово пізніше* [214, с. 518]; *Сьогодні ти підліток, завтра дорослий* [217, с. 287];

– **минулого**: англ. *Fifteen yesterday* [227, р. 66]; *Just last year* [226, р. 38]; фр. *Hier, confessions* [223, р. 70]; *Onze heures, déjà...* [228, р. 108]; укр. *А тепер син ось уже вдома* [217, с. 161]; *Відтоді вдова* [217, с. 430].

У поданих вище реченнях, буття об’єкта співвідноситься з певними часовими рамками завдяки включенню до структурних моделей номінативних речень англійської, французької та української мов прислівників: *now / aujourd’hui / сьогодні; in a minute, next / demain / завтра; dans une semaine, plus tard / пізніше; yesterday / hier; last year; enfin / нарешті; déjà / уже*.

Тривалість та повторюваність існування названого об’єкта або явища у часі передається прислівниками *again, toujours, encore, de nouveau, depuis, знов/знову, підряд*: англ. *Thunder again* [224, р. 83]; фр. *Toujours le fil blanc* [220, р. 125]; *Encore d’indistincts murmures, coupés par Isa* [229, р. 179]; *Et de nouveau, le silence* [229, р. 190]; *Oui, depuis dix ans* [233, р. 90]; укр. *Знов тиша, мовчання* [217, с. 338]; *І знову праця* [217, с. 126]; *П’ятий вечір підряд...* [213, с. 579].

Подібну семантику у французькій мові має прикметник *nouveau*, який повторно констатує буття об’єкта: фр. *Nouvelle demi-heure* [222, р. 143].

Використання у номінативних реченнях зіставлюваних мов дієприкметників минулого часу увиразнює буття названого об'єкта як такого, існування якого пов'язане з минулим: англ. *Blackedged notepaper* [227, р. 103]; *Piled balks* [227, р. 77]; фр. *Affaire réglée* [222, р. 151]; *Quatre heures passées* [234, р. 62]; укр. *Добре скроєний костюм* [213, с. 487]; *Втомлено опущені плечі* [219, с. 551].

Вказівка на точний час буття об'єкта відбувається внаслідок використання іменників та числівників на позначення дат, днів тижня, назв місяців: англ. *Seven o'clock* [224, р. 217]; *August 27, 1928* [224, р. 154]; фр. *À mardi, ma chère Geneviève* [229, р. 236]; *En octobre...* [220, р. 16]; укр. *Тисяча дев'ятсот шістнадцятий* [213, с. 61]; *Двадцять четвертого червня* [216, с. 45].

Співвідносність буття об'єктів у часі відбувається завдяки використанню прийменників *after / après / після*: англ. *Three times a day, after meals* [227, р. 19]; фр. *Aussitôt après les grâces, prière du soir, en commun, à la chapelle* [222, р. 37]; укр. *Десь після великодня...* [213, с. 22].

Обмеженість буття об'єктів у часі позначається за допомогою прислівників або займенників відповідної семантики: англ. *Just one game* [224, р. 108]; фр. *Toute la journée...* [234, р. 71]; укр. *Тільки три хвилини* [213, с. 456].

Отже, часова детермінованість номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, окрім контексту, може виражатися іменниковими словосполученнями, прислівниками часу, прийменниками, що стоять як на початку, так і всередині або у кінці номінативного речення і співвідносять буття об'єкта з певними часовими рамками, реалізуючи семантику схеми “ОБ'ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”.

4.2.6. Посесивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах. Посесивні номінативні речення у досліджуваних мовах відображають відношення між двома об'єктами, один з

яких репрезентований як елемент особистого володіння іншого об'єкта, що має право користування ним. Предикативна ознака цих речень реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”.

Одним зі значень посесивності переданого номінативними реченнями є позначення частини від цілого, що трактується як невідчужувана приналежність: англ. *His arm* [227, р. 7]; фр. *Ses bras...* [234, р. 60]; укр. *Золоте серце в нього* [213, с. 373].

Номінативні речення у зіставлюваних мовах здатні виражати присвійність якості (ознаки, властивості) її носію: англ. *Our lovely land* [227, р. 124]; фр. *A chacun son soliloque* [220, р. 246]; укр. *Місцевий лист на її ім'я* [213, с. 566].

Ще одним аспектом вираження значення посесивності є вказівка на присвійність процесу його суб'єкту або носію: англ. *Brats' clamour* [227, р. 58]; фр. *Ton séjour sur la Côte* [232, р. 96]; укр. *Твоє спостереження правильне, мишко* [214, с. 586].

Ту ж саму семантику схеми мають номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах, що позначають присвійність “особистої” (предметної, понятійної сфери) її власнику: англ. *Their character* [227, р. 81]; фр. *Leur passé à tous deux* [234, р. 193]; укр. *Моя вдача* [219, с. 180].

У ході дослідження виявлено здатність номінативних речень вказувати на факт присвійності за спорідненістю, властивістю функціональної спільності: англ. *My aunt* [226, р. 57]; фр. *La reine de notre ville...* [233, р. 67]; укр. *Його дружина* [213, с. 598].

У матеріалі дослідження виявлено номінативні речення на позначення факту володіння або користування одного об'єкта іншим матеріальним об'єктом: англ. *My handkerchief* [227, р. 50]; фр. *Ma porte* [220, р. 165]; укр. *Татків молитовник* [214, с. 291].

Як бачимо, посесивні номінативні речення є мовною інтерпретацією широкого кола відношень володіння, приналежності та співвідношення

частини і цілого, що реалізують семантику схеми “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”.

Підсумовуючи, зазначимо, що основними семантичними типами номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах є *буттєві (екзистенційні), вказівні, оцінні, номінативні речення з просторовими детермінантами, номінативні речення з часовими детермінантами, посесивні.*

Предикативна ознака буттєвих номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах реалізується семантикою схем: “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ ОБ’ЄКТА”.

Вказівка на існування у світі певного об’єкта з метою виділення його з поміж інших реалізується семантикою схем: “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”; “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”; “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”.

Якісна або кількісна характеристика названого об’єкта увиразнюється семантикою схем: “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” та “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”.

Просторова локалізація номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах відбувається за рахунок використання лексичних одиниць зі значенням обмеженого та безмежного простору, прислівників та прийменників місця, а їх предикативна ознака реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”.

Локалізація номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах у часовому просторі виражається іменниковими словосполученнями, прислівниками часу, прийменниками, що співвідносять буття об’єкта з певними часовими рамками, реалізуючи семантику схеми “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”.

Предикативна ознака посесивності номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах реалізується семантикою схеми “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”.

Висновки до розділу 4

У результаті проведеного дослідження: 1) номінативні речення англійської, французької та української мов класифіковано за 4 структурними типам: а) *непоширені* (представлення структури номінативного речення лише головним членом речення), б) *поширені* (поширення головного члена номінативного речення за рахунок об’єктних та обставинних детермінантів), в) *нерозчленовані* (синтаксична нерозкладність структурної моделі номінативного речення), г) *розчленовані* (можливість поміняти місцями компоненти структурної моделі без зміни смислу повідомлення, введення розділових знаків, що розчленовують структуру) та 7 різновидами: одно-, дво-, три-, чотири-, п’яти-, шести-, семи- і більше компонентні номінативні речення відповідно до кількості структурних елементів, кількість яких варіює залежно від мови; 2) встановлено, що структурні моделі номінативних речень у досліджуваних мовах можуть бути універсальними (наявними в англійській, французькій та українській мовах) або специфічними (наявними в одній або двох мовах); 3) виявлено, що кількість універсальних структурних моделей поширених номінативних речень варіює залежно від кількості структурних компонентів у реченні (28 універсальних трикомпонентних структурних моделей; 17 універсальних чотирикомпонентних структурних моделей; 10 універсальних двокомпонентних структурних моделей; 7 універсальних п’ятикомпонентних структурних моделей; жодної універсальної шести-, семи- і більше компонентної структурної моделі); 5) обґрунтовано, що утворення структурних моделей пов’язане зі здатністю головного члена номінативного речення (іменника, займенника, числівника) сполучатися з іншими

частинами мови; 6) доведено більшу лексичну сполучуваність іменника, від якого утворена 321 структурна модель в англійській мові, 470 – у французькій мові, 814 – в українській мові; 7) виявлено, що найбільшу кількість у досліджуваних мовах становлять двокомпонентні номінативні речення (23,44% від усієї кількості відібраних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах), найменшу – шестикомпонентні (6,96%); 8) виділено 6 *семантичних типів* номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: *буттєві* (екзистенційні), *вказівні*, *оцінні* (якісна або кількісна оцінка), *номінативні речення з просторовими детермінантами*, *номінативні речення з часовими детермінантами*, *посесивні*; 9) встановлено, що предикативна ознака буттєвих номінативних речень конкретизується семантичними схемами: “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”; “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ”; вказівних – семантичними схемами “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”; “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”; “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”), оцінних – семантичними схемами “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ” та “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”, номінативних речень з просторовими детермінантами – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”, номінативних речень з часовими детермінантами – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”, посесивних – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”.

У результаті дослідження було виявлено **спільне і відмінне** у структурі і семантиці номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Спільне: 1) 4 структурні типи номінативних речень (*непоширені, поширені, нерозчленовані, розчленовані*) та 7 їх різновидів (одно-, дво-, три-, чотири-, п’яти-, шести-, семи- і більше компонентні); 2) перевага

двокомпонентних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах; 3) 28 універсальних трикомпонентних структурних моделей; 17 універсальних чотирикомпонентних структурних моделей; 10 універсальних двокомпонентних структурних моделей; 7 універсальних п'ятикомпонентних структурних моделей номінативних речень; 4) 6 семантичних типів номінативних речень: *буттєві* (екзистенційні), *вказівні*, *оцінні* (якісна або кількісна оцінка), *номінативні речення з просторовими детермінантами*, *номінативні речення з часовими детермінантами*, *посесивні*; 5) 14 семантичних схем номінативних речень.

Відмінне: 1) різний рівень продуктивності виділених структурних моделей у кожній мові; 2) використання прикметників із присвійним суфіксом та відносних прикметників при реалізації семантичної схеми “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ” в українській мові.

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора: [147; 148].

РОЗДІЛ 5

ПРАГМАТИЧНІ ТИПИ НОМІНАТИВНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Сучасний стан розвитку антропоцентричної лінгвістики передбачає вивчення мови у зв'язку з людиною, її мисленням і комунікативною діяльністю [43; 52; 99; 137; 172], що неможливе без звернення до прагматичного аспекту функціонування мови. Прагматичне значення є важливою і невід'ємною частиною інформації, що передається синтаксичними засобами про певну денотативну ситуацію, виражену реченням. Якщо когнітивний аспект номінативних речень відображає ментальну структуру позначуваної ситуації, структурно-семантичний – її структурну та інформативну складові, то прагматичний аспект номінативних речень втілює спосіб подання інформації про ситуацію мовлення, суб'єктивний підхід мовця до вербалізації ситуації і його бажання вплинути на її результат. У зв'язку з зазначеним вище, логіка нашого дослідження номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах зумовлює перехід від виявлення їх ментальних схем, структури та семантики до їх вивчення як продукту діяльності людини.

Виявлення прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах відбувалося шляхом застосування *лінгвопрагматичного методу* – ідентифікація прагматичних типів номінативних речень відповідно до комунікативної інтенції мовця та *функціонального аналізу* – розкриття функцій номінативних речень у мовленні, що уможливило виявлення 4 прагматичних типів номінативних речень: *репрезентативних, директивних, експресивних, квеситивних*, в яких вони здатні виконувати *когнітивну, комунікативну, мислеоформлювальну, репрезентативну, регулятивну, інформативну, фатичну, функцію впливу та інші*.

Підґрунтям для виокремлення *квеситивних* номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах послужили результати досліджень науковців В.В. Бабайцевої [10, с. 318], А.П. Грищенка [209, с. 417], D. Cohen [163], Ch. Guiraud [170] та F. Lefevre [185], які довели їх наявність в українській, французькій та російській мовах.

Ґрунтуючись на класифікації Дж. Серля, який встановив існування різних типів мовленнєвих актів: репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, квеситиви та інші [114], номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах, відповідно до їх здатності виражати прагматичні значення зазначених вище мовленнєвих актів, було скласифіковано за чотирма типами: *репрезентативи, директиви, експресиви, квеситиви*, кожен з яких по-різному представлений у досліджуваних мовах (див. табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Кількісно-якісна кореляція прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах

Прагматичні типи номінативних речень	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%
Репрезентативи	1128	75,20	866	57,73	931	62,07	2925	65,00
Експресиви	211	14,07	267	17,80	310	20,67	788	17,51
<i>Позитивні</i>	116	7,74	95	6,33	181	12,07	392	8,71
<i>Негативні</i>	95	6,33	172	11,47	129	8,60	396	8,80
Директиви	77	5,13	205	13,67	116	7,73	398	8,84
<i>Категоричні</i>	16	1,07	35	2,33	20	1,33	71	1,58
<i>Некатегоричні</i>	61	4,06	170	11,34	96	6,40	327	7,26
Квеситиви	84	5,60	162	10,80	143	9,53	389	8,65
<i>Разом</i>	<i>1500</i>	<i>100</i>	<i>1500</i>	<i>100</i>	<i>1500</i>	<i>100</i>	<i>4500</i>	<i>100</i>

Як видно з таблиці, найвищим є відсоток використання у мовленні репрезентативних номінативних речень (65,00% від загальної кількості вживань). Значно меншим є звернення мовців до експресивних номінативних речень (17,51%), притому вираження позитивної оцінки переважає в англійській (7,74%) та українській (12,07%) мовах на відміну від французької, в якій негативні емоції (11,47%) домінують над позитивними (6,33%). Використання директивних номінативних речень є найвищим у французькій мові (13,67%), порівняно з українською (7,73%) та англійською (5,13%) мовами. Найнижчим є відсоток використання квеситивних номінативних речень (8,65% від загальної кількості).

5.1 Репрезентативні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах

За результатами дослідження встановлено, що репрезентативи є найпоширенішим типом номінативних речень, здатним виражати у процесі мовлення інформацію про: особу – предмет розмови / опису, предмет, предметно представлену дію, абстрактне поняття, подію, часову віднесеність об'єкта, просторове розміщення об'єкта, стан об'єкта (фізичний або емоційний), стан оточуючого середовища або природи, зовнішній вигляд / характеристику об'єкта, володіння об'єктом певного класу. Загальна кількість репрезентативних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах складає 2925 одиниць (1128 – в англ. мові, 931 – в укр. мові та 866 одиниць – у фр. мові).

У ході дослідження встановлено, що кількість репрезентативних номінативних речень у зіставлюваних мовах, що об'єктивують різні види представленої ними інформації, варіює залежно від мови. Кількісно-якісна кореляція репрезентативних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах подана у таблиці 5.2.

**Кількісно-якісна кореляція репрезентативних номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Вид представленої інформації	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%
особа – предмет розмови / опису	166	11,07	113	7,53	93	6,20	372	8,27
предмет	142	9,47	54	3,60	57	3,80	253	5,62
предметно представлена дія	56	3,73	151	10,06	111	7,40	318	7,07
абстрактне поняття	29	1,93	51	3,40	30	2,00	110	2,44
подія	37	2,47	7	0,47	8	0,53	52	1,16
часова віднесеність об'єкта	95	6,33	120	8,00	42	2,80	257	5,71
просторове розміщення об'єкта	155	10,33	82	5,47	159	10,60	396	8,80
стан об'єкта (фізичний або емоційний)	39	2,60	68	4,53	60	4,00	167	3,71
стан оточуючого середовища або природи	27	1,80	21	1,40	49	3,27	97	2,15
зовнішній вигляд / характеристика об'єкта	297	19,80	163	10,87	250	16,67	710	15,78
володіння об'єктом певного класу	85	5,67	36	2,40	72	4,80	193	4,29
Разом	1128	75,20	866	57,73	931	62,07	2925	65,00

Слідом за Дж. Серлем, іллокутивною метою репрезентативних номінативних речень вважаємо донесення до адресата певної інформації про особу – предмет розмови чи опису [115, с. 181]: англ. *Alexander Keyes* [227,

p. 116]; *Cocklepickers* [227, p. 46]; фр. *Arlette Henri* [231, p. 57]; *Le docteur* [233, p. 50]; укр. *Кульбака Порфир...* [217, с. 446]; *Мату* [217, с. 10].

Об'єктом інформації, зверненої до адресата, також може бути предмет, що перебуває у полі зору мовця: англ. *Hat, tie, overcoat, nose* [227, p. 41]; *Lollipop* [227, p. 81]; фр. *Flacons, écrins, colifichets, lingerie, transparences, étincellements* [234, p. 64]; *Un peu de macaroni...* [220, p. 73]; укр. *Гумка...* [218, с. 123]; *Інструкції* [213, с. 416].

Досить важливим для мовця є повідомлення співрозмовнику інформації про предметно представлену дію: англ. *Headshake* [227, p. 112]; *The raising of a window* [224, p. 130]; фр. *Cloches* [222, p. 18]; *Nouvelle quête* [221, p. 426]; укр. *Перший самотійний виліт...* [217, с. 253]; *Заборона дальшого видання газети* [213, с. 385].

Номінативні речення також використовуються мовцями для представлення інформації про абстрактне поняття: англ. *Inspiration of genius* [227, p. 136]; *Flowers of idleness* [227, p. 71]; фр. *Fascination du corps et de l'âme* [223, p. 117]; *Drôle de morale* [223, p. 144]; укр. *Інтуїція* [219, с. 315]; *Емоційний атавізм* [217, с. 343].

Предметом уваги мовця може бути подія, про яку він хоче поінформувати адресата: англ. *Strawberry festivals* [224, p. 66]; *Murder* [227, p. 100]; фр. *Visite de Mlle Chantal* [223, p. 118]; *Suppression du bateau pour tout le monde* [222, p. 112]; укр. *Конфіскація номера* [213, с. 385]; *Обшук* [213, с. 385].

Іншим способом привернення уваги адресата до об'єкта, що перебуває у полі зору адресанта, є намір повідомити про його часову віднесеність: англ. *One October day in nineteen-seventeen* [226, p. 79]; *Five years next November* [226, p. 92]; фр. *Une semaine ou deux* [233, p. 101]; *En octobre...* [220, p. 16]; укр. *Сонце в зеніті* [218, с. 122]; *Десь після великодня...* [213, с. 22].

Не менш важливим для адресата, на думку мовця, є просторове розміщення об'єкта: англ. *The model farm at Kinnereth on the lakeshore of Tiberias* [227, p. 59]; *A sofa in a westend club* [227, p. 133]; фр. *Aux Champs-*

Élysées [234, p. 171]; *Devant la porte* [233, p. 85]; укр. *Мисник над одвірками* [217, с. 162]; *Десь при тій доріжці хата того...* [214, с. 30].

Зацікавленість з боку адресанта виявляє стан об'єкта (фізичний або емоційний), про що він прагне поінформувати свого співрозмовника: англ. *O'Callaghan on his last legs* [227, p. 93]; *Rinderpest* [227, p. 33]; фр. *Un simple malaise...* [228, p. 103]; *Le sommeil et moi ...* [228, p. 108]; укр. *Невеликий розлад шлунка* [213, с. 441]; *Він усім на світі невдоволений* [217, с. 144].

Об'єктом уваги адресата, на думку адресанта, може бути стан оточуючого середовища або природи: англ. *Summer rain* [224, p. 222]; *Glimpses of the moon* [227, p. 83]; фр. *La fin de l'été* [233, p. 144]; *Une longue nuit noire* [234, p. 76]; укр. *За вікном безконечна ніч* [213, с. 312]; *Сліпучий шторм* [218, с. 177].

Зовнішній вигляд або характеристика об'єкта належить до сфери інтересів адресанта, про які він інформує учасників ситуації: англ. *Lazy idle little schemer* [227, p. 135]; *Young student* [227, p. 66]; фр. *Une femme perverse* [233, p. 181]; *Taille moyenne* [225, p. 40]; укр. *Гарний зять* [216, с. 47]; *Твердий горішок* [213, с. 295].

Опрацювання відібраного матеріалу підтвердило зосередженість уваги адресанта на наявності у нього або іншої особи об'єкта (об'єктів) певного класу: англ. *My aunt* [226, p. 57]; *Your wife and my wife* [227, p. 76]; фр. *Leur vieux bateau* [221, p. 408]; *Ma sœur* [233, p. 111]; укр. *Три сини у пана меценаса* [214, с. 361]; *Ключі від каси у Катрусі* [214, с. 121].

Отже, іллокутивною метою репрезентативних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах, є прагнення адресанта повідомити адресату про: особу / предмет / предметно представлену дію / абстрактне поняття / подію, що перебувають у полі його зору; фізичний / емоційний стан об'єкта / предмета; стан оточуючого / природного середовища; часову або просторову віднесеність об'єктів / предметів;

наявність у нього або іншої особи об'єктів певного класу та охарактеризувати названі об'єкти / предмети, змалювати їх зовнішній вигляд.

Повідомляючи зазначену вище інформацію, репрезентативні номінативні речення виконують когнітивну, комунікативну, мислеоформлювальну функції, які доповнюються, репрезентативною, описовою та текстотвірною.

5.2 Експресивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах

Мова у своїй комунікативній функції придатна не лише для висловлення людиною думок, але й для вираження нею суб'єктивного ставлення до висловлюваного – почуттів, емоцій, оцінки, оскільки саме вони (емоції, воля, оцінка) – невід'ємні фактори у пізнанні людиною дійсності.

Виявом експресивної функції мови є прагнення мовця виразити своє ставлення до предмета розмови, виявити свої почуття (радість, захват, задоволення тощо), справити враження на співрозмовника та надати певному об'єкту специфічних рис [151, с. 199].

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах можуть використовуватися мовцем з метою вираження почуттів, емоцій або оцінки, тобто бути віднесеними до експресивних. Експресивними називають речення, іллокутивною метою яких є передача психологічного стану, заданого умовою щирості відносно стану речей, визначеного у рамках пропозиційного змісту [115, с. 183]. Реакція на дію, поведінку слухача або самого мовця, виражена експресивними номінативними реченнями, може бути *позитивною* (подяка, похвала (схвалення), захоплення) або *негативною* (вибачення, виправдання, докір, нарікання, жаль, осуд).

Кількісно-якісна кореляція експресивних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах за видами виражених емоцій подана у таблиці 5.3.

Таблиця 5.3

**Кількісно-якісна кореляція експресивних номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Вид емоцій виражених експресивним реченням	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%
<i>Позитивні емоції</i>	116	7,74	95	6,33	181	12,07	392	8,71
подяка	22	1,47	4	0,27	2	0,13	28	0,62
похвала	3	0,20	27	1,80	49	3,27	79	1,76
самопохвала	3	0,20	3	0,20	14	0,93	20	0,44
захоплення / захват	88	5,87	61	4,06	116	7,74	265	5,89
<i>Негативні емоції</i>	95	6,33	172	11,47	129	8,60	396	8,80
страх	12	0,80	12	0,80	8	0,53	32	0,71
обурення	14	0,93	26	1,74	23	1,53	63	1,40
нарікання	15	1,00	29	1,94	20	1,34	64	1,42
сором	2	0,13	8	0,53	5	0,33	15	0,33
жаль	16	1,07	41	2,73	18	1,20	75	1,67
вибачення	6	0,40	4	0,27	2	0,13	12	0,27
докір	12	0,80	13	0,87	17	1,14	42	0,93
осуд	9	0,60	23	1,53	18	1,20	50	1,11
самооцінка	-	-	2	0,13	10	0,67	12	0,27
іронія, насмішка	9	0,60	14	0,93	8	0,53	31	0,69
Разом	211	14,07	267	17,80	310	20,67	788	17,51

Як видно з таблиці 5.3, у кожній із досліджуваних мов кількість експресивних номінативних речень на виявлення позитивних і негативних емоцій є різною. Відсоток номінативних речень на позначення позитивних

емоцій є найвищим в українській мові – 12,07%, в англійській мові номінативні речення, що виражають позитивні емоції мовців, складають 7,74% проти 6,33% їх реалізацій у французькій мові. Кількість номінативних речень на позначення негативних емоцій є найвищою у французькій мові – 11,47%, на відміну від української – 8,60% та англійської мов, де вона становить 6,33%. Отже, у французькій мові носії мови частіше виражають негативні емоції, ніж позитивні, що пов'язане з особливостями категоризації ними дійсності.

Результати проведеного дослідження засвідчили можливість використання експресивних номінативних речень з метою вираження *позитивних емоцій*, до яких відносяться подяка, похвала, самопохвала та захоплення / захват.

Почуття, яким відповідають на добро, послугу, допомогу, виявом цього почуття, вдячності, дякою за щось зроблене є *подяка*. Подяка є вмінням належно оцінити виявлену до когось уважність, будь-яку зроблену корисну справу, позитивною оцінкою доброти або підтримки / послуги, наданої адресату, а також вираженням почуття вдячності, бажанням віддячити комусь за надану послугу / благодійність: англ. *Thanks, old man* [227, р. 76] (подяка за надану послугу); фр. *Merci, Docteur* [225, р. 29] (вираження вдячності лікарю за надану допомогу); укр. *Мерсі за відвертість* [219, с. 522]. Як бачимо, подяка виражається переважно за допомогою реактивної стратегії й тактики схвалення чийхось вчинків.

Вербальним або невербальним виявом позитивного ставлення мовця до іншої людини, позитивної оцінки її особистості, якостей, вчинків і думок є *похвала*. Слідом за Л.І. Ключко, визначаємо її як щире й об'єктивне, з точки зору мовця, висловлення схвалення особистості адресата, його якостей і / або діяльності, а також об'єктів, що входять у “світ адресата”, індивідуальну, “авторську” комунікативну стратегію якісного оформлення мовлення з метою уникнення шаблонності [55, с. 12].

Об'єктами похвали є моральні й інтелектуальні якості, вміння і вчинки співрозмовника або відсутньої під час розмови людини, а також їх зовнішність чи манери: англ. *Ching Ling Soo, the great Oriental Magician!* [224, р. 82] (висока оцінка професійних якостей особистості); фр. *Gentille, gentille comme un petit animal exotique, et réfléchi avec ça, sensée, une vraie petite femme!* [234, р. 28] (похвала зовнішності особи); укр. *Овшім, овшім, з Описі першокласна господиня...* [213, с. 258] (схвалення господарської діяльності особистості).

Розрізняють похвалу та самопохвалу, різні за своїм спрямуванням (похвала – на адресата, самопохвала – на адресанта висловлювання), за яких мовець, очевидно, навмисно ігнорує максимум скромності: англ. *Kinch, the loveliest tumber of them all!* [227, р. 5] (вихвалювання власними акторськими здібностями); фр. *La troisième manche!* [234, р. 191] (вихвалювання своїми здібностями до гри); укр. *Бо в нас, металургів, коли вже дружба, то міцніша за сталь!* [219, с. 202] (висока самооцінка дружби між представниками професії металургів).

Отже, похвала є щирим висловленням схвалення, позитивної оцінки, яка має творчий, індивідуально-авторський характер.

Сильне піднесення радісних почуттів, вияв найбільшого задоволення ким / чим-небудь, сильний вияв бажання, почуття подиву, завзяття, наснаги це захоплення / захват. Мовленнєвий акт захоплення / захвату є проявом переживання особистістю радісних почуттів як найбільшого задоволення, замилювання кимось або чимось, відчуттям великого інтересу до когось або чогось: англ. *What thoroughness! What realism!* [226, р. 50] (захват творчою манерою автора книги); фр. *Quelle brave femme* [231, р. 219] (захоплення сміливістю жінки); укр. *Що за чудовий колір волосся!* [214, с. 381] (захоплення красивим кольором волосся).

Як бачимо, експресивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах здатні виражати позитивні емоції особистості, породжені узгодженням обставин із нормами, що відповідають

її світогляду, серед яких подяка, похвала, самопохвала та захоплення / захват, функції яких у процесі спілкування – комунікативна, мислеоформлювальна, фатична, функція впливу та регулятивна.

У корпусі дослідження було виокремлено експресивні номінативні речення, в яких знайшли відображення *негативні емоції* учасників комунікації, породжені відхиленням обставин від параметрів життєдіяльності конкретної людини як особистості, зокрема, страх, обурення, нарікання, сором, жаль, вибачення, докір, осуд, самооцінка, іронія / насмішка.

Почуттям, спричиненим загрозою людині, її здоров'ю і життю; очікуванням можливого майбутнього зла, побоюванням непередбаченого є *страх*: англ. *And the women, fear of God in their faces* [227, р. 379] (страх перед Богом); фр. *Peur de la mort* [223, р. 207] (страх перед смертю); укр. *Війна!* [216, с. 10] (вияв почуття страху перед жахіттями війни).

Виявом почуття невдоволення, роздратування у відповідь на заподіяне людині чи її близьким зло (образу, несправедливість), спрямоване проти найбільш цінного для людини є *обурення*: англ. *Silence for my brandnew riddle!* [227, р. 130] (обурення непристойною поведінкою учнів); фр. *Envolée, ma petite illusion!* [220, р. 232] (обурення негідною поведінкою брата); укр. *Просто жах!* [213, с. 31] (обурення непристойною поведінкою знайомого).

Висловлення незадоволення ким / чим-небудь, прикрістю з приводу чогось, ремствуванням, скаргою є *наріканням*: англ. *A ponderous Saxon* [227, р. 4] (нарікання на зневажливе ставлення певної особи до оточуючих); фр. *Journée terrible pour moi* [223, р. 119] (нарікання на нещасливий збіг обставин); укр. *Такий день: прикрість за прикрістю* [219, с. 226] (вияв незадоволення тим, що день не склався).

Почуття сильного збентеження, незадоволення, зниклої через свою або інших людей негідну поведінку, недостойні дії, вчинки, які не відповідають прийнятним у суспільстві нормам і звичаям, є *соромом*: англ. *Shame on him!* [227, р. 466] (вираження незадоволення непристойною

поведінкою); фр. *Quelle honte!* [230, р. 46] (незадоволення побаченою виставою, зміст якої не відповідав прийнятим у суспільстві нормам); укр. *Боже, який сором для родини!* [214, с. 286] (почуття сильного збентеження спричиненого негідною поведінкою продавця).

Виявом співчуття мовця до чужого горя є *жаль*: англ. *What a pity!* [227, р. 241] (відчуття жалю з приводу втрати); фр. *Grand dommage* [233, р. 199] (вияв співчуття з приводу невдалого одруження); укр. *Така несподівана-негадана смерть у розквіті віку!* [213, с. 498] (висловлення співчуття у зв'язку зі смертю близької людини).

Поблажливість до кого-небудь винного, до його провини, прощення за провину є *вибаченням*. Емотивна природа вибачення базується на почуттях сорому й провини і зумовлює намір винуватця позбутися їх шляхом спонукання адресата надати вибачення. Вибачення є важливою складовою частиною вербальних форм ввічливості. Мова про вибачення йде тоді, коли між кількома учасниками спілкування виникає конфлікт, який необхідно залагодити. Отже, вибачення може стримувати агресію, воно спрямоване на відновлення гармонійних стосунків між людьми: англ. *A hundred thousand apologies* [227, р. 556] (вибачення за свої слова); фр. *Pardon...* [231, р. 89] (прохання бути поблажливим до сказаного); укр. *То якесь непорозуміння, панно Річинська...* [213, с. 388] (намагання загладити свою провину).

У процесі спілкування вибачення виконує фатичну функцію, яка дозволяє мовцю налагодити контакт зі слухачем у ввічливій формі. Проте, ця функція поєднується з експліцитним вибаченням мовця за те, що він потурбував свого співрозмовника, тобто порушив його приватну сферу.

Висловлене кому-небудь або передане в інший спосіб звинувачення в чомусь, незадоволення чимось тощо є *докором*: англ. *For shame!* [227, р. 227] (докір за непристойну поведінку за столом); фр. *Quelle injustice!...* [231, р. 79] (вияв незадоволення з приводу неправильної оцінки ставлення жителів сіл до жителів міст); укр. *Мені страшно чути такі речі від вас, докторе. Ви ж ще*

молода людина. Я у ваші роки... [213, с. 294] (висловлення незадоволення аполітичністю персонажа).

Вияв негативного, несхвального ставлення до кого-, чого-небудь є осудом: англ. *Bold bad girl from the town of Mullingar* [227, р. 425] (осуд поганої поведінки); фр. *Quel narcissisme!* [231, р. 63] (негативне ставлення до самозакоханої людини); укр. *Порожній діяч...* [219, с. 205] (засудження способу дії персонажа).

Оцінка самого себе, своїх чеснот і недоліків є самооцінкою: фр. *Une pie voleuse et noire* [234, р. 197] (негативна оцінка власних недоліків); укр. *Ах, який писаний дурень з мене!* [213, с. 245] (негативна оцінка власної поведінки). У матеріалі дослідження було виявлено випадки функціонування номінативних речень у мовленнєвих актах самооцінки лише в українській та французькій мовах.

Глузливо-критичним вираженням ставлення мовця до предмета розмови, висміюванням кого / чого-небудь є іронія / насмішка англ. *Only a rauper* [227, р. 96] (насмійка над соціальним становищем людини); фр. *Générosité dans l'astuce!* [221, р. 385] (висміювання стилю поведінки особистості); укр. *Омі ходячі шлунки* [219, с. 71] (висміювання обмеженості інтересів людей). Як видно, іллокутивною метою іронії є висловлення критичного ставлення мовця до предмета розмови.

Проведене дослідження засвідчило використання експресивних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах для вираження емоцій, спрямованих мовцем на самого себе або свого співрозмовника. Оцінюючи себе і свої вчинки, людина переживає різні емоційні стани, а оцінка, виражена експресивними номінативними реченнями, є: 1) позитивною / негативною; 2) суб'єктивною / об'єктивною; 3) емоційною / емоційно-інтелектуальною; 4) оцінкою, зумовленою конкретними / абстрактними поняттями.

Номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах реалізують емотивно-експресивну функцію мови, передаючи емоційне

ставлення автора / мовця до зображуваних подій чи осіб. Емоції та почуття, висловлені номінативними реченнями, виконують емотивну, комунікативну, мислеоформлювальну, регулятивну і фатичну функції, на які накладається сигнальна (сповіщає про зміни у навколишньому світі та організмі).

5.3 Директивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах

Вплив на адресата є глобальною метою, яку ставить собі мовець у процесі комунікації, і найбільше ця мета увиразнюється у директивних реченнях, різновидом яких є номінативні речення англійської, французької та української мов, здатні виражати спонукання. Спонукання є феноменом, за якого діяльність однієї людини регулюється іншою, виходячи з тієї чи іншої потреби, а також фактором цілеспрямованості цієї діяльності. Спонукання пов'язується з наміром мовця вплинути на свого співрозмовника і певним чином змінити або зберегти існуючий стан речей. Комунікативна мета директивів полягає у тому, що мовець прагне змусити слухача втілити в життя певний стан речей, який відповідає його інтересам. Саме бажання, намір мовця зумовлює мету реалізовану у спонуканні.

Директивні номінативні речення поділяються на *категоричні* та *некатегоричні* висловлювання. До перших відносяться накази, інструкції, заборони, дозволи, а до других – прохання, побажання, поради, рекомендації, пропозиції, попередження, застереження. Категоричні директиви виражають волю адресанта, при цьому думка адресата не враховується. Некатегоричні директиви є складнішим утворенням, у порівнянні з першими, оскільки мовець, у силу різних причин, намагається знизити ступінь здійснення прямого впливу на адресата [50, с. 69–75].

Проведене дослідження засвідчило використання директивних номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах з

метою висловлення як категоричних, так і некатегоричних висловлювань (див. табл. 5.4).

Таблиця 5.4

**Кількісно-якісна кореляція директивних номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Вид директивних висловлювань	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%	К-сть. од.	%
<i>Категоричні</i>	16	1,07	35	2,33	20	1,33	71	1,58
наказ	5	0,34	13	0,87	7	0,46	25	0,56
наполеглива вимога	7	0,46	15	1,00	9	0,60	31	0,69
заборона	4	0,27	7	0,46	4	0,27	15	0,33
<i>Некатегоричні</i>	61	4,06	170	11,34	96	6,40	327	7,26
пропозиція	3	0,20	7	0,46	10	0,67	20	0,44
прохання	12	0,80	34	2,27	9	0,60	55	1,22
(по)бажання	21	1,40	19	1,27	11	0,73	51	1,13
згода	12	0,80	43	2,87	30	2,00	85	1,89
відмова	7	0,46	46	3,07	28	1,87	81	1,80
застереження	6	0,40	21	1,40	8	0,53	35	0,78
Разом	77	5,13	205	13,67	116	7,73	398	8,84

Як видно з таблиці 5.4, відсоток номінативних речень англійської, французької та української мов на позначення некатегоричних директивних висловлювань є вищим (7,26% від загальної кількості реалізацій) порівняно з відсотком номінативних речень на позначення категоричних директивних висловлювань (1,58%), що свідчить про бажання мовців бути толерантними у ставленні до співрозмовників.

До категоричних директивних висловлювань, реалізованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, належать наказ, наполеглива вимога, заборона.

Офіційним розпорядженням особи, наділеної певними повноваженнями або владою, є *наказ*. Глибинна структура наказу передбачає виконання слухачем того, що вимагає від нього мовець. Ситуація наказу є типовою для таких стосунків співрозмовників, за яких мовець, враховуючи певні чинники (соціальне становище, вік, посаду), ставить себе вище за слухача, а тому й очікує від нього цілковитого підкорення: англ. *Orchestra, fanfare, curtain!* [224, р. 82] (наказ розпочати виставу); фр. *Jean, ma valise!* [220, р. 92] (наказ принести речі); укр. *Ні кроку назад...* [218, с. 241] (наказ не відступати).

За своїм значенням *наполеглива вимога* наближається до наказу і виявляється у рішучій формі волевиявлення й залежності адресата від адресанта: англ. *But hush. Not a word more on that subject. Kinch, wake up. Bread, butter, honey* [227, р. 12] (наполеглива вимога подати сніданок); фр. *Assez de pleurs comme ça, Luce!* [231, р. 82] (наполеглива вимога припинити плакати); укр. *Вона вибігла з кімнати і за дверима все ще повторювала: – Негайно, негайно професора зі Львова* [214, с. 107] (наполеглива вимога якомога швидше викликати лікаря до хворої людини).

Від наказу наполеглива вимога відрізняється неофіційними стосунками мовця й слухача, що позбавляє такі висловлення надмірної категоричності, оскільки той, хто наказує, має певну владу над адресатом, а той, хто вимагає, такої влади не має, але переконаний у необхідності виконання вимоги адресатом у кожному конкретному випадку, за конкретних обставин. Отже, для вимоги характерною є переконаність мовця у своєму праві вимагати від слухача зробити бажане ним.

Волевиявленням з боку адресанта, стосовно припинення чи невиконання адресатом якоїсь дії або вчинку є *заборона*: англ. *Not a word more on that subject* [227, р. 12] (заборона продовжувати розмову); фр. *Pas un*

mot de plus [230, р. 124] (заборона висловлювати власну думку); укр. *Ніяких від сьогодні мотоциклів!* [217, с. 83] (заборона користуватися мотоциклом).

Як бачимо, прескриптивний характер категоричних директивних висловлювань зумовлений інтенцією мовця, спрямованою на зміну дійсності або, навпаки, на збереження існуючого стану речей суб'єктом-виконавцем.

Реалізуючись у мовленні, директивні номінативні речення виконують когнітивну, комунікативну та мислеоформлювальну функції, на які накладаються фатична, регулююча і функція впливу.

В опрацьованому матеріалі також були виокремлені фрагменти, в яких номінативні речення виражають *некатегоричні* директиви, а саме: пропозицію адресанта адресату, прохання, (по)бажання, згоду, відмову, застереження (див. табл. 5.4).

Пропозиція характеризується тим, що адресант вважає доцільним для співрозмовника виконання певної дії, право вибору реалізації якої залишається за співрозмовником. Вона орієнтована на взаємовигідне співробітництво, оскільки сутність пропозиції полягає в отриманні користі як для адресанта, так і для адресата. Кооперативний характер пропозиції полягає в тому, що запропоноване не нав'язується адресату, а виноситься на його обговорення або розгляд: англ. *Lemon juice, maybe!* [224, р. 194] (пропозиція випити лимонного соку); фр. *À vous la place* [234, р. 250] (пропозиція зайняти вільне місце); укр. *Свіжі бутерброди!* [216, с. 39] (пропозиція переходим купити бутерброди).

Як видно з наведених фрагментів, адресант не віддає наказу і не вимагає нічого від співрозмовника, він лише пропонує йому своє бачення розв'язання ситуації, що склалася.

Іншим видом некатегоричних директивів, реалізованих номінативними реченнями в англійській, французькій та українській мовах, є *прохання*. Ситуація прохання спрямована на зацікавленість адресанта у виконанні певних дій з боку адресата. Проте глибинна структура прохання містить передбачення стосовно можливого невиконання дії адресатом у силу його

непідвладності адресанту, за ним залишається вибір виконувати дію чи не виконувати: англ. *Three o'clock here at the house* [226, р. 177] (прохання прийти у визначений час); фр. *Mardi en huit...* [234, р. 254] (прохання про зустріч у визначений мовцем час); укр. *Терпеливість, кузиночко, терпеливість* [213, с. 441] (прохання виявити терпеливість).

У зв'язку з тим, що комунікативна мета *прохання* спрямована на задоволення потреб і бажань мовця (адресанта), його можна визначити як бажання щодо виконання дії слухачем (адресатом). Семантика висловлень бажань схожа із семантикою репрезентативів, оскільки адресант повідомляє адресату про бажану для нього ситуацію, стан речей, до прикладу: англ. *Just one game* [224, р. 108] (прохання обмежити час гри); фр. *Quelques minutes à peine, grand-père* [229, р. 165] (прохання зачекати); укр. *Ні півслова нікому...* [214, с. 67] (прохання не розкривати таємниці).

Вихідною інтенцією будь-якого прохання є здійснення впливу на слухача, з урахуванням прийнятих у суспільстві мовних норм. Мовець намагається дотримуватися спільної лінії мовленнєвої поведінки, мовної норми, порушення якої спричинює негативну зустрічну реакцію співрозмовника. Усталені норми суспільного життя неопосередковано впливають на характер мовленнєвої поведінки. Ось чому вміло використане прохання є складовою частиною мовленнєвої стратегії при досягненні конкретної інтенції мовця.

Попри те, що *бажання* є помірним ступенем прояву волі інколи його висловлення носить рішучий і категоричний характер: англ. *Across the bridge!* [224, р. 174] (висловлення бажання рухатися у певному напрямі); фр. *Alors... pas de Jacques* [234, р. 143] (вимога не запрошувати в дім певної особи); укр. *Нікого з чужих... от, молоді, свідки й ти* [214, с. 624] (бажання відсвяткувати весілля дочки в колі рідних). У наведених реченнях бажання набуває ознак наказу, проте воно не втрачає своєї основної ознаки – вільного вибору адресатом реакції на отримане спонукання.

Досить часто номінативні речення виражають щирі *побажання* адресанта адресатові: англ. *Good day to you* [227, р. 58] (побажання вдалого дня); *Good night, good night!* [224, р. 169] (побажання доброї ночі); фр. *Bonne chance, Madame!* [234, р. 184] (побажання успіхів); *A tes souhaits!* [220, р. 102] (побажання здійснення задуманого); укр. *Мої поздоровлення* [213, с. 549]; *Мої найщиріші поздоровлення!* [213, с. 549]. Вибір мовних засобів вираження побажання зумовлюється стосунками між комунікантами та нормами етикету, притаманними кожній ситуації спілкування.

У процесі спілкування значна кількість реплік, що об'єктивно відображають дійсність, може викликати позитивну чи негативну реакцію з боку співрозмовника, тобто згоду або відмову. Засобами виявлення згоди є позитивна відповідь на питання, дозвіл на що-небудь, взаємна домовленість, порозуміння, спільність поглядів, думок тощо: англ. *Yes, Grandma* [224, р. 183] (згода виконати прохання бабусі); фр. *Bien, monsieur le professeur* [223, р. 234] (згода дотримуватися припису лікаря); укр. *Справді, дороги в цих Ставках неможливі* [214, с. 343] (виявлення згоди з думкою співрозмовника). Отже, згода є позитивною сформованою позицією мовця стосовно предмета обговорення.

Заперечно-негативною реакцією адресата на висловлене адресантом прохання або пропозицію є *відмова*. Комунікативна мета відмови полягає у висловленні незгоди (відсутності згоди) стосовно дії або висловлювання співрозмовника, при цьому висловлювання постає як повідомлення інформації або як оцінка інформації співрозмовника: англ. *A speck of eager fire from foxeyes thanked him. He withdrew his gaze after an instant. No: better not: another time* [227, р. 60] (відмова зробити покупку цього дня); фр. *Tu viendras demain? – Oh! non; pas tous les jours* [230, р. 37] (відмова від зустрічі у зв'язку з відсутністю бажання); укр. *Ні, мої дорогі* [214, с. 51] (відмова надавати безкоштовні послуги санаторійного лікування кожному бажуючому).

З наведених фрагментів стає зрозумілим, що відмова є реактивним актом, що відображає позицію мовця, протилежну позиції співрозмовника та інформативним або оцінним висловлюванням з різними емоційними відтінками, втіленими у мовленні.

Комунікативною метою *застереження* є прагнення уберегти співрозмовника (співрозмовників) від негативних наслідків, до яких може призвести його (їхня) дія. Погоджуючись із думкою Л.В. Фоміної стосовно того, що “застереження, на відміну від поради, завжди пов’язане з повідомленням адресату деякої нової для нього інформації про можливий несприятливий стан справ” [130, с. 9], визначаємо його як спробу мовця змусити слухача відмовитися від своїх намірів з метою уникнення можливих негативних наслідків: англ. *Your attention! We’re nae tha fou. The Leith police dismisseth us* [227, р. 427] (застереження про можливе переслідування з боку поліції); *Damn dangerous thing. Some Tipperary bosthoon endangering the lives of the citizens* [227, р. 240] (привернення уваги до речі, що може становити небезпеку для громадян); фр. *Attention! Mme Reseau vient de trouver la réponse du berger à la bergère* [222, р. 146] (нагадування бути обережним, щоб не викрили); *C’est une excellente idée. En même temps j’apprendrai à conduire à Dominique. Pas de folies, pas de folies – dit la mère de Bertrand...* [232, р. 46] (застереження не перевищувати швидкість під час прогулянки); укр. *Спокійніше, Завадко, про такі справи, спокійніше. Така наївна довірливість ще може бути дозволена сільським хлопчикам, але не тобі, революціонерові зі стажем* [213, с. 222] (застереження бути обережним у висловлюваннях, щоб не заарештували); *Не підозріваючи, що його чує Філько Безбородько, застеріг: – Але ніякої голоти... ніяких Безбородьків* [214, с. 448] (застереження не запрошувати в дім бідних людей).

Як бачимо, директивні номінативні речення англійської, французької та української мов функціонують у конкретних спонукальних ситуаціях та здатні виражати категоричні (наказ, наполеглива вимога, заборона) та некатегоричні директивні висловлювання (пропозиція, прохання,

(по)бажання, відмова, застереження), комунікативною метою яких є прагнення адресанта викликати своїми словами відповідні дії адресата, які сприяли б здійсненню висловленого ним.

У процесі мовлення директивні номінативні речення англійської, французької та української мов виконують когнітивну, функцію впливу, регулятивну, комунікативну і мислеоформлювальну функції, на які нашаровуються інформативна та фатична функція.

5.4 Квеситивні номінативні речення в англійській, французькій та українській мовах

У результаті проведеного дослідження, в англійській французькій та українській мовах було виокремлено квеситивні номінативні речення, здатні не лише виражати значення питальності, але й передавати смисли інших типів модально-інтенційних висловлювань – репрезентативів, директивів, експресивів тощо. Як зазначає Дж. Серль, квеситивні речення інформують адресата про наявність у мовця інформаційної лакуни [116, с. 151–169], яку він намагається заповнити шляхом отримання відповіді на поставлене запитання.

Конотація квеситивного номінативного речення в англійській, французькій та українській мовах визначається комунікативним наміром адресанта, який впливає на очікувану відповідь. Квеситивні номінативні речення з функціонального погляду виражають прагнення мовця одержати, підтвердити або заперечити інформацію.

Результати проведеного дослідження доводять, що найменшим є відсоток використання у мовленні квеситивних номінативних речень – 8,65% від загальної кількості опрацьованого матеріалу. Найбільший відсоток квеситивних номінативних речень складають речення, в яких комунікативний намір мовця спрямований на запит / отримання інформації – 3,27% від усієї кількості матеріалу дослідження. Підтвердження власної

позиції мовця передають 1,98% номінативних речень. Невпевненість мовця або його припущення стосовно предмета розмови виражається 1,62% номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах (див. табл. 5.5).

Таблиця 5.5

**Кількісно-якісна кореляція квеситивних номінативних речень
в англійській, французькій та українській мовах**

Вид квеситивного запиту	Англійська мова		Французька мова		Українська мова		Усього	
	К-сть. од	%	К-сть. од	%	К-сть. од	%	К-сть. од	%
отримання / запит інформації	25	1,67	62	4,13	60	4,00	147	3,27
відтворення внутрішнього стану	13	0,87	22	1,47	26	1,73	61	1,36
підтвердження власної позиції	15	1,00	41	2,73	33	2,20	89	1,98
припущення, непевненість	20	1,33	30	2,00	23	1,53	73	1,62
пропозиція, прохання	11	0,73	7	0,47	1	0,07	19	0,42
Разом	84	5,60	162	10,80	143	9,53	389	8,65

Передаючи іллокутивний намір мовця, квеситивні номінативні речення слугують не для констатації факту буття предметів чи явищ, а для вираження прагнення мовця *отримати, підтвердити або заперечити інформацію* про них: англ. *Supper almost ready?* [224, р. 96] (запит інформації про стан готовності страви); фр. *Étudiant?* [234, р. 90] (запит інформації про рід занять людини); укр. *Ваше прізвище?* [213, с. 268] (запит інформації особистого характеру).

Подібно до інших одиниць мовлення, квеситивне номінативне речення може відтворювати *внутрішній стан*, у якому перебуває адресант, наприклад: англ. *You positive?* [224, р. 104] (бажання виявити стан співрозмовника); фр. *Amis à moi contents?* [231, р. 179] (прагнення мовця виявити стан друзів); укр. *Все гаразд?* [219, с. 303] (бажання дізнатися про самопочуття людини).

На питання можуть накладатися різного роду додаткові відтінки та нюанси, що безпосередньо не мають відношення до передачі питання: запитуючи, адресант керується конкретними намірами, а саме: спонукати співрозмовника до вступу у ситуацію мовленнєвого спілкування, тобто відповісти на питання, надати адресантові ту чи іншу інформацію щодо проблеми, яка його цікавить, *підтвердити власну позицію* тощо: англ. *The picture of Oxford?* [226, р. 73] (намагання підтвердити власний здогад); фр. *Maître Valatte?* [234, р. 245] (намагання встановити особу прибулого); укр. *Протитанкові під Красноградом?* [216, с. 72] (прагнення підтвердити власний здогад). Запитуючи, адресант по-різному ставиться до очікуваної відповіді, що відображається на формі квеситивного речення.

Квеситивні номінативні речення часто мають модальне забарвлення. Вони здатні виражати *припущення, невпевненість* тощо: англ. *Some big bootlegger?* [226, р. 114] (висловлення припущення про рід занять особистості); фр. *Camps? un grand avec une moustache noire?* [225, р. 36] (припущення, що мова йде про одну і ту ж особу); укр. *Можє, це який-небудь місцевий прикордонний конфлікт?* [216, с. 13] (висловлення припущення про можливість швидкого завершення війни).

Квеситивні номінативні речення можуть також виражати *пропозицію, прохання, ствердження інформації, пораду* тощо: англ. *A lemonade?* [226, р. 108] (пропозиція випити лимонаду); фр. *Un café?* [234, р. 176] (пропозиція випити кави); укр. *Чому б не кудись у першокласний санаторій, під магнолії та кипариси?* [218, с. 11] (пропозиція поїхати на відпочинок).

Вивчення квеситивних номінативних речень англійської, французької та української мов у прагматичному аспекті доводить, що вони є інтенційним засобом мовленнєвого спілкування, використаним мовцем з метою здійснення своїх комунікативних намірів.

Як відомо, первинною функцією квеситивних висловлювань є функція запиту необхідної інформації. Проте квеситивні номінативні речення є досить універсальним видом речень, оскільки окрім вже звичної питальної функції можуть виконувати у мові ряд інших функцій (комунікативну, мислеоформлювальну, фатичну) і виражати безліч різних значень, зовсім не пов'язаних із таким, як з'ясувальне.

Отже, у результаті проведеного дослідження було виявлено прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах (відповідно до їх використання у різних типах мовленнєвих актів): репрезентативи, директиви, експресиви та квеситиви, що є *спільними* для досліджуваних мов. *Відмінність* полягає у різному ступені вербалізації виділених прагматичних типів номінативних речень у зіставлюваних мовах.

Встановлено, що у мовленні номінативні речення виконують когнітивну, комунікативну, мислеоформлювальну, репрезентативну, експресивну, регулятивну, інформативну, фатичну, функцію впливу.

Висновки до розділу 5

У результаті опрацювання матеріалу дослідження було виокремлено 4 функціонально-прагматичні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: *репрезентативи, директиви, експресиви та квеситиви*, що є спільними для досліджуваних мов.

Проведене дослідження продемонструвало найвищий відсоток використання у мовленні репрезентативних номінативних речень (65,00% від загальної кількості вживань). Зазначене вище дозволяє припустити, що

основним значенням номінативних речень у досліджуваних мовах є семантика буттєвості.

У процесі використання у мовленні виділені прагматичні типи номінативних речень виконують такі функції мови: *когнітивну* (відображає результат пізнання дійсності людиною), *комунікативну* (функція спілкування), *мислеоформлювальну* (функція формування й формулювання думки), *репрезентативну* (функція позначення світу речей), *експресивну* (функція вираження почуттів, емоцій, внутрішнього світу людини), *регулятивну* (функція волевиявлення і регулювання стосунків між людьми), *інформативну* (передача інформації), *фатичну* (встановлення контакту), *функцію впливу* (спрямована на зміну стану поведінки, намірів, поглядів, думок, рішень, рівня активності, норм поведінки).

У результаті дослідження було виявлено **спільне** і **відмінне** у прагматиці номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах.

Спільне: 1) наявність 4 прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах – репрезентативи, директиви, експресиви, квеситиви; 2) виконання номінативними реченнями зіставлюваних мов таких функцій мови: когнітивної, комунікативної, мислеоформлювальної, репрезентативної, регулятивної, інформативної, фатичної, функції впливу.

Відмінне: 1) різний рівень продуктивності виділених прагматичних типів номінативних речень у кожній мові; 2) можливість вираження номінативними реченнями самооцінки лише в українській та французькій мовах; 3) переважання номінативних речень на позначення негативних емоцій у французькій мові.

Основні положення розділу відображено у відповідних публікаціях автора: [149].

ВИСНОВКИ

1. Теоретико-методологічна концепція дисертації ґрунтується на працях Е. Бенвеніста, М. Гревіса, А. Гусса, Л. Єльмслева, О.С. Мельничука, М.Т. Чемерисова та ін., в яких акцентовано буттєву семантику та односкладність номінативних речень; В.В. Бабайцевої, Н.С. Валгіної, П. Гіро, П.С. Дудика, П.О. Леканта, У. Леманна та ін., де номінативні речення потрактовано як односкладні з буттєвою семантикою, здатні до поширення; Г.А. Волохіної, Р. Джекендоффа, С.Є. Кузьміної, З.Д. Попової, Л.О. Фурс та ін., де обґрунтовано доцільність аналізу номінативних речень через синтаксичні концепти – одиниці ментальної репрезентації на когнітивному рівні, що мають план змісту і план вираження; А.П. Загнітка, Дж. Серля, Р. Якобсона та ін., у яких визначено функції номінативних речень за їх прагматичним навантаженням у мовленні.

2. Номінативні речення – це специфічний різновид односкладних речень, головний член яких може бути виражений іменником у називному відмінку, особовим займенником, кількісно-іменною словосполучкою або числівником, які є одним із найбільш продуктивних способів вираження когнітивно-синтаксичної семантики в англійській, французькій та українській мовах.

3. Розроблена комплексна методика виявилася ефективною для ідентифікації типів синтаксичних концептів, репрезентованих номінативними реченнями, структурно-семантичних і прагматичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах. За *tertium comparationis* (основи зіставлення) у роботі обрано поняття синтаксичного концепту для вияву ступеня його репрезентації номінативними реченнями у кожній мові (когнітивний рівень); структурні моделі номінативних речень та засоби морфологічного вираження головного члена (структурно-семантичний рівень); функції номінативних речень у мовленні (прагматичний рівень).

4. Виділено 6 типів синтаксичних концептів: БУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО ІСНУЄ]; БУТТЯ ОЗНАКИ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО Є ЯКИМ]; БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ АБО ЧАСІ [ХТО / ЩО ІСНУЄ ДЕ АБО КОЛИ]; БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ [ХТО / ЩО ПЕРЕБУВАЄ В ЯКОМУ СТАНІ]; ВОЛОДІННЯ ОБ'ЄКТОМ [ХТО / ЩО НАЛЕЖИТЬ КОМУ]; НЕБУТТЯ ОБ'ЄКТА [ХТО / ЩО НЕ ІСНУЄ], репрезентованих у мовленні номінативними реченнями. Виявлено, що номінативні речення, які вербалізують ці синтаксичні концепти, піддаються *граматичним* (зміна часової віднесеності ситуації) та *структурно-семантичним* модифікаціям (питальна та емоційна). Ступінь вербалізації виділених синтаксичних концептів, у досліджуваних мовах, є різним (в англ. та фр. мовах – переважають номінативні речення на позначення БУТТЯ ОБ'ЄКТА (43,60% англ., 25,67% фр.); в укр. – БУТТЯ СТАНУ ОБ'ЄКТА ТА СТАНУ ПРИРОДИ (26,0%), БУТТЯ ОБ'ЄКТА У ПРОСТОРИ ТА ЧАСІ (24,40%).

5. Установлено 4 структурні типи номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: *непоширені* (вираження структури номінативного речення лише головним членом), *поширені* (номінативне речення здатне до поширення за рахунок об'єктних та обставинних детермінантів), *нерозчленовані* (структурна модель номінативного речення є синтаксично нерозкладною), *розчленовані* (здатність речення до збереження смислу повідомлення незалежно від порядку розташування компонентів структурної моделі) та 7 їх різновидів відповідно до кількості структурних елементів. Побудовано 1686 структурних моделей номінативних речень зіставлюваних мов (336 – англ. мова, 500 – фр., 850 – укр.), 1605 з яких утворено на основі іменника (321 модель в англ. мові, 470 – у фр., 814 – в укр.), що засвідчує найвищий ступінь лексичної сполучуваності іменника з іншими компонентами.

Ідентифіковано 6 спільних семантичних типів номінативних речень в англійській, французькій та українській мовах: буттєві (екзистенційні), вказівні, оцінні (якісна або кількісна оцінка), номінативні речення з

просторовими та часовими детермінантами, посесивні, кожен з яких реалізується специфічною семантикою схеми. Доведено, що предикативна ознака буттєвих номінативних речень конкретизується семантичними схемами “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ЯВИЩА”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПОДІЇ / СИТУАЦІЇ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ АБСТАКТНОГО ПОНЯТТЯ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ ПРЕДМЕТНО ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ДІЇ”, “ІСНУВАННЯ / НАЯВНІСТЬ СТАНУ”; вказівних – семантичними схемами: “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PART_{dem}”, “ОБ’ЄКТ БУТИ / ІСНУВАТИ + PRON_{dem}”, “PRON_{atr} + НАЯВНІСТЬ ОБ’ЄКТА”; оцінних номінативних речень – семантичними схемами “ОБ’ЄКТ БУТИ ЯКИМ”, “ОБ’ЄКТ БУТИ СКІЛЬКИ”; номінативних речень з просторовими детермінантами – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ ПЕРЕБУВАТИ + DET_{loc}”; номінативних речень з часовими детермінантами – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ БУТИ + DET_{temp}”; посесивних номінативних речень – семантичною схемою “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ”. Відмінною є вербалізація семантичної схеми “ОБ’ЄКТ НАЛЕЖАТИ КОМУСЬ” в українській мові, коли використовуються прикметники з присвійним суфіксом та відносні прикметники.

6. Ідентифіковано 4 прагматичні типи номінативних речень відповідно до їх прагматичного навантаження у структурі мовленнєвих актів: *репрезентативи* – 65% від загальної кількості (1128 речень в англ. мові, 931 – в укр., 866 – у фр.); *експресиви* – 17,51% від усієї кількості (укр. мова – 310 речень, фр. – 267, англ. – 211), здатні виражати позитивну (8,71%) та негативну (8,80%) оцінку, що засвідчує незначне домінування негативних емоцій над позитивними; *директиви* – загальною кількістю 8,84%: фр. мова – 205 речень, укр. – 116, англ. – 77, (категоричні директиви складають – 1,58% від усієї вибірки, некатегоричні – 7,26%), що засвідчує перевагу некатегоричних мовленнєвих висловлювань; *квеситиви* – 8,65% від загальної кількості (фр. мова – 162 речення, укр. – 143, англ. – 84), які у процесі реального спілкування здатні виражати різноманітні комунікативні

інтенції мовця та виконувати такі функції: когнітивна, комунікативна, мислеоформлювальна, репрезентативна, експресивна, регулятивна, інформативна, фатична, функція впливу. Відмінним є рівень вербалізації кожного прагматичного типу номінативними реченнями у зіставлюваних мовах.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні стилістичних функцій номінативних речень у літературно-художньому та публіцистичному стилях мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамец П. Образование предложений из пропозиций в современном русском языке / Пржемысл Адамец. – Прага : УК Прага, 1978. – 160 с.
2. Адмони В.Г. Завершенность конструкции как явление синтаксической формы / В.Г. Адмони // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1958. – №1. – С. 111–117.
3. Алефиренко Н.Ф. Современные проблемы науки о языке [учебное пособие] / Николай Федорович Алефиренко. – М. : Флинта : Наука, 2005. – 416 с.
4. Апресян Ю.Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики (краткий очерк) / Юрий Дереникович Апресян. – М. : Просвещение, 1966. – 305 с.
5. Апресян Ю.Д. Теоретические проблемы русского синтаксиса : взаимодействие грамматики и словаря / Юрий Дереникович Апресян. – М. : Языки славянской культуры, 2010. – 407 с.
6. Арват Н.Н. Компонентный анализ семантической структуры простого предложения (текст лекций) / Нинель Николаевна Арват. – Черновцы : Изд-во Черновиц. гос. унта, 1976. – 68 с.
7. Арутюнова Н.Д. Предложение и его смысл : логико-семантические проблемы / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Наука, 1976. – 383 с.
8. Арутюнова Н.Д. Русское предложение. Бытийный тип / Н.Д. Арутюнова, Е.Н. Ширяев. – М. : Русский язык, 1983. – 198 с.
9. Бабайцева В.В. Односоставные предложения в современном русском языке / Вера Васильевна Бабайцева. – М. : Просвещение, 1968. – 160 с.

10. Бабайцева В.В. Система односоставных предложений в современном русском языке / Вера Васильевна Бабайцева. – М. : Дрофа, 2004. – 512 с.

11. Бабайцева В.В. Система структурно-семантических типов простого предложения в современном русском языке / В.В. Бабайцева // Предложение как многоаспектная единица : [Межвуз. сб. науч. тр.]. – М., 1984. – С. 3–13.

12. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли ; [пер. с третьего фр. изд. В.В. и Т.В. Вентцель, ред., вступ. статья и примеч. Р.А. Будагова]. – М. : Издательство иностранной литературы, 1955. – 416 с.

13. Бархударов Л.С. Структура простого предложения современного английского языка / Леонид Степанович Бархударов. – М. : Высшая школа, 1966. – 199 с.

14. Биджиев З.А.-Д. Односоставное номинативное предложение в карачаево-балкарском языке : в сопоставлении с русским и английским языками : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.02 “Тюркские языки”, 10.02.20 “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / З.А.-Д. Биджиев. – Махачкала, 2009. – 21 с.

15. Богданов В.В. Семантико-синтаксическая организация предложения / Валентин Васильевич Богданов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1977. – 203 с.

16. Болдырев Н.Н. Когнитивная семантика : Курс лекций по английской филологии / Николай Николаевич Болдырев. – [изд. 2-е, стер.]. – Тамбов : Изд-во Тамб. ун-та, 2001. – 123 с.

17. Болдырев Н.Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики / Н.Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики : [научный журнал]. – Тамбов, 2004. – №1. – С. 18–36.

18. Болдырев Н.Н. Репрезентация языковых и неязыковых знаний синтаксическими средствами / Н.Н. Болдырев, Л.А. Фурс // Филологические науки. – М., 2004. – №3. – С. 67–74.
19. Бондарко А.В. Грамматическое значение и смысл / Александр Владимирович Бондарко. – Л. : Наука, 1978. – 176 с.
20. Бондарко А.В. Функциональная грамматика / Александр Владимирович Бондарко. – Л. : Наука, 1984. – 136 с.
21. Брицин В.М. Односкладні речення в українській мові : до питання методології їхнього дослідження / В.М. Брицин // Мовознавство. 2001. – №3. – С. 81–87.
22. Булынина М.М. Проблема синтаксического концепта / М.М. Булынина // Вестник Московского государственного университета имени М.А. Шолохова. Серия Филологические науки. – М., 2012. – №4. – С. 67–73.
23. Валгина Н.С. Современный русский язык : Синтаксис : [учебник] / Нина Сергеевна Валгина. – [4-е изд., испр.]. – М. : Высшая школа, 2003. – 416 с.
24. Вихованець І.Р. Семантико-синтаксична структура речення / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. – К. : Наукова думка, 1983. – 220 с.
25. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис / Волох О.Т., Чемерисов М.Т., Чернов Є.І. – К. : Вища школа, 1989. – 335 с.
26. Волохина Г.А. Синтаксические концепты русского простого предложения / Г.А. Волохина, З.Д. Попова. – Воронеж : Воронежский ун-т, 1999. – 192 с.
27. Волохина Г.А. Синтаксические концепты русского простого предложения / Г.А. Волохина, З.Д. Попова. – Воронеж : Истоки, 2003. – 196 с.

28. Всеволодова М.В. Теория функционально-коммуникативного синтаксиса : Фрагмент прикладной (педагогической) модели языка / Майя Владимировна Всеволодова. – М. : Изд-во МГУ, 2000. – 501 с.
29. Гак В.Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1998. – 768 с.
30. Горяний В.Д. Синтаксис односкладных речень / Валентин Давидович Горяний. – К. : Рад. шк., 1984. – 128 с.
31. Грамматика русского языка. Синтаксис [под. ред. В.В. Виноградова, Е.С. Истриной]. – М. : АН СССР, 1960. – Т. II. Ч. 1. – 701 с.
32. Грель М. К сущности типов предложений в славянских языках / М. Грель // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1967. – №5. – С. 60–68.
33. Гуйванюк Н.В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць / Ніна Василівна Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 335 с.
34. Дворецкая Е.В. Семантика компонентов бипропозициональной структуры предложений с абсолютной конструкцией / Е.В. Дворецкая // Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. Сер. “Филология”. – 2008. – №2 (13). – С. 91–101.
35. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В.З. Демьянков // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1994. – № 4. – С.17–33.
36. Добрыднева Е.А. Актуальные проблемы односоставных предложений (опыт лекции) / Е.А. Добрыднева // Русский литературный язык : номинация, предикация, экспрессия : [Межвуз. сб. науч. тр.]. – [отв. ред. В.В. Леденева]. – М. : МАНПО, 2002. – С. 164–170.
37. Дудик П.С. Стилїстика української мови : [навч. посіб.] / Петро Семенович Дудик. – К. : Видавничий центр Академія, 2005. – 368 с.

38. Загнітко А.П. Теоретична грамати́ка української мови : Синтаксис : [монографія] / Анатолій Панасович Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
39. Закиев М.З. Проблемы структуры простого предложения татарского языка / Мирфатых Закиевич Закиев. – Казань : КГПИ, 1987. – 102 с.
40. Золотова Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова. – М. : МГУ, 1998. – 528 с.
41. Золотова Г.А. О регулярных реализациях моделей предложения / Г.А. Золотова // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1969. – №1. – С. 67–78.
42. Золотова Г.А. О структуре простого предложения в русском языке / Г.А. Золотова // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1967. – №6. – С. 90–101.
43. Золотова Г.А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Галина Александровна Золотова. – М. : Наука, 1973. – 351 с.
44. Золотова Г.А. Синтаксический словарь. Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / Галина Александровна Золотова. – [изд. 3-е, стереотипное]. – М. : Едиториал УРСС, 2006. – 440 с.
45. Иванова Е.Ю. Логико-семантические типы предложений. Неполные речевые реализации (в русском и болгарском языках) : автореф. дисс. на соиск. учен. степ. д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык”, 10.02.03 “Славянские языки” / Е.Ю. Иванова. – Спб., 2003. – 50 с.
46. Иванова Е.Ю. О перцептивности номинативных предложений / Е.Ю. Иванова // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 2004. – №1. – С. 107–117.
47. Иванчикова Е.А. О структурной факультативности и структурной обязательности в синтаксисе / Е.А. Иванчикова // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1965. – №5. – С. 84–94.

48. Іваненко З.І. Односкладні речення як синонімічні паралелі двоскладних / З.І. Іваненко // Українська мова і література в школі. – К., 1985. – №8. – С. 38–43.
49. Казарина В.И. Современный русский синтаксис. Структурная организация простого предложения : [учебное пособие] / Валентина Ивановна Казарина. – Елец : ЕГУ им. И.А. Бунина, 2007. – 329 с.
50. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
51. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – [7-е изд.]. – М. : Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с.
52. Караулов Ю.Н. Русская языковая личность и задачи ее изучения / Ю.Н. Караулов // Язык и личность. – М. : Наука, 1989. – С. 3–8.
53. Кацнельсон С.Д. К генезису номинативного предложения / Соломон Давидович Кацнельсон. – Л., 1936. – 110 с.
54. Кетенчиев М.Б. Структура и семантика именных предложений в карачаево-балкарском языке / М.Б. Кетенчиев. – Нальчик : Книга, 2000. – 145 с.
55. Клочко Л.І. Висловлювання похвали в комунікативно-діяльнісній парадигмі спілкування (на матеріалі англійської мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Л.І. Клочко. – Харків, 2004. – 20 с.
56. Кобрина Н.А. Грамматика английского языка : Морфология. Синтаксис : [учебное пособие для студентов педагогических институтов и университетов по специальности №2103 “Иностранные языки”] / Н.А. Кобрина, Е.А. Корнеева, М.И. Оссовская, К.А. Гузеева. – СПб. : СОЮЗ, 1999. – 496 с.
57. Кокорина С.И. О реализации структурной схемы предложения / С.И. Кокорина // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1975. – №3. – С. 73–83.

58. Колшанский Г.В. Коммуникативная функция и структура языка / Геннадий Владимирович Колшанский. – [3-е. изд]. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 176 с.
59. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке / Геннадий Владимирович Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
60. Комарова З.И. Методология, метод, методика и технология научных исследований лингвистике : [учебное пособие] / Зоя Ивановна Комарова. – [3 изд., стер.]. – М. : Флинта, 2014. – 820 с.
61. Концептуализация и категоризация в языке : [кол. монография] / Г.М. Костюшкина [и др.] / [науч. ред. Г.М. Костюшкина]. – Иркутск : ИГЛУ, 2006. – 584 с.
62. Концептуализация мира в языке : [кол. монография] / Л.А. Фурс [и др.] / [науч. ред. Н.Н. Болдырев]. – М. ; Тамбов : Вестник ТГУ, 2009. – С. 278–302.
63. Копров В.Ю. Семантико-функциональный синтаксис русского языка в сопоставлении с английским и венгерским / Виктор Юрьевич Копров. – Воронеж : Издатель О.Ю. Алейников, 2010. – 328 с.
64. Коржак З.З. Вираження експресивності номінативних речень (на матеріалі сучасних українських художніх текстів) : автореф. дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / З.З. Коржак. – Івано-Франківськ, 2007. – 22 с.
65. Корольова А.В. Нові виклики сьогоденної компаративістики і контрастивістики // Проблеми зіставної семантики / А.В. Корольова. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2013. – Вип. 11. – С. 9–15.
66. Коцюба З.Г. Експресивність номінативних речень як перекладознавча проблема (на матеріалі англійської та української мов) : автореф. дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / З.Г. Коцюба. – Київ, 2001. – 16 с.

67. Кочерган М.П. Загальне мовознавство : [підручник] / Михайло Петрович Кочерган. – [видання 2-ге, виправлене і доповнене]. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2006. – 464 с.

68. Крушельницкая К.Г. Очерки по сопоставительной грамматике немецкого и русского языков / Клавдия Григорьевна Крушельницкая. – М. : URSS, 2008. – 272 с.

69. Кубрякова Е.С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е.С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М. : Институт языкознания РАН. – М. : 1995. – С. 145-238.

70. Кубрякова Е.С. Язык и знание. На пути получения знаний о языке : части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.

71. Кузенко Г.М. Номінативні перформативні речення з емотивним значенням / Г.М. Кузенко // Наукові записки : спеціальний випуск. – 2001. – Т. 19. – С. 42–45.

72. Кузьмина С.Е. Вариативность структурной схемы предложения (на материале английского языка) / С.Е. Кузьмина // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. – Челябинск, 2010. – №13 (194). – Вып. 43. – С. 88–93.

73. Кузьмина С.Е. Исследование семантики предложения в концептуальном аспекте / С.Е. Кузьмина // Вопросы когнитивной лингвистики. – М., 2009. – №4. – С. 92–96.

74. Кузьмина С.Е. Понятие “синтаксический концепт” в лингвистических исследованиях / С.Е. Кузьмина // Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. – Челябинск, 2012. – №17 (271). – Вып. 66. – С. 87–90.

75. Куровская М.В. Номинативные предложения в современном французском языке : дисс. ... канд. фил. наук : 10.02.05 – “Романские языки” / М.В. Куровская. – Ленинград, 1984. – 169 с.

76. Курс сучасної української літературної мови : Синтаксис / [за ред. Л.А. Булаховського]. – К. : Радянська школа, 1951. – Т. 2. – 465 с.

77. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф ; пер. с англ. Н.Н. Перцовой // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1981. – Вып. 10. – С. 350–368.

78. Лакофф Дж. Мышление в зеркале классификаторов / Дж. Лакофф ; пер. с англ. Р.И. Розиной // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1988. – Вып. 23. – С. 12–51.

79. Лекант П.А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке / Павел Александрович Лекант. – М. : Высшая школа, 2004. – 247 с.

80. Лужковская М.Ф. Цепочки номинативных предложений в современном русском литературном языке (на материале очерков) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / М.Ф. Лужковская. – Л., 1987. – 16 с.

81. Мельничук О.С. Розвиток структури слов'янського речення / Олександр Савич Мельничук. – К. : Наукова думка, 1966. – 324 с.

82. Мельчук И.А. Опыт теории лингвистических моделей “смысл – текст”. Семантика, синтаксис / Игорь Александрович Мельчук. – Москва : Наука, 1974. – 314 с.

83. Методологические проблемы когнитивной лингвистики : [научное издание, под редакцией И.А. Стернина]. – Воронежский государственный университет, 2001. – 182 с.

84. Мокроусова О.Ю. Номинативное предложение как единица текста : коммуникативно-прагматический аспект : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / О.Ю. Мокроусова. – Ростов-на-Дону, 2011. – 24 с.

85. Москальская О.И. Вопросы синтаксической семантики / О.И. Москальская // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1977. – №2. – С. 45–56.

86. Москальская О.И. Проблемы семантического моделирования в синтаксисе / О.И. Москальская // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1973. – №6. – С. 33–43.

87. Мустайоки А. Теория функционального синтаксиса: от семантических структур к языковым средствам / Арто Мустайоки. – М. : Языки славянской культуры, 2006. – 512 с.

88. Низяева Г.Ф. К проблеме связей в структурной схеме простого предложения : Схема $N_1 - Adj$ / Г.Ф. Низяева // Синтаксические связи в русском языке : [Межвуз. тем. сб.]. – Владивосток : Дальневост. гос. ун-т, 1978. – С. 3–12.

89. Никифорова С.А. Номинативное предложение как компонент структуры текстового целого : на материале немецкоязычной прозы и поэзии : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / С.А. Никифорова. – Санкт-Петербург, 2006. – 34 с.

90. Новикова Т.Л. Присубстантивный распространитель в семантической структуре номинативного предложения : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Т.Л. Новикова. – Киев, 1990. – 25 с.

91. Норман Б.Ю. Грамматика говорящего / Борис Юстинович Норман. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1994. – 227 с.

92. Норман Б.Ю. Когнитивный синтаксис русского языка : [учебное пособие] / Борис Юстинович Норман. – М. : Флинта, 2013. – 254 с.

93. Одинец А.И. Семантико-синтаксические и функционально-прагматические особенности номинативных предложений в современном французском языке : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.05 “Романские языки” / А.И. Одинец. – Иркутск : Изд-во Сервико, 1997. – 16 с.

94. Османова Р.М. Номинативные предложения в современном кумыкском языке : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.02 “Языки народов РФ (Тюркские языки)” / Р.М. Османова. – Махачкала, 2006. – 26 с.

95. Падучева Е.В. О семантике синтаксиса (материалы к трансформационной грамматике русского языка) / Елена Викторовна Падучева. – М. : Наука, 1974. – 292 с.

96. Падучева Е.В. Родительный субъекта в отрицательном предложении: синтаксис или семантика? / Е.В. Падучева // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1997. – №2. – С. 101–116.

97. Панкрац Ю.Г. Пропозициональная форма представления знаний / Ю.Г. Панкрац // Язык и структуры представления знаний: сборник научно-аналитических обзоров. – М. : РАН, 1992. – С. 78–97.

98. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / Александр Матвеевич Пешковский. – [8-е изд., доп.]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.

99. Плотникова С.Н. Говорящий/пишущий как языковая, коммуникативная и дискурсивная личность [Электронный ресурс] / С.Н. Плотникова // Вестник Нижневартовского государственного гуманитарного университета. – 2008. – №4. – Режим доступа: <http://vestnik.nvsu.ru/arhiv/24/58.pdf>.

100. Поліщук Н.П. Функціональні особливості мовних одиниць у процесі комунікації / Н.П. Поліщук // Вісник Запорізького національного університету : Філологічні науки. – Запоріжжя : ЗНУ, 2008. – №1. – С. 152–154.

101. Попов А.В. Сравнительный синтаксис именительного, звательного и винительного падежей в санскрите, древнегреческом, латинском и других языках / Александр Васильевич Попов. – М. : УРСС, 2012. – 309 с.

102. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж, 2001. – С. 78–80.

103. Попова З.Д. Очерки по когнитивной лингвистике / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – [изд. третье]. – Воронеж : Изд-во “Истоки”, 2003. – 191 с.
104. Попова З.Д. Способы вербализации концептов как проблема когнитивной лингвистики / З.Д. Попова // *Respectus Philologicus*. – 2009. – Issue 16 (21). – P. 56–61.
105. Попова И.А. О двусоставности номинативных предложений / И.А. Попова // *Исследования по современному русскому языку : [сб. ст., посвящ. памяти проф. Е.М. Галкиной-Федорук] / [под ред. Т.П. Ломтева и А.А. Камыниной]*. – М. : МГУ, 1970. – С. 216–235.
106. Потебня А.А. Мысль и язык / Александр Афанасьевич Потебня. – М. : Лабиринт, 1999. – 300 с.
107. Распопов И.П. Строение простого предложения в современном русском языке / Игорь Павлович Распопов. – М. : Просвещение, 1970. – 191 с.
108. Реферовская Е.А. Лингвистические исследования структуры текста / Елизавета Артуровна Реферовская. – Л. : Наука, 1983. – 215 с.
109. Рисинзон С.А. Номинативные предложения (лингвистический статус и стилевое функционирование в русском и английском языках) : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.19 “Теория языкознания” / С.А. Рисинзон. – Саратов, 1992. – 21 с.
110. Руднев А.Г. Синтаксис современного русского языка / Алексей Георгиевич Руднев. – М : Высшая школа, 1968. – 320 с.
111. Русская грамматика. Синтаксис / [под ред. Н.Ю. Шведовой]. – М. : Наука, 1980. – Т. 2. – 709 с.
112. Санжаров Л.Н. Номинативное предложение в современном русском языке (на материале поэзии) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / Л.Н. Санжаров. – М., 1963. – 20 с.
113. Селіванова О.О. Проблеми концептуального моделювання в сучасних мовознавчих студіях / О.О. Селіванова // *Лінгвістичні студії : [зб. наукових праць]*. – Черкаси : Брама-Україна. – 2006. – Вип. 2. – С. 7–14.

114. Сёрль Дж. Основные понятия исчисления речевых актов / Дж. Сёрль, Д. Вандервекен ; пер. с англ. А.Л. Блинова // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 18. – С. 242–263.
115. Серль Дж.Р. Классификация иллокутивных актов / Дж.Р. Серль ; пер. с англ. В.З. Демьянкова // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 170–194.
116. Серль Дж.Р. Что такое речевой акт / Дж.Р. Серль ; пер. с англ. И.М. Кобозевой // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. – С. 151–169.
117. Синтаксис современного русского языка : [учебник] / Акимов Г.Н., Вяткина С.В., Казаков В.П., Руднев Д.В. / [под ред. Вяткиной С.В.]. – М. : Академия, 2009. – 346 с.
118. Современный русский язык : [учебник] / [под ред. Н.С. Валгиной]. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Логос, 2002. – 528 с.
119. Современный русский язык : Морфология. Синтаксис [учебное пособие] / [ред. Е.М. Галкина-Федорук]. – М. : МГУ, 1964. – Ч. 2. – 638 с.
120. Современный русский язык : [учебник для филол. спец. ун-тов] / [под ред. В.А. Белашапковой]. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Высшая школа, 1989. – 800 с.
121. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Наука, 1975. – 311 с.
122. Сулима М. Українська фраза [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://r2u.org.ua/node/198>
123. Сучасна українська літературна мова : [навч. посібник для студ. вищ. навч. закл.] / С.О. Караман, О.В. Караман, М.Я. Плющ [та ін.]. – [за ред. С.О. Карамана]. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 560 с.
124. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / [за заг. ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.
125. Сучасна українська мова : підручник / [за ред. О.Д. Пономаріва]. – [3-тє вид., перероб.]. – К. : Либідь, 2005. – 488 с.

126. Сушинська І.М. Структурно-функціональні різновиди номінативних речень у сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / І.М. Сушинська. – Дніпропетровськ, 2000. – 20 с.

127. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Люсьен Теньер ; [пер. с фр. редколл. : Г.В. Степанов (пред.) и др.; вступ. ст. и общ. ред. В.Г. Гака]. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с.

128. Теория функциональной грамматики : Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис / [под ред. А.В. Бондарко]. – Л. : Наука, 1987. – 348 с.

129. Теория функциональной грамматики : Локативность. Бытийность. Посессивность. Обусловленность / [под ред. А.В. Бондарко]. – Спб. : Наука, 1996. – 230 с.

130. Фоміна Л.В. Комунікативна організація безсполучникового складного речення спонукального типу : автореф. дис. ... канд. філ. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Л.В. Фоміна. – Харків, 2000. – 19 с.

131. Формановская Н.И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Наталья Ивановна Формановская. – М. : Русский язык, 2002. – 216 с.

132. Фурс Л.А. Синтаксически репрезентируемые концепты : дисс. ... доктора филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки”; 10.02.19 “Теория языка” / Л.А. Фурс. – Тамбов, 2004. – 370 с.

133. Ходикіна І.І. Функціональні особливості вживання різновидів номінативних речень у творах Олеся Гончара / І.І. Ходикіна // Актуальні проблеми слов'янської філології : Лінгвістика і літературознавство [зб. наук. ст.]. – К. : Знання, 2000. – Вип. 5. – С. 40–44.

134. Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса / Ноам Хомский ; [пер. с англ. и предислов. под. ред. В.А. Звегинцева]. – М. : Изд. Московского ун-та, 1972. – 259 с.

135. Хуснетдинова Р.Я. Номинативные предложения в современном башкирском языке : автореф. дисс. ... канд. фил. наук : спец. 10.02.02 “Языки народов РФ (Башкирский язык)” / Р.Я. Хуснетдинова. – Уфа, 1998. – 29 с.

136. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка / Алексей Александрович Шахматов. – [3-е изд.]. – [вступ. статья д-ра филол. наук, проф. Е.В. Клобукова ; редакция и комментарии проф. Е.С. Истриной]. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 624 с.

137. Шахнарович А.М. Семантические аспекты коммуникативной функции языка / А.М. Шахнарович // Язык как коммуникативная деятельность человека. – М. : Наука, 1987. – С. 26–30.

138. Шведова Н.Ю. О соотношении грамматических и семантических характеристик предложения / Н.Ю. Шведова. // *Otázky slovanské syntaxe*, III. – Vrnо, 1973. – S. 73 – 83.

139. Шведова Н.Ю. О соотношении грамматической и семантической структуры предложения / Н.Ю. Шведова // *Славянское языкознание VII Международный съезд славистов*. – М. : Наука, 1973. – С. 458–483.

140. Шведова Н.Ю. Система местоимений как исход смыслового строения языка и его категорий / Н.Ю. Шведова, А.С. Белоусова. – М. : Ин-т русского языка РАН, 1995. – 120 с.

141. Швец А.В. Классификация номинативных предложений в лингвистике” / А.В. Швец // Проблемы межкультурной коммуникации в современном обществе : [сб. науч. трудов] / [отв. ред. Е.А. Журавлева]. – Астана : Изд-во ТОО “KazServicePrint LTD”, 2014. – С. 178–183.

142. Швець О.В. Еволюція поняття “номінативне речення” у лінгвістиці / О.В. Швець // *Science and Education a New Dimension : Philology*, II (1). – Budapest, 2014. – Issue 17 – P. 129–134.

143. Швець О.В. Когнітивний підхід до вивчення номінативних речень / О.В. Швець // *Психолінгвістика : [зб. наук. праць]* / [гол. ред. проф. Калмикова Л.О.]. – Переяслав-Хмельницький : “Видавництво КСВ”, 2014. – Вип. 16. – С. 279–288.

144. Швець О.В. Методологічна основа аналізу номінативних речень різноструктурних мов / О.В. Швець // Наукові записки Острозької академії. Серія “Філологічна” : [зб. наук. праць] / [укладачі : І.В. Ковальчук, С.В. Новоселецька]. – Острог : Видавництво Національного Університету “Острозька академія”, 2014. – Вип. 49. – С. 134–137.

145. Швець О.В. Поняття “синтаксичний концепт” у сучасній лінгвістиці / О.В. Швець // Тези ІХ Міжнародної науково-практичної конференції “Психолінгвістика в сучасному світі” (Переяслав-Хмельницький, ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”, 23–24 жовтня 2014 року). – Переяслав-Хмельницький : “Видавництво КСВ”, 2014. – С. 82.

146. Швець О.В. Реалізація типових пропозицій номінативними реченнями в різноструктурних мовах / О.В. Швець // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : “Філологія” : [зб. наук. праць] / [гол. ред. Ступак І.В.]. – Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2015. – Вип. 15, Т. 1. – С. 119–122.

147. Швець О.В. Структурні моделі номінативних речень французької мови / О.В. Швець // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Сучасна філологія : теорія і практика” (Київ, 20–21 березня 2015 року). – Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. – С. 111–114.

148. Швець О.В. Структурні типи номінативних речень у різноструктурних мовах / О.В. Швець // Одеський лінгвістичний вісник : [науково-практичний журнал] / [гол. ред. Н.В. Петлюченко]. – Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2015. – Вип. 6, Т. 2. – С. 145–148.

149. Швець О.В. Функції номінативних речень у різноструктурних мовах / О.В. Швець // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Мова у світлі класичної спадщини та сучасних парадигм” (Львів, наукова філологічна організація “Логос”, 11–12 березня 2016 року). – Львів : ГО “Наукова філологічна організація “Логос”, 2016. – С. 30–32.

150. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / Каленик Федорович Шульжук. – К. : Видав. центр “Академія”, 2004. – 408 с.
151. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р.О. Якобсон ; пер. с англ. И.А. Мельчука // Структурализм : за и против. – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–231.
152. Bailyn J.F. The Syntax of Russian / John Frederick Bailyn. – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2012. – 373 p.
153. Bally Ch. Linguistique générale et linguistique française / Charles Bally. – [2e éd.]. – Berne : A. Francke, 1944. – V. I. – 440 p.
154. Basmanova A.G. Syntaxe de la phrase française / A.G. Basmanova, A.N. Tarassova. – М. : Vyssaja Scola, 1986. – 208 p.
155. Benveniste É. Problèmes de linguistique générale / Émile Benveniste. – Paris : Éditions Gallimard, 1966. – V. I. – 356 p.
156. Breunis A.A. The nominal sentence in Sanskrit and Middle Indo-Aryan / Andries Anne Breunis. – Leiden : E.J. Brill, 1990. – 229 p.
157. Brunot F. La pensée et la langue (méthode, principes et plan d'une théorie nouvelle du langage appliquée au français) / Ferdinand Brunot. – Paris : Masson et Cie, 1922. – 954 p.
158. Bulletin de la société de linguistique de Paris – Paris : Au siège de la société : Sorbonne, 1904. – T. 13. – 142 p.
159. Callender J.B. Studies in the nominal sentence in Egyptian and Coptic / John Bryan Callender. – Berkeley : University of California Press, 1984. – 221 p.
160. Chomsky N. Language and Mind / Noam Chomsky. – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 2006. – 190 p.
161. Chomsky N. Syntactic structures / Noam Chomsky. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2002. – 117 p.
162. Chomsky N. The Logical Structure of Linguistic Theory / Noam Chomsky. – New York : Plenum Press, 1975. – 604 p.

163. Cohen D. La phrase nominale et l'évolution du système verbal en sémitique : études de syntaxe historique / David Cohen. – Paris : Dépositaire, Editions Peeters, 1984. – 629 p.
164. Daneš F. The Syntax of Sentence and Text : A Festschrift for František Daneš / František Daneš. – Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1994. – 398 p.
165. Dimitrova-Vulchanova M. The Structure of the Bulgarian and Macedonian Nominal Expression : Introduction / M. Dimitrova-Vulchanova, O. Mišeska Tomić // Investigations in the Bulgarian and Macedonian nominal expression. – Trondheim : Tapir Academic Press, 2009. – P. 1–23.
166. Feist J.M. The order of premodifiers in English nominal phrases / James Murray Feist. – The University of Auckland, 2008. – 346 p.
167. Goddard K. Key words, culture and cognition / K. Goddard, A. Wierzbicka // Philosophica. – 1995. – Vol. 55 (1). – P. 37–67.
168. Goldberg A.E. Constructions at work : the nature of generalization in language / Adele Eva Goldberg. – Oxford ; New York : Oxford University Press, 2006. – 280 p.
169. Grevisse M. Nouvelle grammaire française : Grammaire / M. Grevisse, A. Goosse. – Bruxelles : De Boeck Supérieur, 1995. – V. 103. – 393 p.
170. Guiraud Ch. Est-il possible d'attribuer à la phrase nominale un domaine linguistique? / Charles Guiraud // New studies in Latin linguistics. – Amsterdam ; Philadelphia : J. Benjamins Pub. Co., 1991. – P. 341–347.
171. Guiraud P. La syntaxe du français / Pierre Guiraud. – [3-ième éd.]. – Paris : Presse universitaire de France, 1967. – 127 p.
172. Havu E. Le fonctionnement en discours des unités prédicatives averbales autonomes [Электронный ресурс] / E. Havu, F. Lefeuvre // Discours. – 2010. – № 6. – Режим доступа: <http://discours.revues.org/pdf/7716>.

173. Hjelmslev L. Essais linguistiques. Travaux du cercle linguistique du Copenhague / Louis Hjelmslev. – Copenhague : Nordisk Sprog – og Kulturforlag, 1959. – V. XII. – 275 p.
174. Hjelmslev L. Principes de grammaire générale / Louis Hjelmslev. – København : A.F. Høst, 1928. – 362 p.
175. Israelit-Groll S. Non-verbal sentence patterns in Late Egyptian / Sarah Israelit-Groll. – London : Oxford University Press, 1967. – 129 p.
176. Jackendoff R. Languages of the mind : essays on mental representation / Ray Jackendoff. – Cambridge : MIT Press, 1995. – 200 p.
177. Jackendoff R. Semantic structures / Ray Jackendoff. – Cambridge : MIT Press, 1992. – 322 p.
178. Jackendoff R. What is a Concept? / Ray Jackendoff // Frames, fields, and contrasts : new essays in semantic and lexical organization / [ed. by Adrienne Lehrer, Eva Feder Kittay]. – New-York : Routledge, 2012. – P. 191–208.
179. Julien M. Nominal phrases from a Scandinavian perspective / Marit Julien. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins B.V., 2005. – 348 p.
180. L'Hermitte R. La phrase nominale en russe / René L'Hermitte. – Paris : Institut d'études slaves, 1978. – 320 p.
181. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind / George Lakoff. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 614 p.
182. Langacker R.W. Cognitive grammar : A basic introduction / Ronald Wayne Langacker. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 562 p.
183. Le Feuvre C. Le développement de la phrase nominale dans les écorces de bouleau de Novgorod : copule, auxiliaire et marque personnelle / C. Le Feuvre // Revue des études slaves. – Paris : Sorbonne, 2004. – [T. 75, f. 3–4]. – P. 381–401.
184. Lefeuvre F. La phrase averbale en français / F. Lefeuvre // L'Information Grammaticale. – 2001. – №88. – P. 47–48.

185. Lefeuve F. La phrase averbale en français / Florence Lefeuve. – Paris : L’Harmattan, – 1999. – 351 p.
186. Lefeuve F. La phrase nominale existentielle et la distinction aspectuelle télique / atélique / F. Lefeuve, D. Nicolas // Revue de Sémantique et Pragmatique. – 2004. – №14. – P. 101 – 119.
187. Lehmann W.P. Proto-Indo-European syntax / Winfred Philipp Lehmann. – Austin : University of Texas Press, 1974. – 278 p.
188. Marouzeau J. Sur un détail de structure de la phrase latine : l'énoncé-fonction / Jules Marouzeau // Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres. – Paris : Librairie C. Klincksieck, 1961. – V. 105. – № 1. – P. 26–29.
189. Martinet A. Grammaire fonctionnelle du Français / André Martinet. – Paris, Didier-Crédif, 1979. – 276 p.
190. Martinet A. Syntaxe générale / André Martinet. – Paris : Armand Colin, 1985. – 266 p.
191. Mathesius V. A functional analysis of present day English on a general linguistic basis / Vilém Mathesius. – The Hague : Mouton, 1975. – 228 p.
192. Maurel J.-P. Un pavé nominal dans la mare du verbe : prédication nominale, théorie syntaxique et “parties du discours” [Электронный ресурс] / J.-P. Maurel. – Режим доступа: <http://ddata.over-blog.com/4/73/01/75//Un-pave-nominal-dans-la-mare-du-verbe.pdf>.
193. Mémoires de la société de linguistique de Paris. – Paris : Librairie Honoré Champion, 1906. – T. 14. – 549 p.
194. Mignon F. Fonctionnement discursif de pas dans les structures nominales / F. Mignon // Cahiers de Grammaire, “Sémantique et Discours”. – Toulouse : Nicole Serna, 2001. – № 26. – P. 165–182.
195. Palmer F.R. Semantics. A New Outline / Frank Robert Palmer. – Cambridge ; New York : Cambridge University Press, 1976. – 164 p.
196. Quiles C. A Grammar of Modern Indo-European / Carlos Quiles, Fernando López-Menchero. – Badajoz : Indo-European Association, 2012 – 520 p.

197. Saussure F. de Cours de linguistique générale / F. de Saussure, Ch. Bally, A. Sechehaye, A. Riedlinger, T. De Mauro. – Paris : Payot, 1995. – 520 p.
198. Schroeder C. The Turkish nominal phrase in spoken discourse / Christoph Schroeder. – Wiesbaden : Otto Harrassowitz Verlag, 1999. – 226 p.
199. Sinha B.K. Contrastive analysis of English and Hindi nominal phrase / Binod K. Sinha. – New Delhi : Bahri Publications, 1986. – 194 p.
200. Tesnière L. Elements de syntaxe structural / Lucien Tesnière, Jean Fourquet. – Paris : Klincksieck, 1969. – 670 p.
201. Veyrenc J. Zones de définition grammaticale à l'intérieur du lexique : propositions à être avec localisateur / J. Veyrenc // Revue des études slaves. Grammaire et lexique. – Paris : Sorbonne, 1984. – [Т. 56, f. 2.]. – P. 257–269.
202. Wierzbicka A. Semantics, culture, and cognition : universal human concepts in culture-specific configurations / Anna Wierzbicka. – New York : Oxford University Press, 1992. – 496 p.
203. Wierzbicka A. The Semantics of Natural Language / A. Wierzbicka // Lingua entalis. – Sydney & New York : Academic Press, 1980. – 367 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

204. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / Ольга Сергеевна Ахманова. – М. : Советская энциклопедия, 1969. – 608 с.
205. Ганич Д.І. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І.С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
206. Краткий словарь когнитивных терминов // [под общ. ред. Е.С. Кубряковой]. М. : Изд-во МГУ, 1996. – 245 с.
207. Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов / Жюль Марузо. – М. : Издательство иностранной литературы, 1960. – 439 с.

208. Розенталь Д.Э. Словарь-справочник лингвистических терминов : пособие для учителя / Д.Э. Розенталь, М.А. Теленкова. – М. : Просвещение, 1985. – 357 с.
209. Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В.М., Тараненко О.О., М.П. Зяблюк та ін.]. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.
210. Brown K. The Cambridge dictionary of linguistics / Keith Brown, Jim Miller. – Cambridge University Press, 2013. – 488 p.
211. Robert P. Le Petit Robert : Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française / Paul Robert. – Paris : S.N.L., 1976. – 1971 p.
212. Trask R.L. A dictionary of grammatical terms in linguistics / Robert Lawrence Trask. – London ; New York : Routledge, 1993. – 352 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

213. Вільде І. Сестри Річинські. Книга друга / Ірина Вільде. – К. : Дніпро, 1977. – 690 с.
214. Вільде І. Твори в 5-ти томах / Ірина Вільде. – К. : Дніпро, 1986. – Т. 1 : Сестри Річинські. Книга перша. – 640 с.
215. Гончар О.Т. Твори: В 7-и томах / О.Т. Гончар. – К. : Дніпро, 1987. – Т. 3 : Партизанська іскра. – 559 с.
216. Гончар О.Т. Твори: В 7-и томах / О.Т. Гончар. – К. : Дніпро, 1987. – Т. 4 : Людина і зброя, Циклон. – 589 с.
217. Гончар О.Т. Твори: В 7-и томах / О.Т. Гончар. – К. : Дніпро, 1988. – Т. 5 : Тронка, Бригантіна. – 487 с.
218. Гончар О.Т. Твори: В 7-и томах / О.Т. Гончар. – К. : Дніпро, 1988. – Т. 6 : Берег любові, Оповідання, Статті. – 703 с.
219. Гончар О.Т. Твори: В 7-и томах / О.Т. Гончар. – К. : Дніпро, 1988. – Т. 7 : Собор, Твоя зоря. – 656 с.

220. Bazin H. La mort de petit cheval / Hervé Bazin. – Paris : Bernard Grasset, 1950. – 247 p.
221. Bazin H. Cri de la chouette / Hervé Bazin. – M. : Progrès, 1979. – P. 327–480.
222. Bazin H. Vipère au poing / Hervé Bazin. – M. : Progrès, 1979. – P. 15–156.
223. Bernanos G. Journal d'un curé de campagne / Georges Bernanos. – Paris : Édition du groupe "Ebooks libres et gratuits", 1936. – 263 p.
224. Bradbury R. Dandelion wine / Ray Bradbury. – New York : Bantam Books, 1976. – 256 p.
225. Camus A. La peste / Albert Camus. – Paris : Gallimard, 1947. – 340 p.
226. Fitzgerald F.S. The Great Gatsby / Francis Scott Fitzgerald. – New York : Simon & Schuster, 1995. – 244 p.
227. Joyce J. Ulysses / James Joyce. – New York : Vintage Books : A Division of Random House, 1961. – 806 p.
228. Mauriac F. La fin de la nuit / François Mauriac. – Paris : Bernard Grasset, 1976. – 253 p.
229. Mauriac F. Le noeud de vipère / François Mauriac. – M. : Progrès, 1967. – P. 103–238.
230. Mauriac F. Thérèse Desqueyroux / François Mauriac. – Paris : Bernard Grasset, 1976. – 184 p.
231. Sagan F. Les faux fuyants / Françoise Sagan. – Paris : Julliard, 1991. – 256 p.
232. Sagan F. Un certain sourire / Françoise Sagan. – Paris : Julliard, 1956. – 132 p.
233. Sagan F. Un peu de soleil dans l'eau froide / Françoise Sagan. – Paris : Flammarion, 1969. – 272 p.
234. Triolet E. Roses à crédit / Elsa Triolet. – Kiev : Dnipro, 1981. – 255 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Кількісно-якісна кореляція універсальних трикомпонентних
структурних моделей поширених номінативних речень в англійській,
французькій та українській мовах**

Структурна модель	Англійська мова		Французька мова		Українська мова	
	К-ть од.	%	К-ть од.	%	К-ть од.	%
N+N+N	26	9,81	8	2,54	12	4,19
N+N+Adv	2	0,75	2	0,63	1	0,35
N+Pron+N	3	1,13	4	1,27	1	0,35
N+Adj+N	7	2,64	3	0,95	11	3,84
N+Adj+Adj	1	0,38	2	0,63	5	1,75
N+Adv+N	2	0,75	2	0,63	4	1,40
N+Adv+Adj	1	0,38	1	0,32	3	1,05
N+Prep+N	44	16,60	57	18,10	20	6,99
N+Conj+N	27	10,19	2	0,63	19	6,64
N+Conj+Pron	1	0,38	1	0,32	1	0,35
Pron+Adj+N	11	4,15	12	3,81	11	3,84
Adj+Adj+N	15	5,66	18	5,72	11	3,84
Adj+Prep+N	4	1,51	4	1,27	2	0,70
Adv+N+N	3	1,13	3	0,95	7	2,45
Adv+N+Adv	1	0,38	2	0,63	3	1,05
Adv+Pron+N	2	0,75	3	0,95	7	2,45
Adv+Adj+N	4	1,51	6	1,91	6	2,10
Adv+Prep+N	1	0,38	18	5,72	5	1,75
Prep+N+N	2	0,75	3	0,95	6	2,10
Prep+N+Adv	1	0,38	3	0,95	1	0,35
Prep+Pron+N	4	1,51	13	4,13	4	1,40
Prep+Adj+N	1	0,38	13	4,13	6	2,10
Conj+Adj+N	1	0,38	4	1,27	2	0,70
Conj+Adv+N	1	0,38	4	1,27	3	1,05
Part+N+Adv	1	0,38	1	0,32	1	0,35
Part+Adj+N	1	0,38	2	0,63	3	1,05
Part+Prep+N	3	1,13	3	0,95	1	0,35
Interj+Pron+N	1	0,38	4	1,27	5	1,75
Разом	171	64,53	198	62,85	161	56,29

Додаток Б

Специфічні чотирикомпонентні структурні моделі наявні в одній мові

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+N+N+Interj (1)	N+Adj+N+Adj (3)	N+N+N+Adj (1)
N+N+Num+N (1)	N+Adj+Adj+Adj (1)	N+N+Pron+N (2)
N+N+Prep+Adv (1)	N+Adj+Prep+Adj (1)	N+N+Adj+Adj (1)
N+Adj+Adj+N (2)	N+Adj+Prep+Pron (1)	N+N+Adv+N (1)
N+Conj+N+N (2)	N+Adv+Conj+N (1)	N+N+Prep+Pron (1)
N+Conj+N+Part (1)	N+Adv+N+N (2)	N+N+Part+Adv (1)
N+Conj+N+Adv (1)	N+Conj+Pron+Adv (1)	N+Pron+N+Adj (1)
N+Num+Adj+N (1)	N+Prep+Adv+N (1)	N+Pron+Prep+N (1)
N+Num+Adv+Adj (1)	Pron+Pron+Prep+Pron (1)	N+Adj+N+N (1)
N+Num+Conj+Num (1)	Pron+Adj+Pron+Adj (1)	N+Adj+Adv+N (1)
N+Part+Adv+N (1)	Pron+Adj+Adj+N (1)	N+Adj+Adv+Adj (1)
Pron+N+Pron+Pron (1)	Pron+Adv+Pron+Pron (1)	N+Adj+Conj+N (1)
Pron+N+Prep+Pron (1)	Pron+Conj+Pron+N (1)	N+Adj+Prep+Pron (1)
Pron+N+Prep+Adv (1)	Pron+Conj+Part+Pron (1)	N+Adv+Adv+N (1)
Adj+N+Adj+Adv (1)	Adj+N+Pron+Adj (1)	N+Adv+Conj+Pron (1)
Adj+N+Prep+Adj (1)	Adj+N+Adv+N (1)	N+Adv+Prep+Pron (1)
Adj+Pron+Adj+Pron (1)	Adj+Num+Adv+Adj (1)	N+Conj+Pron+N (1)
Adj+Conj+N+N (1)	Adj+Prep+N+N (1)	N+Conj+N+Adj (1)
Adj+Conj+N+Inter (1)	Adj+Prep+N+Adj (1)	N+Part+N+N (1)
Adv+N+Adv+N (1)	Adv+N+Prep+Adv (1)	N+Part+Pron+N (2)
Adv+N+Part+N (1)	Adv+Pron+Adv+Adj (1)	N+Part+Prep+N (1)
Adv+Num+Adv+Adv (1)	Adv+Adj+Prep+Pron (1)	N+Part+Prep+Pron (1)
Adv+Num+Conj+N (1)	Adv+Adv+Num+N (1)	N+Prep+Pron+Pron (1)
Num+N+Pron+N (1)	Adv+Prep+N+Adj (1)	Pron+N+N+N (1)
Num+N+Adv+Adv (1)	Adv+Part+Prep+N (1)	Pron+N+N+Adj (2)
Num+N+Num+N (1)	Num+N+N+N (1)	Pron+N+Adj+N (2)
Num+Adv+Prep+N (1)	Num+N+Conj+N (2)	Pron+N+Adv+Adj (2)
Num+Conj+Num+N (1)	Conj+N+Conj+Pron (2)	Pron+N+Part+N (1)
Conj+N+N+Pron (1)	Conj+N+Interj+Adv (1)	Pron+Pron+N+N (2)
Conj+Adj+N+Adv (1)	Conj+Conj+N+Adj (1)	Pron+Pron+Part+N (1)
Conj+Adv+Pron+N (1)	Inter+N+Prep+Pron (1)	Pron+Adj+Pron+N (1)
Conj+Prep+N+N (2)	Inter+Prep+Pron+N (1)	Pron+Adj+Conj+Adv (1)
Inter+N+Adj+N (1)	Part+Adv+N+Adj (1)	Pron+Adj+Prep+Pron (1)
Inter+N+Prep+N (1)	Part+Prep+Adj+N (1)	Pron+Adv+Adj+N (1)
Part+N+Prep+Pron (1)	Prep+N+Adj+Adj (1)	Pron+Part+N+N (2)
Part+Prep+Pron+N (1)	Prep+Adv+Prep+N (3)	Pron+Part+Adj+N (1)
Part+Part+N+Adv (1)	Prep+Num+Pron+N (1)	Adj+N+Adj+Adj (1)
Part+Part+Adj+N (1)	Prep+Prep+N+Adj (1)	Adj+N+Conj+N (1)
Prep+N+Pron+N (1)	Prep+Prep+Adj+N (2)	Adj+N+Conj+Adj (1)
Prep+Num+N+Adv (1)	Prep+Part+Prep+N (2)	Adj+N+Part+Pron (1)
-	-	Adj+Adj+N+Adj (1)
-	-	Adj+Adv+N+N (1)

-	-	Adj+Prep+Adj+N (3)
-	-	Adv+N+N+N (1)
-	-	Adv+N+Pron+N (1)
-	-	Adv+N+Adj+N (1)
-	-	Adv+N+Conj+N (1)
-	-	Adv+N+Prep+Pron (1)
-	-	Adv+Pron+N+N (2)
-	-	Adv+Pron+N+Adv (1)
-	-	Adv+Pron+Pron+N (1)
-	-	Adv+Pron+Part+N (1)
-	-	Adv+Adj+N+N (1)
-	-	Adv+Adj+Adj+N (1)
-	-	Adv+Adv+N+N (2)
-	-	Adv+Prep+N+N (1)
-	-	Adv+Prep+Adj+N (1)
-	-	Adv+Part+Pron+N (1)
-	-	Adv+Part+Num+N (1)
-	-	Num+Adj+Adj+N (1)
-	-	Num+Adj+Adv+Pron (1)
-	-	Num+Num+N+N (1)
-	-	Num+Num+Prep+N (1)
-	-	Num+Prep+Pron+N (1)
-	-	Conj+N+Adj+Adj (1)
-	-	Conj+N+Adv+Adj (1)
-	-	Conj+N+Conj+N (1)
-	-	Conj+Pron+Prep+N (1)
-	-	Conj+Pron+Prep+Pron (1)
-	-	Conj+Pron+Part+Pron (1)
-	-	Conj+Adv+N+N (3)
-	-	Conj+Adv+N+Pron (1)
-	-	Conj+Adv+Pron+Pron (1)
-	-	Conj+Adv+Adj+N (2)
-	-	Conj+Adv+Prep+N (2)
-	-	Conj+Part+Pron+Adv (1)
-	-	Conj+Part+Adj+N (1)
-	-	Conj+Part+Adv+N (1)
-	-	Conj+Prep+N+Pron (1)
-	-	Conj+Prep+N+Adv (1)
-	-	Conj+Prep+Adj+N (1)
-	-	Inter+Adj+Pron+N (1)
-	-	Inter+Part+Adj+N (1)
-	-	Part+N+N+N (1)
-	-	Part+N+Pron+Pron (1)
-	-	Part+N+Conj+N (1)
-	-	Part+N+Part+N (1)
-	-	Part+Pron+Pron+N (2)
-	-	Part+Pron+Adj+N (1)

-	-	Part+Pron+Conj+N (1)
-	-	Part+Pron+Prep+N (1)
-	-	Part+Adj+Adj+N (1)
-	-	Part+Adv+N+Part (1)
-	-	Part+Adv+Prep+N (1)
-	-	Part+Prep+N+N (1)
-	-	Prep+N+N+Adj (1)
-	-	Prep+N+Adj+N (3)
-	-	Prep+N+Adv+Adv (1)
-	-	Prep+N+Num+Num (1)
-	-	Prep+Pron+Num+N (1)
-	-	Prep+Adj+N+Adv (1)
-	-	Prep+Conj+Pron+N (1)

Додаток В

Специфічні п'ятикомпонентні структурні моделі наявні в одній мові

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+N+N+N+N (3)	N+N+Adj+N+Adj (2)	N+N+N+Adj+N (1)
N+N+N+N+Adj (2)	N+N+Adj+Adv+Adv (2)	N+N+N+Conj+N (1)
N+N+Conj+N+N (3)	N+N+Adv+N+N (2)	N+N+Adj+N+N (1)
N+N+Inter+N+N (2)	N+N+Prep+N+Adj (2)	N+N+Adv+N+Adj (1)
N+Adj+N+Conj+N (2)	N+Adj+Adj+Adv+Adj (2)	N+N+Prep+N+N (2)
N+Adj+Prep+N+N (3)	N+Adv+Pron+Adj+Adj (2)	N+Pron+Adj+Conj+N (1)
N+Num+N+N+N+Pron (2)	N+Adv+Adv+Prep+N (2)	N+Pron+Adj+Conj+Adj (1)
N+Num+N+N+Num (1)	N+Num+N+Num+N (2)	N+Pron+Adv+Prep+N (1)
N+Num+N+Prep+N (2)	N+Num+Num+Num+Num (2)	N+Pron+Adv+N+N (1)
N+Prep+Adj+Conj+Adj (2)	N+Conj+Adj+Conj+Adj (1)	N+Pron+Part+Prep+N (1)
Pron+N+Conj+Pron+N (2)	N+Prep+N+N+Adj (2)	N+Adj+N+N+N (1)
Pron+N+Prep+N+N (2)	N+Prep+N+Adv+Adj (2)	N+Adj+N+Adj+N (1)
Pron+Pron+Adj+N+N (2)	N+Prep+Pron+Prep+N (1)	N+Adj+N+Adj+Adj (1)
Pron+Adj+Num+Conj+N (2)	Pron+N+Adv+Pron+N (2)	N+Adj+Conj+Adj+N (1)
Adj+N+Adj+Adj+N (2)	Pron+N+Prep+Adj+Num (1)	N+Adj+Prep+N+Adv (1)
Adj+N+Adj+Conj+Adj (2)	Pron+N+Part+Adv+Adj (1)	N+Adj+Prep+Pron+N (1)
Adj+N+Adv+Adv+Adv (2)	Pron+Pron+Prep+Adv+Pron (1)	N+Adj+Prep+Adj+N (2)
Adj+N+Conj+Pron+N (2)	Pron+Adj+N+Prep+N (2)	N+Adv+Adj+Conj+N (1)
Adj+Adj+N+N+N (2)	Pron+Adv+Adj+Prep+N (2)	N+Adv+Adj+Conj+Adj (1)
Adj+Adj+N+Conj+N (2)	Pron+Adv+Prep+Pron+N (2)	N+Adv+Adj+Prep+N (1)
Adj+Adj+Conj+Adj+N (1)	Adj+N+Conj+Prep+Adv (1)	N+Adv+Adv+Conj+N (1)
Adj+Num+Prep+N+Adv (1)	Adj+N+Prep+N+Adj (2)	N+Adv+Conj+Adv+Adj (1)
Adv+Num+N+N+N (1)	Adj+N+Prep+N+Adv (1)	N+Adv+Prep+N+Adj (1)
Adv+Prep+N+Prep+Pron (1)	Adj+N+Prep+Pron+Adv (1)	N+Adv+Part+Prep+N (1)
Adv+Prep+Pron+Pron+N (1)	Adj+N+Prep+Adv+Adj (1)	N+Conj+N+Prep+Pron (1)
Num+N+N+Prep+Num (1)	Adj+Pron+N+Prep+N (2)	N+Prep+N+Adj+N (2)
Num+N+Adv+Pron+Adv (1)	Adj+Adj+Prep+Pron+N (1)	N+Prep+Pron+N+Pron (1)
Num+N+Num+Conj+Num (1)	Adj+Prep+N+N+N (2)	N+Prep+Pron+Adj+Adj (1)
Num+N+Prep+Adj+N (1)	Adj+Prep+Pron+Adj+N (1)	N+Prep+Adj+N+Adj (1)
Num+Adv+Adv+Prep+N (1)	Adv+N+Adv+Prep+Adv (1)	N+Part+N+Prep+N (1)
Num+Num+Num+N+Adv (1)	Adv+N+Prep+N+N (2)	Pron+N+N+N+N (1)
Num+Num+Conj+Num+N (1)	Adv+N+Prep+N+Adj (2)	Pron+N+Pron+Prep+N (1)
Conj+N+N+N+N (2)	Adv+N+Prep+Pron+N (1)	Pron+N+Pron+Prep+Pron (1)
Conj+N+Prep+Pron+N (1)	Adv+Pron+N+Prep+N (1)	Pron+N+Adj+Pron+N (1)
Conj+Num+N+N+N (1)	Adv+Pron+Adj+N+Adv (1)	Pron+N+Adv+Part+Adj (1)

Prep+Num+Conj+Num+N (1)	Adv+Pron+Prep+Pron+Pron (1)	Pron+N+Prep+Pron+N (4)
Prep+Prep+N+Adj+N (1)	Adv+Adj+N+Prep+N (1)	Pron+Pron+N+Adj+Adj (1)
Part+Adj+Part+Pron+N (1)	Adv+Adj+Prep+Pron+N (1)	Pron+Pron+Adj+Adj+N (1)
-	Adv+Adv+N+Adj+N (2)	Pron+Pron+Prep+N+Adj (1)
-	Adv+Adv+Adj+N+Adv (1)	Pron+Adj+N+Conj+N (1)
-	Adv+Adv+Prep+Pron+N (2)	Pron+Adj+Pron+N+N (1)
-	Adv+Prep+N+Prep+N (5)	Pron+Adj+Pron+Prep+Pron (1)
-	Adv+Prep+Pron+Adv+N (1)	Pron+Adv+N+Prep+N (1)
-	Num+Num+Num+Num+Num m (1)	Pron+Adv+Adv+N+Adj (1)
-	Num+Prep+Pron+N+Adv (1)	Pron+Adv+Conj+N+Pron (1)
-	Prep+N+Pron+Adj+N (1)	Pron+Adv+Prep+Adj+N (1)
-	Prep+N+Adv+Pron+Pron (1)	Pron+Num+Conj+Pron+Num (1)
-	Prep+N+Prep+Pron+N (3)	Pron+Num+Conj+Num+N (1)
-	Prep+N+Prep+Num+N (1)	Pron+Prep+Pron+Adj+N (1)
-	Prep+N+Prep+Prep+N (1)	Pron+Prep+Pron+Num+N (1)
-	Prep+Pron+N+Prep+Pron (1)	Pron+Prep+Adj+Adj+N (3)
-	Prep+Pron+Num+Pron+Adj (1)	Pron+Part+N+Part+N (1)
-	Prep+Adj+N+Prep+N (2)	Pron+Part+Adj+Conj+Pron (1)
-	Prep+Adv+N+Adv+N (1)	Pron+Part+Adv+Adj+N (1)
-	Prep+Adv+Prep+Adj+N (1)	Pron+Part+Adv+Adv+Adj (1)
-	Prep+Num+Prep+Num+N (1)	Pron+Part+Adv+Prep+N (1)
-	Part+Prep+N+Prep+N (2)	Pron+Part+Prep+Pron+N (1)
-	Interj+N+Prep+N+Adv (2)	Adj+N+N+Adj+N (2)
-	Interj+Adv+Adv+Adj+N (1)	Adj+N+N+Adv+N (2)
-	-	Adj+N+Pron+N+Adj (1)
-	-	Adj+N+Pron+Adv+Adj (1)
-	-	Adj+N+Adj+N+N (1)
-	-	Adj+N+Adv+N+Adj (1)
-	-	Adj+N+Conj+Adv+Adj (1)
-	-	Adj+N+Prep+Pron+Pron (1)
-	-	Adj+Adj+N+Prep+Pron (2)
-	-	Adj+Adj+Pron+Adj+N (1)
-	-	Adj+Adj+Adj+Adj+N (1)
-	-	Adj+Adj+Prep+Adj+N (1)
-	-	Adj+Adv+N+Adj+N (1)
-	-	Adj+Adv+N+Adv+N (1)
-	-	Adj+Adv+Adv+Adj+N (1)
-	-	Adj+Num+Num+Conj+Num (1)

-	-	Adj+Part+Prep+Pron+N (1)
-	-	Adv+N+N+Adj+N (1)
-	-	Adv+N+N+Part+Adv (1)
-	-	Adv+N+Adv+Conj+N (1)
-	-	Adv+N+Adv+Prep+N (1)
-	-	Adv+N+Conj+Adv+N (1)
-	-	Adv+Pron+N+Adv+Adj (1)
-	-	Adv+Pron+Adv+Prep+N (1)
-	-	Adv+Adj+N+N+N (1)
-	-	Adv+Adj+N+Pron+N (1)
-	-	Adv+Adj+Pron+Adv+Pron (1)
-	-	Adv+Adv+N+N+N (1)
-	-	Adv+Adv+N+Adv+N (1)
-	-	Adv+Adv+Pron+Conj+N (1)
-	-	Adv+Adv+Adv+Adv+N (1)
-	-	Adv+Adv+Adv+Prep+N (1)
-	-	Adv+Adv+Conj+Adj+N (1)
-	-	Adv+Adv+Prep+Num+N (1)
-	-	Adv+Num+N+Conj+N (1)
-	-	Adv+Part+Adj+Pron+N (1)
-	-	Adv+Part+Adv+Prep+N (1)
-	-	Num+N+Prep+N+N (1)
-	-	Num+Num+N+Conj+N (1)
-	-	Num+Num+Adv+N+N (1)
-	-	Num+Num+Adv+Num+Num (1)
-	-	Conj+N+N+Adv+Adj (1)
-	-	Conj+N+N+Part+Pron (1)
-	-	Conj+N+Pron+Adj+Adj (1)
-	-	Conj+N+Adv+N+N (1)
-	-	Conj+N+Prep+N+Adj (1)
-	-	Conj+Pron+N+N+N (2)
-	-	Conj+Pron+N+Pron+N (1)
-	-	Conj+Pron+Adv+Prep+N (2)
-	-	Conj+Pron+Prep+Adj+N (1)
-	-	Conj+Pron+Part+N+N (1)
-	-	Conj+Pron+Part+N+Adj (1)
-	-	Conj+Pron+Part+Pron+N (2)
-	-	Conj+Pron+Part+Adv+N (1)
-	-	Conj+Adv+N+N+N (1)
-	-	Conj+Adv+N+N+Pron (1)
-	-	Conj+Adv+N+Adv+N (1)
-	-	Conj+Adv+N+Prep+N (1)
-	-	Conj+Adv+Adv+Prep+N (1)
-	-	Conj+Adv+Prep+N+N (1)
-	-	Conj+Adv+Prep+N+Adj (1)
-	-	Conj+Adv+Prep+Adj+N (1)
-	-	Conj+Prep+N+N+Adj (1)
-	-	Conj+Prep+N+N+Adv (1)

-	-	Conj+Prep+N+Adv+Adv (1)
-	-	Conj+Prep+Pron+Pron+N (1)
-	-	Conj+Part+N+Conj+N (1)
-	-	Conj+Part+Pron+N+N (1)
-	-	Conj+Part+Pron+Prep+N (1)
-	-	Conj+Part+Adv+Prep+N (2)
-	-	Prep+N+N+N+Adj (1)
-	-	Prep+N+Adj+Adj+N (1)
-	-	Prep+N+Adv+Adj+N (1)
-	-	Prep+N+Adv+Adv+Adv (2)
-	-	Prep+Pron+N+N+N (1)
-	-	Prep+Pron+N+N+Pron (1)
-	-	Prep+Pron+N+N+Adv (2)
-	-	Prep+Pron+N+Adj+N (1)
-	-	Prep+Pron+N+Adv+N (1)
-	-	Prep+Pron+N+Conj+N (2)
-	-	Prep+Pron+N+Prep+N (3)
-	-	Prep+Pron+N+Prep+Adv (1)
-	-	Prep+Pron+Adj+N+N (1)
-	-	Prep+Pron+Adv+Num+N (1)
-	-	Prep+Pron+Adv+Prep+N (1)
-	-	Prep+Adj+N+N+N (1)
-	-	Part+N+Pron+Pron+N (1)
-	-	Part+N+Adj+Pron+N (1)
-	-	Part+N+Adj+Adj+N (1)
-	-	Part+N+Adj+Prep+N (1)
-	-	Part+N+Adv+Prep+N (1)
-	-	Part+N+Conj+Adj+N (1)
-	-	Part+N+Part+Adj+N (1)
-	-	Part+N+Part+Part+N (1)
-	-	Part+Pron+N+Adj+N (1)
-	-	Part+Pron+Pron+Pron+N (1)
-	-	Part+Pron+Adj+N+N (2)
-	-	Part+Pron+Adj+Adj+N (1)
-	-	Part+Pron+Part+Adj+N (2)
-	-	Part+Adj+Part+Adj+N (1)
-	-	Part+Adv+N+Adj+N (1)
-	-	Part+Adv+Conj+N+N (1)
-	-	Part+Conj+Part+Pron+N (1)
-	-	Part+Prep+Pron+Adj+N (1)
-	-	Part+Prep+Pron+Adv+Adv (1)
-	-	Part+Part+N+Adj+N (1)
-	-	Part+Part+Pron+Adj+N (1)
-	-	Part+Part+Pron+Conj+N (1)
-	-	Part+Part+Adj+Adj+N (1)
-	-	Interj+Part+Adv+Adj+N (1)

Додаток Г

Специфічні шестикомпонентні структурні моделі наявні в одній мові

Англійська мова	Французька мова	Українська мова
N+N+N+Prep+N+N (4)	N+N+Adj+Prep+Pron+N (1)	N+N+N+N+N+Adj (2)
N+N+N+Prep+Adj+N (2)	N+Adj+N+Adj+Prep+N (2)	N+N+N+N+Adj+N (1)
N+N+Pron+N+Conj+N (1)	N+Adj+Adj+N+Adj+Adj (2)	N+N+N+Pron+Adv+Adj (1)
N+N+Prep+N+N+N (1)	N+Adj+Conj+Adj+Prep+N (2)	N+N+Pron+Pron+Adj+Adj (2)
N+N+Prep+N+Adj+N (1)	N+Adj+Conj+Adj+Prep+Pron (1)	N+N+Adj+N+N+Pron (1)
N+N+Prep+N+Prep+N (2)	N+Adj+Prep+N+Prep+N (1)	N+N+Adj+N+Adv+N (2)
N+N+Prep+N+Prep+Adj (1)	N+Conj+N+Prep+Adj+N (1)	N+N+Conj+Adj+Conj+Adj (2)
N+Adj+N+Prep+Pron+N (1)	N+Prep+N+N+Prep+N (1)	N+N+Conj+Prep+N+N (2)
N+Adj+N+Prep+Adj+N (1)	N+Prep+N+Adj+N+Adj (1)	N+N+Prep+Adj+Adj+N (1)
N+Num+N+N+Prep+Pron (2)	N+Prep+N+Adj+Prep+Adj (1)	N+Pron+N+N+Conj+N (2)
N+Conj+N+N+N+Adj (1)	N+Prep+N+Conj+Prep+N (1)	N+Pron+N+Conj+Part+Pron (1)
N+Conj+Num+N+Prep+N (2)	N+Prep+N+Prep+Num+N (4)	N+Pron+N+Prep+Pron+N (1)
N+Prep+N+Adv+Conj+Adv (1)	Pron+N+Adj+Prep+Pron+N (1)	N+Pron+Adv+Part+Prep+N (2)
N+Prep+N+Prep+Prep+Pron (1)	Pron+N+Conj+Adv+Pron+N (1)	N+Pron+Prep+N+Prep+Pron (1)
Pron+N+Conj+N+Adv+N (2)	Pron+N+Prep+Pron+Prep+N (1)	N+Adj+N+N+N+N (3)
Pron+N+Prep+N+Conj+N (1)	Pron+Adv+Conj+Pron+N+Adj (1)	N+Adj+N+Adv+Adj+N (1)
Pron+Pron+N+Pron+Pron+N (1)	Pron+Prep+Adv+Adj+Adv+A dj (1)	N+Adj+Adv+Prep+Pron+N (2)
Pron+Adj+N+Adv+Prep+N (2)	Adj+N+Prep+N+Adv+Adj (1)	N+Adj+Conj+Adj+Conj+Adj (1)
Adj+N+N+N+N+N (1)	Adj+N+Prep+N+Prep+N (1)	N+Adj+Conj+Adv+N+N (2)
Adj+N+N+Conj+Num+N (1)	Adj+Adj+N+N+N+N (1)	N+Adj+Conj+Prep+N+Adj (1)
Adj+N+Conj+Adj+Adj+N (1)	Adj+Prep+N+Prep+N+N (1)	N+Adv+Adj+Conj+Pron+Adj (1)
Adj+Adj+Conj+Adj+Prep+N (1)	Adv+N+Adv+Adv+Adj+N (1)	N+Adv+Adv+Adj+Prep+N (2)
Adj+Conj+Adj+Prep+Pron+N (1)	Adv+N+Adv+Adv+Prep+N (1)	N+Conj+N+Adv+Prep+N (2)
Adj+Prep+N+N+Conj+N (1)	Adv+Adj+Adv+Adv+Pron+N (1)	N+Conj+Adv+Adj+N+N (2)
Adv+N+N+Conj+N+N (1)	Adv+Adj+Adv+Prep+N+Adj (1)	N+Prep+Pron+Adj+Prep+N (2)
Adv+N+Adv+N+Prep+N (1)	Adv+Prep+N+Conj+Prep+N (4)	N+Prep+Pron+Adv+Prep+Adj (1)
Adv+N+Prep+N+Prep+N (1)	Adv+Prep+N+Part+Prep+N (1)	N+Part+Part+Part+Adj+N (2)
Adv+Adj+Pron+Adj+Adj+N (1)	Adv+Prep+Pron+N+Prep+N (1)	Pron+N+N+Conj+Part+Adv (1)
Adv+Num+N+Prep+N+N (1)	Conj+N+N+Prep+Num+N (1)	Pron+N+Adj+Pron+Adv+N (2)
Num+N+N+Prep+Num+N (1)	Conj+N+Adv+Conj+Adv+N (1)	Pron+N+Conj+Pron+Conj+Adv (2)
Num+Num+N+Prep+Adj+N (1)	Conj+Adv+Pron+N+N+Adj (1)	Pron+Pron+N+Adv+Conj+Adv (1)
Num+Num+Num+N+N+Inter (1)	Conj+Adv+Prep+N+Prep+N (1)	Pron+Pron+Adj+Adj+Pron+Adj (2)
Num+Num+Num+Num+Num +Adv (1)	Conj+Prep+Pron+Adj+Adj+N (2)	Pron+Adj+N+Pron+Adj+N (1)

Conj+Prep+Pron+Adj+N+N (1)	Conj+Part+Prep+N+Adj+Part (1)	Pron+Adj+Adj+Conj+Prep+N (1)
Prep+N+Prep+N+N+N (1)	Prep+N+N+Prep+N+Adv (2)	Pron+Adv+Pron+Pron+Num+N (1)
Prep+N+Prep+Adj+N+N (1)	Prep+N+Adv+Prep+N+Adv (1)	Pron+Adv+Adj+N+Prep+Pron (1)
Prep+Pron+N+N+N+N (1)	Prep+N+Conj+N+Prep+N (1)	Pron+Adv+Adj+Pron+Pron+N (1)
Part+N+Part+N+Part+N (1)	Prep+N+Prep+N+N+Adv (2)	Pron+Num+N+Adj+Conj+Adj (1)
-	Prep+N+Prep+N+Pron+N (1)	Pron+Prep+Pron+N+Conj+N (1)
-	Prep+N+Prep+N+Prep+N (3)	Adj+N+N+N+Prep+Pron (1)
-	Prep+Pron+N+N+Conj+N (1)	Adj+N+N+Prep+N+N (1)
-	Prep+Pron+N+Prep+N+N (2)	Adj+N+N+Prep+Pron+N (1)
-	Prep+Adv+Prep+N+Prep+N (2)	Adj+N+Adj+N+Adj+N (1)
-	Part+Adv+Adv+Pron+Prep+A dv (1)	Adj+N+Adv+Adj+Adj+N (1)
-	Interj+Num+N+Prep+Adv+Ad v (2)	Adj+N+Prep+N+Adj+N (2)
-	Interj+Prep+Adv+Prep+Num+ N (1)	Adj+N+Prep+Adj+Adj+N (2)
-	-	Adj+N+Prep+Adv+Adj+N (1)
-	-	Adj+Pron+N+Prep+Pron+N (1)
-	-	Adj+Pron+N+Prep+Adj+N (2)
-	-	Adj+Adj+N+Adj+N+N (1)
-	-	Adj+Adj+N+Prep+N+Adj (1)
-	-	Adj+Adj+Adj+Prep+Pron+N (1)
-	-	Adj+Adj+Conj+Adj+Conj+N (1)
-	-	Adj+Adj+Conj+Adv+Adv+N (1)
-	-	Adj+Adj+Conj+Conj+Adj+N (1)
-	-	Adj+Adj+Prep+N+Prep+N (1)
-	-	Adj+Adj+Prep+Adj+N+Prep (1)
-	-	Adj+Adv+Prep+Pron+Adj+N (1)
-	-	Adj+Prep+N+N+N+N (1)
-	-	Adv+N+Pron+Adj+Adj+N (1)
-	-	Adv+N+Conj+Pron+N+N (1)
-	-	Adv+N+Prep+Pron+N+N (1)
-	-	Adv+Pron+Pron+Adv+Adj+Conj (1)
-	-	Adv+Pron+Adj+N+Prep+N (1)
-	-	Adv+Adj+Pron+Adj+Pron+N (1)
-	-	Adv+Adv+N+Adv+Prep+N (1)
-	-	Adv+Adv+N+Prep+Adj+N (1)
-	-	Adv+Adv+Pron+Adj+N+Adj (1)
-	-	Adv+Adv+Adj+N+Num+N (1)
-	-	Adv+Adv+Prep+N+Prep+N (1)
-	-	Adv+Num+N+Pron+Adj+N (1)
-	-	Adv+Conj+Adv+Conj+Adv+Pron (1)
-	-	Adv+Prep+N+Prep+N+N (1)
-	-	Adv+Prep+Pron+N+N+Pron (1)
-	-	Num+Pron+Adj+Pron+Adj+N (1)
-	-	Num+Num+N+Prep+Pron+N (1)
-	-	Num+Prep+Pron+Prep+Adj+N (1)

-	-	Num+Prep+Adj+N+Pron+N (1)
-	-	Conj+N+Pron+Adv+Prep+Pron (1)
-	-	Conj+Pron+Conj+Adj+Conj+Adj (1)
-	-	Conj+Pron+Prep+N+Adj+Adj (1)
-	-	Conj+Pron+Part+N+Adj+N (1)
-	-	Conj+Pron+Part+N+Conj+N (1)
-	-	Conj+Pron+Part+Pron+Adj+N (1)
-	-	Conj+Adv+N+Pron+Adj+N (1)
-	-	Conj+Adv+N+Conj+Adv+Adv (1)
-	-	Conj+Adv+Pron+Prep+Adj+N (1)
-	-	Conj+Prep+Pron+N+Adj+N (1)
-	-	Conj+Part+Pron+Pron+Conj+Adj (1)
-	-	Conj+Part+Adv+Conj+N+N (1)
-	-	Conj+Part+Part+N+Prep+N (1)
-	-	Prep+N+N+N+Adj+N (1)
-	-	Prep+N+N+Conj+Adj+N (1)
-	-	Prep+N+N+Prep+N+N (1)
-	-	Prep+N+N+Part+Adj+N (1)
-	-	Prep+N+Pron+Adj+Pron+Pron (1)
-	-	Prep+N+Pron+Adj+Prep+N (1)
-	-	Prep+N+Prep+Pron+Pron+N (3)
-	-	Prep+N+Prep+Pron+Adv+N (1)
-	-	Prep+N+Part+N+Prep+N (1)
-	-	Prep+Pron+N+Adj+N+N (1)
-	-	Prep+Pron+Part+N+Pron+N (1)
-	-	Prep+Adj+N+Adj+Adj+N (1)
-	-	Prep+Adj+Part+N+Prep+N (1)
-	-	Part+Pron+Adj+Adj+Adj+N (2)
-	-	Part+Pron+Prep+N+Prep+N (1)
-	-	Part+Adv+N+N+Conj+N (1)
-	-	Part+Adv+Prep+Pron+Pron+N (1)
-	-	Part+Prep+Pron+Pron+N+Prep+N (1)
-	-	Part+Prep+Pron+Adv+N+N (1)
-	-	Part+Prep+Pron+Part+Adj+N (1)
-	-	Interj+Part+Pron+Prep+Pron+Adj (2)